

LA GUÀRDIA URBANA DE TARRAGONA

150 ANYS DE SERVEI

Manuel Carrasquilla Nieto

Xavier Virgili Abelló

AROLA EDITORS

LA GUÀRDIA URBANA
DE TARRAGONA
150 ANYS DE SERVEI

Tarragona 2007

La confecció d'aquesta obra ha comptat amb la col·laboració del Servei d'Arxiu i Documentació Municipal.

Primera edició: desembre del 2007

Edita: Arola Editors

Polígon Francolí, parcel·la 3

43006 Tarragona

Tel.: 977 553 707

Fax: 902 877 365

arola@arolaeditors.com

www.arolaeditors.com

© d'aquesta edició: Arola Editors S.L.

© del text: els autors

Disseny portada: Llorenç Brell

Composició de la portada a partir de fotografies de Manel R. Granell i d'arxiu:

Francisco M. Peralta Valenzuela

Imprimeix: Gràfiques Arrels (Tarragona)

ISBN: 978-84-96639-92-8

Dipòsit legal: T-2043-2007

Coedita:

Ajuntament de
TARRAGONA

La col·lecció Morera és fruit d'una col·laboració entre Arola Editors i l'Ajuntament de Tarragona. S'hi publiquen els llibres guardonats amb els premis Pons d'Icart i Josep Gramunt i tots aquells altres treballs de recerca, en qualsevol àmbit de les Humanitats, que hagin estat seleccionats en algun dels processos de treball de l'àrea de Cultura.

LA GUÀRDIA URBANA
DE TARRAGONA
150 ANYS DE SERVEI

MANUEL CARRASQUILLA NIETO

XAVIER VIRGILI ABELLÓ

AROLA EDITORS

SUMARI

Pòrtic	9
Salutació	11
Introducció	13
Agraïments	19
FUNCIONS DE POLICIA ANTECEDENTS	21
LA POLICIA URBANA, UNA NOVA NECESSITAT	23
REFORMES ADMINISTRATIVES.NOUS CÀRRECS	30
LA NECESSITAT D'UNA FORÇA MUNICIPAL DE SEGURETAT	37
PRIMERES FORMES DE VIGILÀNCIA LOCAL A TARRAGONA	42
EL NAIXEMENT D'UN SISTEMA LOCAL DE SEGURETAT	53
LA FORMACIÓ DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL. PRIMERS TEMPS	55
ORGANITZACIÓ DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL	65
LES PRIMERES DÈCADES DEL SEGLE XX	79
DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL A LA GUÀRDIA URBANA	81
PRIMERS MOMENTS DE DESENVOLUPAMENT	95
ELS ANYS trenta i quaranta. CONFLICTE I POSTGUERRA	103
UN NOU ELEMENT EN EL PAISATGE URBÀ	115
DELS ANYS CINQUANTA A LA MORT DEL GENERAL FRANCO	119
UNA VIVÈNCIA PERSONAL	121
LA GUÀRDIA URBANA EN ELS ANYS DEL FRANQUISME	123
CREIXEMENT I MODERNITZACIÓ DEL COS	137
L'APARICIÓ D'UN NOU PROBLEMA: EL TRÀNSIT	145
LA INCORPORACIÓ DE LA DONA	154

RECUPERACIÓ DE LA GUÀRDIA URBANA UN NOU IMPULS	161
LA NOVA GUÀRDIA URBANA	163
LA GUÀRDIA URBANA DEL SEGLE XXI	180
ANNEX DOCUMENTAL	185
BIBLIOGRAFIA	203

PÒRTIC

La Guàrdia Urbana de Tarragona celebra aniversari. Ni més ni menys que cent cinquanta anys. Un segle i mig d'existència ininterrompuda amb vocació de servei a la ciutat i a la ciutadania ha de ser motiu de felicitació i orgull per a tots els integrants d'aquest cos de policia i per a l'Ajuntament com a institució a la qual pertanyen.

Diversos són els actes que durant aquest any 2007 han servit per commemorar l'11 de desembre de 1857. Però, entre tots ells, aquest llibre fet a iniciativa de la mateixa policia esdevé una fita especial. I ho és perquè conèixer la història és la millor eina per poder entendre el present i per poder planificar el futur.

De vegades, la policia dóna la sensació d'opacitat, d'hermetisme, i això transmet una imatge de llunyania als ciutadans. Una obra com aquesta pot contribuir a canviar aquesta sensació, a donar una imatge més propera i humana d'aquesta professió, que no sempre ha estat ben entesa i valorada. En aquest sentit, no podem oblidar que en un segle i mig són moltíssims els tarragonins que han integrat aquest cos de policia. Són moltes les famílies de Tarragona que recorden encara amb satisfacció que han tingut un avantpassat a la Guàrdia Urbana. I, sens dubte, aquest és un element important que uneix amb força aquest cos a la ciutat.

Però parlar d'història ha de servir inevitablement per parlar del futur. Llegint les pàgines d'aquest llibre ens n'adonem de les

enormes transformacions que ha viscut la Guàrdia Urbana i l'administració municipal i ens fan pensar en els reptes de futur més immediats. En aquest començament de segle en què tot el que envolta el concepte de seguretat ha adquirit una dimensió molt important, el nostre cos de policia té la missió de donar un servei de la més alta qualitat possible. Són moltes les competències i funcions que en aquests moments estan assumint les policies locals. El ferm compromís del consistori és que la Guàrdia Urbana de Tarragona les pugui desenvolupar en les condicions adients i amb els recursos humans i materials que permetin garantir l'eficàcia d'aquest servei públic. La inversió en seguretat ha de ser necessàriament una inversió per a la millor qualitat de vida dels ciutadans. Tot plegat, per una ciutat més segura, més visible, on la convivència i el benestar siguin els valors essencials.

A la Guàrdia Urbana, com a cos que desenvolupa bona part de la seva feina al carrer, en contacte directe amb la gent, li correspon una part important de la imatge que transmet el nostre Ajuntament com a institució. Per això és la nostra voluntat que aquesta imatge continuï millorant i que els integrants d'aquest cos puguin actuar sempre amb el màxim de professionalitat i amb un tracte humà exquisit.

Vull acabar felicitant novament a tots els integrants de la Guàrdia Urbana, als seus familiars i als familiars de tots aquells que en algun moment d'aquesta llarga història van integrar la seva plantilla. Segur que a tots els farà feliços la publicació d'aquest llibre. A la resta de ciutadans, vull dir-los que poden estar orgullosos d'aquest cos i que en el futur encara ho podran estar més. Així volem que sigui.

Visca la Guàrdia Urbana!

Visca Tarragona!

JOSEP FÈLIX BALLESTEROS
Alcalde de Tarragona

SALUTACIÓ

Es compleixen 150 anys d'història des de l'inici de la presència als carrers i places de Tarragona dels agents de la Guàrdia Urbana.

La publicació de la història de la Guàrdia Urbana de Tarragona, no com una història tancada de la institució, sinó amb una intenció d'integrar-la amb la història i amb el desenvolupament de tota la ciutat, constitueix una fita destacable en el que significa la commemoració del seu 150è aniversari.

A mitjans del segle XIX les circumstàncies socials i polítiques van impulsar els ajuntaments a la creació de cossos professionals dedicats a la protecció de la seguretat de persones i propietats. Era un signe de modernitat i de progrés que havia de facilitar la convivència i proporcionar seguretat i tranquil·litat al veïnat. Avui hem d'insistir ja en la consideració com a servei públic essencial, que garanteix el gaudi dels drets de la ciutadania tarragonina.

El canvi de segle i de mil·lenni, amb l'aparició de nous problemes i noves percepcions de la seguretat individual i col·lectiva, constitueix un nou repte que cal afrontar amb optimisme i amb decisió. Per això cal aprofundir en la formació professional dels agents i en la coordinació amb altres cossos policials, però sense perdre les característiques pròpies d'un cos municipal, proper a la gent, que ha d'ocupar-se de les més variades tasques.

La Guàrdia Urbana de Tarragona ha de ser vista com un cos al costat del ciutadà, ha de mantenir l'esperit que va impulsar els seus creadors: vetllar pel compliment de les ordenances municipals i pel manteniment de la tranquil·litat dels ciutadans. Aquest és un objectiu que va més enllà de la seguretat de persones i propietats. Implica molts altres aspectes, com ara l'ús respectuós dels espais públics; el trànsit de vehicles i persones amb seguretat; el manteniment de la convivència en harmonia, perquè l'exercici dels drets d'uns no pertorbi els d'altres ciutadans, etc.

Cal, doncs, felicitar tots aquells i aquelles que han format part de la Guàrdia Urbana en aquest procés històric, les seves famílies i els homes i dones que actualment hi treballen, que han mostrat àmpliament la seva professionalitat i el seu esperit de servei envers els veïns i veïnes de la nostra ciutat.

CARLES CASTILLO ROSIQUE
Tinent d'Alcalde

Conseller de Seguretat Ciutadana i de Mobilitat

INTRODUCCIÓ

Commemorar el cent cinquantè aniversari de la creació d'un cos policial com la Guàrdia Urbana de Tarragona significa de manera necessària parlar d'una peça bàsica de la creació i èxit de l'estat modern. Moltes són les disciplines de coneixement que estudien i analitzen la policia i la seguretat. La geografia, la psicologia, l'antropologia, la sociologia i el dret són algunes de les que més han incidit en aquestes qüestions. A nosaltres ens correspon fer-ho aquí des de la història, conscients que esdevé una oportunitat única per explicar també, al mateix temps que la història d'un cos de policia, un bocí de la història de la ciutat de Tarragona no massa conegut fins ara. En aquest sentit, hi ha corrents historiogràfics que remunten els orígens de la policia a l'antic Egipte o a l'Imperi romà. Els autors que defensen aquest punt de vista no tenen en compte la diferència estructural que suposà el canvi de model d'estat que sorgí del triomf de les revolucions americana i francesa a començaments del segle XIX i que significà l'abandonament de les formes medievals de govern i la substitució progressiva per nous mecanismes més eficaços per l'estat. La policia moderna és un *invent* de l'estat burgès del segle XIX.

En primer lloc es desenvolupà el que s'ha anomenat «teoria de progrés», que es basava en la idea del desenvolupament tecnològic i l'augment de la productivitat i, en conseqüència, en la perpetuació de la classe burgesa, ascendida al poder.

En segon terme, l'estat generà estratègies per poder dur a terme aquest progrés, *inventant-se* un nou concepte: la població. Els súbdits deixaven de ser individus aïllats, foscos i ingovernables per passar a ser elements *categoritzables*: joves, escolars, malalts mentals, obrers, delinqüents, etc. D'aquesta manera la intervenció, la gestió de l'estat sobre aquestes categories, esdevenia molt més senzilla.

El sorgiment d'aquesta *mecànica de poder*, unida a la creixent necessitat productiva, conduïren a la idea que tota la gestió de la població havia d'estar enfocada a possibilitar que la majoria d'individus fossin capaços de treballar. Així, per aconseguir-ho, l'estat sofisticà el seu discurs i les seves pràctiques sobre la cultura del treball i el *disciplinament* dels individus per tal que fossin rendibles al màxim. Aquells que quedessin fora del sistema, pobres, malalts mentals, delinqüents, etc. *patirien* l'esforç de l'estat per tal de rehabilitar-los i retornar-los a la maquinària productiva.

El control social formal va esdevenir, doncs, un element fonamental per tal de desenvolupar aquesta lògica. Això es va aconseguir per una part amb la creació de nous *espais tancats*, on les persones podien ser manipulades en les seves voluntats per tal d'assolir les finalitats ja descrites: la presó, l'escola, la fàbrica, el manicomi, el reformatori... són alguns dels espais més significatius que desenvolupen mecanismes d'aquest tipus. Per altra part, sorgeixen les agències especialitzades per tal de gestionar cada un d'aquests espais de control. El naixement del sistema penal en el primer terç del segle XIX normativitzà de manera definitiva el control de la transgressió social. El 1823 entrà en funcionament el primer codi penal a l'Estat espanyol, que catalogava per primer cop totes les conductes que aquest considerava delictives, i es fundaven els primers cossos estatals de policia.

L'altre gran àmbit de control es traslladà a l'àmbit dels costums i els hàbits de comportament. La nova època de prosperitat i progrés havia d'anar unida a un canvi en la conducta de la població. Les ordenances de policia i bon govern marcaven

el punt d'inflexió en aquest sentit, ja que esdevenien l'estratègia de l'administració per modelar i modernitzar el hàbits i costums dels ciutadans. Fou en aquest context de progrés i modernització de la societat en què van néixer les policies locals. La creació dels primers cossos de Guàrdia Municipal es van presentar precisament com a element fonamental del control d'aquest procés modernitzador de les ciutats de finals del segle XIX. Així, la Guàrdia Municipal de Barcelona va ser la primera en ser fundada, l'any 1843, catorze anys abans que la de Tarragona.

Durant el segle XX, les policies locals van passar per *estats de salut* molt diversos, en funció també del moment sociopolític que es vivia. En tot cas, sí que podríem dir que, en general, van arribar a la transició política que donava pas a la democràcia després de quatre dècades de dictadura franquista en una situació de gran debilitament. En aquest sentit, va coincidir aquesta situació de certa *decadència* amb l'aparició del fenomen de la inseguretat ciutadana.

Així, podem dir que els conceptes de seguretat en sentit ampli i de seguretat ciutadana en particular s'han convertit en uns dels temes que més expectatives generen entre la població. Almenys això és així segons moltes de les estadístiques i les enquestes que es difonen públicament. Aquesta preocupació col·lectiva s'ha anat construint a tot el món occidental durant el darrer terç del segle XX i, malgrat les peculiaritats nacionals, es podria considerar que es tracta ja d'un fenomen «globalitzat». D'aquesta manera, es podria dir que ha sorgit el que es podria denominar un *univers de la seguretat*, integrat en la lògica del sistema econòmic de lliure mercat.

Potser, per fer la qüestió més intel·ligible, caldria començar incorporant la idea de «les seguretats». L'estat del benestar, nascut a les acaballes de la Segona Guerra Mundial, va posar en marxa un sistema que perseguia com a objectiu fonamental garantir un seguit de serveis i prestacions per a la població. El desenvolupament econòmic i la gestió sanitària —de la salut— han estat pos-

siblement els «bucs insígnia» d'una idea de progrés que necessitava assolir una màxima qualitat de vida per als ciutadans com a una de les vies principals per obtenir la legitimitat del sistema —a través de criteris com l'eficàcia i la satisfacció. Així, les democràcies occidentals van basar l'èxit de l'estat social de llibertats en un sistema econòmic capitalista, els beneficis del qual permetien augmentar progressivament el conjunt de prestacions i garanties que oferia.

L'aparició del fenomen social de la droga i l'augment de la delinqüència comuna, com a conseqüència de la crisi econòmica dels anys setanta, va accelerar els processos de construcció de l'alarma social respecte de la inseguretats ciutadana. Aquest discurs de la por, de la inseguretats, amb variacions d'intensitat, ja no s'ha abandonat fins a l'actualitat i en la seva elaboració han contribuït diverses agències i actors socials: els *mass media*, determinats sectors econòmics privats, tendències ideològiques, col·lectius professionals, especialistes, grups de pressió, etc. Aquest procés de generació d'un problema social de primera magnitud ha estat molt complex i ha respost a la confluència d'interessos diversos que s'han anat articulant entre si i formant una realitat que avui dia és tinguda com a objectiva i pràcticament com a inqüestionable. Com a nucli d'aquesta nova realitat, s'ha anat generant un imaginari col·lectiu en el qual s'han inserit tòpics i estereotips que han passat a formar part del conglomerat cultural d'amplis sectors socials, i que es transmet a través de diversos canals (des de les xarxes microsocials fins a les grans campanyes institucionals).

A l'Estat espanyol aquest procés global va coincidir amb els primers anys de la transició política després de la mort del general Franco. En aquest context particular, l'aparició del fenomen de la inseguretats ciutadana s'unia al del terrorisme i creava un estat d'opinió en alguns sectors en el qual en certa mesura es responsabilitzava el nou sistema de llibertats emergent del sorgiment d'aquestes xacres que, a més, no era capaç d'aturar. Es

podria afirmar que aquesta va ser la dinàmica general durant la dècada dels vuitanta. Tarragona és un clar exemple d'aquesta situació de percepció col·lectiva d'inseguretat, amb tot un seguit de moviments ciutadans que expressaren de manera cíclica el seu malestar. Recordem així els dos atemptats al rac de canonades de la refineria que han quedat gravats en l'imaginari popular com a part de la història de la ciutat.

Aquest procés va culminar en la dècada dels anys noranta. A Catalunya, l'any 1991, s'aprovava la Llei de policies locals i un any més tard s'aprovava la Llei orgànica de protecció de la seguretat ciutadana, que pretenia ser un instrument àgil per lluitar administrativament contra la situació de «desordre públic». L'Escola de Policia de Catalunya començava també a formar els agents de les policies locals en igualtat de condicions que els agents dels Mossos d'Esquadra, que estaven a punt de començar el seu desplegament com a policia integral de Catalunya. D'aquesta manera començava la revifada dels cossos de policia local, que progressivament anirien assumint noves competències i augmentant la capacitat de millorar la qualitat del servei que oferien als ciutadans. De manera simultània, s'iniciava una dècada presidida per l'enduriment progressiu de les polítiques de seguretat en tots els àmbits del sistema penal. L'any 1995 s'aprovava el nou codi penal en el qual es tipificaven nous delictes i, en general, s'endurien les penes.

Durant els noranta van aparèixer dos nous grans «perills»: la sida i la immigració extracomunitària. Aquest darrer fenomen va generar discursos —que encara continuen vigents— que tendien a presentar la immigració com una veritable invasió. En realitat, el que es posava de manifest eren les dificultats d'encabir en la societat de l'Estat espanyol un flux de gent de cultures molt diverses sense que es produís un xoc cultural que permetés l'aparició d'actituds racistes i xenòfobes entre la societat receptora.

L'arribada del segle XXI marca un nou canvi de rumb en el concepte de seguretat. L'atemptat de les Torres Bessones de Nova

York l'11 de setembre de 2001 iniciava una època presidida per l'obsessió d'assolir la «seguretat global». En el desenvolupament d'aquesta idea, s'assimilen per primer cop els conceptes de seguretat exterior i seguretat interior, que passen a considerar-se dimensions diferents d'una mateixa realitat. A l'Estat espanyol aquesta noció de «perill global» s'incrementà encara més amb els atemptats islamistes de l'11 de març de 2004, i es reforçà arreu amb els atemptats de Londres de juliol de 2005. Aquest procés ha produït un increment de les demandes de seguretat per part de la població.

En aquest context és en el qual la Guàrdia Urbana de Tarragona celebra ara el cent cinquantè aniversari de la seva creació. I, certament, amb millors perspectives que mai. Podem dir sense por d'equivocar-nos que els ciutadans de Tarragona poden estar orgullosos de la seva Guàrdia Urbana. En aquests cent cinquanta anys, moltíssims són els professionals que han format part de la seva plantilla. I tots aquests professionals han contribuït amb el seu esforç a fer progressar la ciutat i a fer-la com la coneixem i la gaudim a l'actualitat.

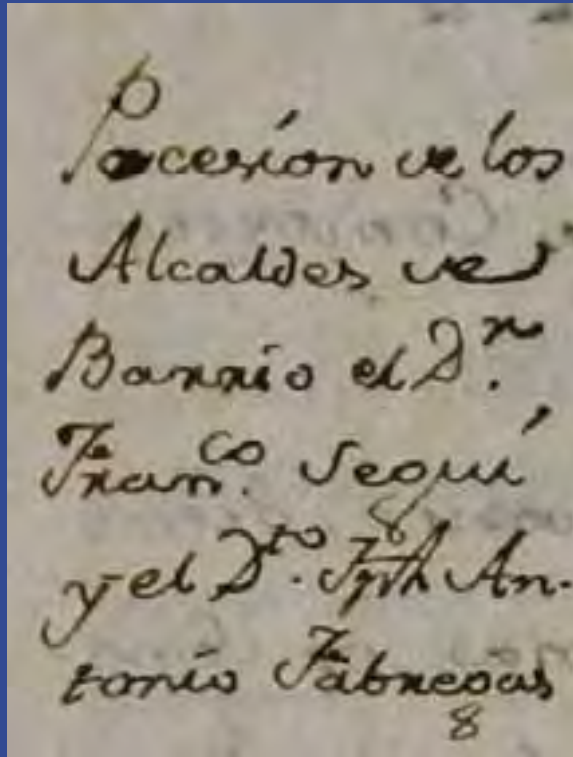
AGRAÏMENTS

El llibre que teniu a les mans és el producte d'uns anys d'estudi i d'investigació per part dels autors, però també és el resultat de l'aportació de companys, jubilats, familiars d'homes i dones que han format part de la Guàrdia Urbana al llarg d'aquests anys, o n'han tingut alguna relació més o menys directa i que ens han facilitat informació, fotografies o peces del vestuari o de l'equipament dels que van ser guàrdies: Joan Tous, Pere Martín, Jaume Gómez, Lluís Combalia, Joan Basora; la senyora Càcharo; el Vespa Club i el senyor Miret, el senyor Ferré Roig; i molts companys que han conservat peces del seu passat i les han aportat ara.

D'altra banda, el personal de l'Arxiu Municipal de Tarragona i de l'Hermetoteca-Biblioteca Municipal de Tarragona ha col·laborat, ultrapassant de vegades el que és estrictament exigible, i per això volem fer menció especial a Elena Virgili, Jordi Piqué, Joaquim Nolla, Francesc Barriach i també a Cristina Magriñà i a Joana Zapata.

FUNCIONS DE POLICIA ANTECEDENTS

A snippet of a handwritten document on aged, yellowish paper. The text is written in a cursive script. The visible text reads: "Procesion de los Alcaldes de Barais el D.º Fran.º Seguí y el D.º Fr.º An.º tonis Fabreos 8".

Procesion de los
Alcaldes de
Barais el D.º
Fran.º Seguí
y el D.º Fr.º An.
tonis Fabreos
8

LA POLICIA URBANA, UNA NOVA NECESSITAT

«La demarcacion de las lineas que deve observarse en las fabricas civiles que nuevamente se levantan en la ciudad, es peculiar y privativa de la Policia, cuias facultades residen en el Ayuntamiento privativamente.»¹

Durant bona part del segle XVIII les ciutats són encara una realitat precària, amb poca influència sobre el món rural que l'envolta i amb una estructura social que les manté sotmeses a la voluntat i al poder d'un senyor que controlava tots els aspectes de la vida (urbanisme, mercats, seguretat, etc.). En el cas de Tarragona cal recordar que hi havia una doble dependència, reial i eclesiàstica, la qual cosa dificultarà molt més els processos de desenvolupament. Les disputes i les controvèrsies entre el municipi, l'autoritat reial i l'eclesiàstica resultaran decisives en el desenvolupament urbà de la ciutat, amb aportacions i personatges destacats per tots costats.

Les ciutats que es troba Carles III en arribar a Espanya eren un focus de brutícia i la manca de mesures d'higiene era crònica. Eren incòmodes, faltava aigua, llum, pràcticament no hi havia cap planificació a l'hora de construir o arranjar els edificis, etc.

La Tarragona del segle XVIII no devia ser una excepció. La societat que la conformava es caracteritzava per ser especialment estàtica, amb una burgesia minsa, habitada majoritàriament per pagesos que treballaven terres propietat de l'Església i per gent

1 Llibre dels Acords Municipals, 1783. AHT.

de mar. Una població sotmesa als estaments eclesiàstics i militars.

Però a partir de la segona meitat del segle XVIII els il·lustrats es proposen canviar alguns aspectes de la vida de les ciutats impulsant l'aplicació de mesures per a la modernització del regne i de l'administració. Es tracta de promoure canvis en la mentalitat i costums de la societat per tal d'aconseguir un millor aprofitament dels recursos del país; amb mesures per incentivar el treball (que deixa de ser deshonrós) i la productivitat, però amb cura per evitar qualsevol canvi en el sistema social de l'Antic Règim.

Malgrat tot, i encara que amb menor empenta que d'altres ciutats de l'entorn, la ciutat també va participar d'aquell corrent reformador, i ho va fer especialment de la mà dels dos arquebisbes *il·lustrats*: Joaqu'n de Santiyán i Francesc Armanyà i d'algunes famílies de la noblesa tarragonina com els Castellarnau, els quals, amb el seu impuls, i aprofitant un ambient polític favorable a les reformes, aconseguiren algunes fites molt importants, com la realització de tot un seguit d'obres públiques (arranjament i empedrat de carrers molt malmesos, creació de nous carrers i passejos com el de Circumval·lació o el de Santa Clara), la conducció i arribada d'aigua a la ciutat i la construcció de fonts públiques, la qual cosa configurarà la ciutat contemporània.

L'autorització per enderrocar la muralla de Sant Carles o muralleta (Rambla Vella) per tal d'establir-hi habitatges i facilitar així la construcció de nous edificis en una nova zona² va ser molt important de cara al creixement urbà (amb la posterior instrucció reial per no enderrocar el Baluard de Carles V). Fonamental per al desenvolupament posterior va ser també l'autorització concedida al port de Tarragona per ampliar el tràfec de mercaderies amb qualsevol port espanyol o estranger, inclosa la possibilitat de comerciar amb Amèrica. L'esperada i costosa autorització reial per a la reedificació del moll i port, es va aprovar definitivament

2 Llibre dels Acords Municipals, 1775. AHT.

el gener de 1790,³ amb la qual cosa es va afavorir la instal·lació d'alguns comerciants i va propiciar el creixement urbà de la ciutat en general i de la zona propera al port particularment, fins al punt que, segons es desprèn de la documentació consultada, les autoritats municipals temien que s'arribés a crear una entitat diferenciada, una «nova població» (tal com apareix anomenada en diversos llocs).

«No podran exigir por ningun termino dieta alguna en el puerto mas que lo que corresponde dentro de la ciudad puesto que todo compone una misma Poblacion.»⁴

El creixement de la població és general. Així, durant aquesta centúria la població espanyola va créixer notablement i, d'uns 7.500.000 habitants l'any 1717, es va passar a uns 10.500.000 habitants l'any 1797.⁵

A Tarragona aquest creixement va ser també molt important i en aquest segle quasi va duplicar la seva població, ja que va passar de vora 4.600 habitants l'any 1719 a més de 8.500 el 1787.⁶ La concentració de població a les ciutats començava a comportar problemes de salubritat, de seguretat i, fins i tot, de trànsit. S'habilitaven com a vivendes allò que abans eren tallers, i les mercaderies i les eines passaven a ocupar el carrer. Havia arribat el moment d'establir mecanismes de regulació i control del desenvolupament urbà de manera que, al mateix temps que es controlava la població que hi vivia i la nouvinguda, es fixaven normes de creixement de les ciutats per procurar el benestar de la població: són les mesures denominades de «policia urbana».

Es regula el traçat i l'alineació dels carrers; l'alçada dels edificis, que hauran de mantenir una proporció amb l'amplada dels carrers; es controlen les reconstruccions dels edificis per tal de mantenir l'alineació de les façanes amb l'objectiu de crear espais públics suficientment amplis per assegurar la circulació de mer-

3 Escoda Múrria, Coia. *El Port de Tarragona*. Lunwerg Editores. Barcelona, 2002.

4 Lligall «Empleados y dependientes del Exmo. Ayuntamiento. 1730 á 1856». «Instrucción que deberá observar cada Alguacil respectivo», de gener de 1823. AMT.

5 Nadal, Jordi. *La población española (siglos XVI a XX)*. Pàg. 86 i ss.

6 Aresté Bagés, Jaume. *El crecimiento de Tarragona en el siglo XIX*. Pàg. 8.

Plànol de Tarragona publicat per A. Laborde,
Voyage pittoresque et historique de l'Espagne, 1807.

caderies i persones. Es tracta d'aconseguir un creixement ordenat, fins i tot tenint en compte aspectes purament estètics, com es pot veure a les instruccions del pregó de l'any 1798, en virtut del qual es recordava a la població l'obligatorietat de demanar permís a l'ajuntament sempre que s'haguessin d'obrir rases o cimentacions per mantenir la uniformitat de carrers i «abellimiento del aspecto publico».⁷

Els ajuntaments han de crear un ordenament nou i general de la ciutat a través de l'establiment al seu càrrec de tot un seguit de serveis de caràcter públic o de la reactivació d'altres oblidats, com ara l'abastament d'aigua, els mercats, la neteja pública, el clavegueram, l'enllumenat de carrers i places, la salubritat i la seguretat públiques, etc. En definitiva, tot allò que proporcionés una millora de la salut, de la seguretat de persones i propietats, de la comoditat de la vida urbana.⁸

Observem que les primeres funcions de la policia urbana abasten camps molt diversos. Què s'havia d'entendre per *policia* és quelcom que encara s'estava definint i que presentava dos vessants: per una banda, aquells que defensaven que la seva funció havia de ser només la seguretat de les persones i béns i, d'altra banda, els que les ampliaven a tot allò que contribuïa a potenciar les riqueses, el creixement econòmic del país, la modernització de la societat, la comoditat i la tranquil·litat dels ciutadans, a més de l'ordre públic que, arribat el cas, seria defensat amb la intervenció de l'exèrcit.⁹

En aquest sentit, resulten interessants les cites que recull Ricardo Anguita Cantero de diversos autors estudiosos de la «ciència de la policia», en què s'observa la dificultat per definir les funcions policials, com la que fa Antonio F. Puig y Gelabert a la seva obra *Elementos generales de Policía*, de 1784:

7 Llibre dels Acords Municipals. 1798. AHT.

8 Anguita Cantero, Ricardo. *Ordenanza y policía urbana*. Pàg. 59 i s.

9 Turrado Vidal, Martín. *La policía en la Historia contemporánea de España (1766-1986)*. Pàg. 20.

«Se toma en el día esta palabra en dos sentidos diferentes, el uno estendido, y el otro limitado; en el primero se comprehenden baxo el nombre de Policía, las Leyes y los Reglamentos que conciernen al interior de un Estado, que tiran á afirmar y á aumentar su poder, á hacer un buen uso de sus fuerzas, á procurar la felicidad de los Subditos, en una palabra, el comercio, la hacienda, la agricultura, el descubrimiento de las minas, las maderas, los bosques, &c., atendiendo, que la felicidad del Estado depende de la inteligencia con que todas estas cosas están administradas.

La palabra Policía, tomada en el segundo sentido, comprehende todo lo que puede contribuir á la felicidad de los Ciudadanos, y principalmente á la conservacion del orden y de la disciplina, los reglamentos que miran á hacerles la vida mas comoda, y á procurarles las cosas que necesitan para subsistir...»

Finalment, la definició extensa va ser la que es va adoptar a Espanya i és la que es va fixar el 1805:

«Aunque es grande la extensión que se puede dar a la significación de la voz policía, se contrae según acepción común a aquellas providencias económicas y meramente gubernativas, que comprenden a la universidad de los habitantes de un pueblo, y se dirigen a la salubridad, limpieza, decoro exterior, subsistencias, recreos, comodidad y seguridad individual, todo lo demás, que o fomenta las costumbres, y la ocupación útil de sus habitantes, previniendo así la transgresión de las leyes generales de Justicia, o aumenta las comodidades sin ofensa de ellas.»¹⁰

Veiem doncs que la funció policial es diferencia en dos vesants, que són la consecució i manteniment de l'ordre públic per garantir la convivència social, i un concepte més semblant a l'actual d'administració pública, que havia d'impulsar la creació d'unes infraestructures noves o la recuperació d'altres que havien quedat descuidades, com ara el clavegueram, l'enllumenat públic, l'empedrat de carrers, neteja i ornament dels carrers, la mencionada reglamentació de les noves edificacions i de les obres d'arranjament d'aquelles que amenaçaven runa.

Es tractava, en definitiva, de controlar els aspectes més petits de la vida quotidiana de la població per tal d'aconseguir formar nous hàbits en els habitants de les noves ciutats que s'estan creant

10 Turrado Vidal, Martín. *La policía en la Historia contemporánea de España (1766-1986)*. Pàg. 20.

ara; mitjançant les actuacions vistes en ordenació urbana, i d'altres com la classificació de la població amb elaboració de censos, la vigilància de la salubritat pública i un control discret sobre la població per tal d'aconseguir una societat ordenada.

L'èxit del nou sistema està basat en la omnipresència de l'administració i en la seguretat del càstig dels contraventors més que en la duresa de la pena a imposar, fins al punt que l'autoritat, en el moment de dictar un ban, estava «*bien persuadido de que la prudencia y exactitud de estos habitantes en el cumplimiento de ellas [les instruccions de policia i bon govern] me evitarán el disgusto de tenerles que exigir las multas é imposiciones de penas á que de otro modo se harán acrehedores...*».¹¹

Les funcions policials, doncs, són extenses i anteriors a la creació de cap institució professional que se'n fes càrrec. La complexitat de la societat a la qual s'arribaria fruit del desenvolupament polític, social i econòmic faria necessària la creació de cossos especialitzats en els diversos aspectes propis de la policia urbana: especialistes en arquitectura legal, enginyers o tècnics especialitzats en d'altres aspectes, recaptació i administració dels impostos, i cossos especialitzats en les tasques de vigilància i protecció de les persones i propietats i en el manteniment del que començava a denominar-se «ordre públic», en un sentit també ampli de regulació de la convivència mitjançant ordenances, reglaments i bans que afectaven les activitats dels ciutadans.¹²

Des de finals del segle XVIII l'element clau era la prevenció, que s'aconseguia amb un potent sistema de control social, la qual cosa feia necessària l'existència d'un cos especialitzat i organitzat.

11 Aquest to paternal era habitual per adreçar-se a la població al final dels bans i edictes. En aquest cas, es tractava de recordar la necessitat de complir les instruccions que emanaven de l'autoritat. Març de 1828. AMT.

12 Anguita Cantero, Ricardo. *Ordenanza y policia urbana*.

REFORMES ADMINISTRATIVES. NOUS CÀRRECS

ALCALDE DE BARRI

«Se manda que dicho alcalde matricule a todos los vecinos, zele la policía, el alumbrado, la limpieza, la quietud y el recogimiento de pobres y de los vagos.»¹³

El rei reformador Carles III, aprofitant el creixement demogràfic i la situació favorable, intenta implantar diverses reformes socials i reorganitzar una administració caòtica i poc efectiva, amb l'adopció en molts aspectes del model francès. La necessitat va obligar a portar també aquestes reformes a l'àmbit municipal, amb la finalitat de corregir el sistema basat en el control dels oficis municipals per part de les oligarquies locals, la qual cosa donà pas a noves classes socials i a la possibilitat de representació d'altres sectors productius. La principal novetat va ser la creació de càrrecs municipals electes: el diputat del comú i el síndic personer.

Tot i que, pel que fa al sistema de seguretat, és l'exèrcit l'aparell controlador de la societat fins ben entrat el segle XIX, cal ressenyar que aquests nous càrrecs municipals van suposar un avenç interessant en la constitució d'un sistema civil de control i vigilància de l'activitat ciutadana. Els dos càrrecs mencionats s'ocupaven d'aspectes de la policia urbana: el diputat del comú s'encarregava, entre d'altres, de l'abast dels mercats públics, mentre que el síndic personer, per la seva banda, se centrava en l'establiment i funcionament de l'enllumenat públic, la neteja i manteniment de carrers i les mesures de seguretat i control pel que fa a la construcció o reparació dels edificis.¹⁴

És especialment interessant la creació posterior de la figura de l'alcalde de barri,¹⁵ que dona suport als anteriors en l'aplicació de les mesures de policia. Elegit anualment entre els veïns del

13 Anguita Cantero cita l'obra de Ramón Dou de Bassols *Instituciones del Derecho Público General de España, con noticia particular de Cataluña, y de las principales reglas de Gobierno en cualquier Estado*. Madrid, 1800-1803.

14 Anguita Cantero, Ricardo. *Ordenanza y policía urbana*. Pàg. 126.

15 Figura creada a Madrid en virtut de la Reial Cèdula de 6 d'octubre de 1768 i ampliada a la resta del regne per la Reial Cèdula de 13 d'agost de 1769.

barri on residia, havia de desenvolupar unes tasques clarament policials en el sentit més ampli: s'ocupava de portar un registre dels veïns en el «llibre de matrícula», en què anotava els noms dels residents al barri i controlava els seus moviments i, el que era més important, controlava i vigilava aquells forasters que arribaven a la ciutat, la seva conducta i si s'hi quedaven a residir fraudulentament. S'encarregava també de la preparació de la documentació necessària per a la realització i el manteniment del cens de població, de la supervisió dels llibres de registre de les posades i pensions públiques i privades,¹⁶ de les tavernes, cases de jocs, i d'altres establiments; i ho feia mitjançant visites d'inspecció, per saber qui les freqüentava, si es produïen desordres, i comprovar que tanquessin a l'hora establerta. Vigilava l'estat de l'empedrat i neteja dels carrers, i el funcionament i neteja de les fonts públiques; controlava qui exercia la mendicitat i la vagància, i quan era necessari els conduïa a l'hospici; s'encarregava dels ajuts a jornalers pobres, malalts o convalescents que no podien treballar... També s'ocupava del manteniment de les mesures de salubritat pública i que els treballadors acudissin a la seva feina i no restessin ociosos, tot ocupant el temps amb activitats prohibides, com ara jocs de cartes o d'atzar o anant a establiments de moral dubtosa. Estava facultat per detenir el delinqüent descobert *in fraganti*. Finalment, havia de registrar els esdeveniments més importants, i per això actualitzava constantment l'anomenat «llibre de fets», en el qual quedaven anotats tots els assumptes de policia.¹⁷

L'exercici del càrrec d'alcalde de barri, però, comportava una sèrie de dificultats per les seves característiques: com que era un càrrec electe i anual es podia produir el fet que fos escollida una persona que no tingués bona relació amb el seu superior; a més, era elegit entre els seus veïns, la qual cosa li podia representar

16 S'anomenava privada aquella que tenia hostes permanents o durant un temps indefinit, i pública la que acollia clients en trànsit.

17 Turrado Vidal, Martín. *La policía en la Historia contemporánea de España (1766-1986)*. Pàg. 25 i s.

LES CIUTATS S'INTERCANVIEN INFORMACIÓ

Carta de la ciudad de Mataró que solicita una razon del establecimiento de los Alcaldes de Barrio en esta Ciudad.

Teniendo entendido esta Ayuntamiento el que a esa Ciudad, se hallaba establecido un numero competente de Alcaldes de Barrio, y que hacian las funciones de tales al exemplo de Barcelona, suplica este Ayuntamiento a VI se sirva darle una noticia circunstanciada del modo que se establecieron á esa Ciudad, y si VE acudió a S. M. para su consecucion, por la via reservada, ó del Consejo, con quanto mas pueda VI informarle sobre el asunto, expresando este Ayuntamiento merecer de VI este particular favor, y que se sirva proporcionarle ocasiones en su obsequio.

Mataró, 26 de marzo de 1791.

Llibre dels Acords Municipals, 1791. AHT:

Aquesta petició d'informació posa de manifest com les diferents ciutats del Principat mantenien contactes per intercanviar experiències i informació sobre els progressos administratius i legals que s'estaven produint i per conèixer-ne el funcionament i els resultats.

represàlies o aïllament si actuava massa durament; i, per acabar-ho d'adobar, es tractava d'un càrrec no remunerat.

Malgrat tot, el fet que moltes ciutats sol·licitessin l'autorització reial per establir la figura de l'alcalde de barri ens ha de fer pensar que la seva efectivitat havia de ser notable.

El juny de 1782, els representants de la ciutat davant de la Cort van demanar la gràcia per nomenar alcaldes de barri, i el febrer de 1785 es va dictar la Reial Cèdula o Provisió del Consell que concedia a la ciutat de Tarragona l'establiment de dos alcaldes de barri. La sessió del ple de l'Ajuntament del 21 de setembre de 1785 recull el nomenament dels primers alcaldes de barri de Tarragona:

Transcripció del text original reproduït a les planes 34 i 35:

«Hallandose electos los dos Alcaldes de Barrio que han de servir, con arreglo a la Real Cedula e Instrucción que cita la Real Provision de su concesion en persona de D. Francisco Seguí Abogado y del D^{to} Joseph Antonio Fabregas [...] y ser preciso a que se les dé la posesion por este Muy Illte. Aiuntamiento, como esta mandado, espera se servira

acordar la providencia o providencias conducentes, que verifiquen su cumplimiento; y en su vista acuerdo Su Señoria, que se les dé posesion como esta prevenido. En seguida fueron llamados por el Portero Vicente Argenter, y comparecido en la Sala del Aiuntamiento los nombrados Francisco Seguí y el Dtº. Joseph Antonio Fábregas se les hizo saber lo acordado por Su Señoria; y en su vista se ofrecieron promptas a tomar la posesion de dicho su Empleo, de prestar el debido juramento que prestaron en mano, y poder del Sr. D. Bartolome Estada Teniente del Corregidor y Alcalde Maior, á Dios Ntro. Sr., y a sus Santos quatro Evangelios, de llevarse bien y fielmente en su empleo de Alcaldes de Barrio con arreglo a la Real Cedula é instrucción dada en S. Ildefonso a treze de Agosto de mil setecientos sesenta y nueve y Real concesion para esta ciudad dada en Madrid a onze de febrero de mil setecientos ochenta y cinco; de que quedan cerciorados por mi y en seguida en señal de la posesion se entregó por el Sr. Presidente a cada uno de los nombrados D. Francisco Seguí y Jph Antonio Fàbregas la insignia, o baston, que deven usar durante su Empleo de Alcaldes de Barrio desde el dia presente hasta fin del año proximo mil setecientos ochenta y seis.»¹⁸

SERENOS

«...Tanto el alumbrado de la Ciudad como los Serenos estan establecidos de tiempo inmemorial...»¹⁹

Entre les reformes i aportacions per modernitzar la societat i per millorar les condicions de vida de la població durant la segona meitat del segle XVIII cal fer referència especial a l'establiment de l'enllumenat públic a la capital del regne l'any 1765 i la creació d'un cos d'empleats encarregats del seu funcionament i del seu manteniment, fet que alliberava els veïns d'aquesta feixuga tasca. Posteriorment, en apreciar les bondats del servei que havia fet descendir els conflictes nocturns, s'estén la mesura a totes les ciutats l'any 1769. Encara un altre text legal de novembre de 1797 fa menció de l'establiment i extensió del servei de serenos o zeladors.

18 Llibre dels Acords Municipals. 1785. AHT.

19 Llibre d'Actes Municipals. 1834. AMT.

Pel que fa a la nostra ciutat, no s'ha pogut localitzar la data de l'establiment del servei de vigilància nocturna; no obstant això, tenim dades indirectes que ens permeten saber que a les acaballes del segle XVIII hi havia un servei establert amb dos serenos, un dels quals es deia Isidre Ferriol, que havia desenvolupat la funció «*con la actividad y zelo propio a su caracter, y al mismo tiempo a satisfaccion de esta vecindad*» des de l'any 1795.²⁰

Quant a les funcions inicials dels serenos, sovint els autors consideren que eren únicament les de manteniment i funcionament de l'enllumenat públic de carrers i places: «*se ha acordado que al sereno Josep Toll se le haga libranza de 1 peseta diaria (j) por el trabaxo [sic] de cuidar los faroles...*»²¹ Trobem un exemple clar en la relació exhaustiva dels fanals de la ciutat que es va fer en resposta a un requeriment de l'autoritat governativa del 1834, i del qual traiem algunes dades il·lustratives de la situació: el carrer Major s'enllumenava amb quatre fanals, els carrers Apodaca i Unió en tenien nou o la Rambla Vella, deu.²²

La seva tasca consistia en deambular per tots els carrers del barri assignat, mentre anava anunciant l'hora i el temps durant tota la nit (que, com que la majoria de vegades era «sereno», li va donar nom al càrrec) amb un fanal i una vara per defensar-se. Havia d'aturar-se a les cruïlles amb la intenció de fer-se visible i auxiliar els veïns en qualsevol urgència.

La presència d'aquests homes que depenien de l'autoritat municipal suposava, encara que no fos la seva intenció, una eina de primera magnitud per a la prevenció del delictes.

20 Llibre d'Actes Municipals. 1816. AMT. Document de l'interessat (Isidre Ferriol), que es troba lligat al Llibre d'Actes, datat el 10 de setembre de 1816, en què manifesta que ha prestat servei com a sereno, fins a la data del document, durant vint-i-un anys. AMT.

21 Carpeta d'Actes Municipals del 3 de gener al 28 de desembre de 1814. AMT.

22 Lligall «Enllumenat públic 1835-1860». AMT.

LA NECESSITAT D'UNA FORÇA MUNICIPAL DE SEGURETAT

«La comision se halla intimamente convencida de que no puede existir Nacion ó Sociedad política alguna sin policia de seguridad, y de que no podrá esta ser buena si solo ejerce sus funciones en actos públicos ú ostensivos y sobre casos echos. El objeto de una buena policia es el de prevenir antes que haver de castigar los delitos.»²³

Els primers anys del segle XIX es posa en marxa la desarticulació de l'Antic Règim. La guerra d'Independència amagava una revolució social que, tot i que no va ser traumàtica com la francesa, va acabar imposant un nou sistema polític, social i econòmic. Els efectes de les desamortitzacions de propietats eclesiàstiques i la supressió dels drets senyoriais van provocar uns canvis essencials en les relacions de propietat i en les relacions socials i polítiques.

Assistim a la creació del nou Estat modern, liberal i centralitzador. Un nou sistema polític, la base del qual és la separació dels poders legislatiu, executiu i judicial, i la creació d'una administració racionalitzada i eficaç. Dues tendències bàsiques seran presents durant el procés: progressistes i conservadors. Totes dues tenen, malgrat les diferències, un aspecte comú: la defensa de la propietat privada i de l'ordre públic, ara com a mesura de defensa del sistema polític. Durant bona part del segle XIX (i quasi que també del segle XX, encara que per altres motius), sovint el delinqüent és també considerat enemic polític.

L'Estat busca un sistema de seguretat interior, desvinculat del totpoderós i omnipresent exèrcit que encara és el principal actor en la defensa i control de l'ordre públic. Apareixen cossos policials o de seguretat que fan palès el procés de modernització i de divisió de funcions de l'Estat. L'objectiu és separar la funció policial de protecció de la propietat i manteniment de la seguretat i ordre públic de l'administració de Justícia i del legislador. Els

23 *Diario de Tarragona*. 5 de setembre de 1822. BHMT. Dictamen de la Comissió de Governació sobre la necessitat d'establir un servei permanent de vigilància.

cossos que es creen van ser: la Superintendència General de la Policia del Regne (8 de gener de 1824), que tenia una dependència orgànica dels caps polítics provincials o governadors civils; el Cos de Carrabiners de costes i fronteres (9 de març de 1829), i cal destacar, per la seva importància en ocupar de manera exhaustiva el territori i per ser el principal instrument d'extensió de la nova forma d'Estat, la Guàrdia Civil (13 de maig de 1844).

Al mateix temps s'està estructurant l'administració de l'Estat. La creació de les províncies i dels seus organismes de govern és l'aspecte més conegut, però cal pensar que també s'estableix el règim municipal amb lleis molt destacables (són especialment importants, per innovadores i avançades, les del 1813 i del 1823), en què s'estableixen competències, graus d'autoritat, dependències orgàniques i capacitat per elaborar i aprovar ordenances de regulació de la vida ciutadana; per tant, amb facultat per fer complir els seus bans i reglaments.

És una característica de l'Estat modern liberal la importància que concedeix al poder municipal i al poder popular. Ja la Constitució de 1812 feia una declaració d'intencions:

Art. 321. Estará á cargo de los ayuntamientos:

Primero: La policía de salubridad y comodidad.

Segundo: Auxiliar al alcalde en todo lo que pertenezca á la seguridad de las personas y bienes de los vecinos, y á la conservacion del orden público.

Posteriorment, la legislació que es desenvolupa durant el segle XIX insistirà en atorgar als ajuntaments, i a l'alcalde com a representant directe del govern de la nació, atribucions en relació amb la policia urbana, rural i de seguretat de persones i béns i del manteniment de l'ordre públic.

Art. 67. Es de la exclusiva competencia de los Ayuntamientos cuanto tenga relacion con los objetos siguientes:

Establecimiento y creacion de servicios municipales referentes al arreglo y ornato de la vía pública, comodidad é higiene del vecindario, fomento de sus intereses materiales y morales, y

seguridad de las personas y propiedades, á saber [...] apertura, alineacion de calles y plazas, empedrado, alumbrado y alcantarillado, etc.

Policía urbana y rural, ó sea cuanto tenga relacion con el buen órden y vigilancia de los servicios municipales establecidos, cuidado de la vía pública en general, y limpieza, higiene y salubridad del pueblo.²⁴

El problema amb què es trobaven els ajuntaments era la falta de mitjans per fer front a les noves situacions que plantejaven els primers anys del segle XIX. L'exèrcit, que havia de mantenir l'ordre intern i la seguretat exterior, es trobava immers en un seguit de conflictes que no li permetien atendre el manteniment de l'ordre públic, i fou aleshores que els ajuntaments van haver de recórrer a la formació de «companyies de ciutadans», que es constituïren en el sistema de defensa davant de perills concrets. Van ser especialment útils per a la protecció de les propietats agrícoles fora muralles. La formació d'aquests grups de ciutadans armats —que recorda l'arrelada tradició d'autoprotecció de la població cridant a «sometent»— apareix recuperada a finals del segle XVIII,²⁵ i es mantingué durant la primera meitat del segle XIX. Així va succeir el juny de 1837, quan la ciutat es veia assolada per la presència de partides de bandolers o facciosos i el governador militar no disposava de tropes per auxiliar als ciutadans. En aquelles circumstàncies, l'Ajuntament de Tarragona va haver de recórrer a la formació d'una «Compañía de Seguridad Pública»²⁶ que, sota el comandament del capità Joaquim Cortadellas, tenia com a funció principal la protecció de les propietats agrícoles del terme municipal; va comptar amb uns 60 homes, la major part integrants dels batallons de la Milícia Nacional. Finalment, les dificultats econòmiques —havia de ser sostinguda bàsicament

24 Martínez Alcubilla, Marcelo. *Diccionario de la administración española* [...]. Madrid. Edicions de 1877 i 1919. A l'article sobre l'alcalde recull aquests articles de la llei municipal de 1870, seguint l'esperit de les lleis de 1813 i 1823.

25 Al Llibre dels Acords Municipals de finals del 1793 trobem la següent proposta: «Por desguarnecerse la ciudad por partir las tropas establecidas se pide al Ayuntamiento que sea el paysanage armado el que, a imitacion de Barcelona, cuide y vigile la tranquilidad interior.» AHT.

26 A l'annex documental reproduïm les motivacions per a la seva formació i característiques.

mitjançant un repartiment fet entre els propietaris— van fer que desaparegués de seguida.

En d'altres ocasions, els alcaldes de barri formaven llistes de veïns honrats per col·laborar en les patrulles nocturnes, o es formaven les anomenades «Seccions de Caps de Família», formades pels ciutadans que, per edat o per defecte físic o malaltia, no podien formar part de la Milícia Nacional. Tenia el seu propi reglament, del qual reproduïm l'article en què especifica la seva finalitat:

«Artículo 3. Los únicos casos en que deba usarse de esta fuerza sera en aquellos en que peligre la tranquilidad publica ó en que los enemigos de la Patria se aprocsimen á la Plaza y en la desgracia de ocurrir algun incendio, fuera de cuyos casos nunca se usara de esta fuerza.»²⁷

La possibilitat que s'acostessin tropes a les muralles de Tarragona no era estranya en un temps en què les diferències polítiques s'acabaven amb una descàrrega de la cavalleria o d'una bateria d'artilleria i les circumstàncies militars eren peculiars. En tot cas, això augmentava moltíssim la sensació de perill a la població i feia que els ajuntaments prenguessin mesures imaginatives.

INSTRUCCIÓN PARA LOS VIGIAS DE LA TORRE DE LA CATEDRAL

1. *La obligacion de los vigias es la de obsevar si hay grupos de fuerzas armadas ya sea por los caminos del termino, montañas ó tierras inmediatas.*
2. *En caso de descubrir algun grupo dará uno de los vigias inmediatamente parte verbal al Sr. Gobernador militar de la plaza, y al sr. Teniente 1º de Alcalde para su conocimiento.*
3. *No permitira que en dicha torre se reunan muchas gentes, ni menos que bayan muchachos cuidando que no toquen las campanas ni demas efectos que alli existan.*
4. *Siempre ha de existir uno de dichos vigias en la torre, y en las horas de comer lo haran alternativamente, uno despues de otro.*

Tarragona, 17 agosto 1836

Lligall «Protección y Seguridad Pública. 1836-1867». AMT.

²⁷ Lligall «Protección y Seguridad Pública 1836-1867». *Reglamento para las Secciones de Cabezas de familia establecidas en la Ciudad y Puerto de Tarragona con el objeto de sostener el orden y proteger la seguridad de sus habitantes*. 12 agost 1839. AMT.

«A toda persona que entre en esta Ciudad se le hara presentar la Carta de Seguridad pasaporte ó documento que acredite la identidad de su persona.» Una de les funcions dels vigilants de les portes era verificar que els que entraven a la ciutat portaven la documentació que els permetia moure's pel territori. Documentació que expedia i estava sota el control dels alcaldes de barri. En aquest cas, Calixto Puig, natural de l'Havana i veí d'aquesta ciutat, s'havia de traslladar a Barcelona per mar fent escala a Vilanova.

Lligall «Protección y Seguridad Pública. 1836-1867. Instrucciones para los vigilantes de las puertas». AMT.

Igualment, les portes que tancaven la ciutat comptaven amb uns vigilants que havien de controlar l'entrada i sortida de mercaderies per qüestions més aviat fiscals (per exemple és recurrent el problema de l'entrada de vi foraster). Les autoritats van aprofitar la seva situació privilegiada als accessos a la ciutat perquè realitzessin tasques de seguretat i de control de moviment de persones «sospitoses».

PRIMERES FORMES DE VIGILÀNCIA LOCAL A TARRAGONA

«Un alguacil, un pregonero y un par de serenos bastaban para el sostenimiento del orden público; así como un cartero para distribuir la correspondencia.»²⁸

Les lleis del nou Estat liberal atorgaven competències relacionades amb la seguretat de persones i propietats i a la preparació de reglaments i ordenances per a l'ordenació de la vida a la ciutat, però calia tenir unes forces suficients per desenvolupar-les amb certes garanties.

Els ajuntaments, i Tarragona òbviament també, comptaven ja amb uns empleats o dependents que realitzaven algunes d'aquelles funcions que hem denominat de policia; eren els serenos, els alcaldes de barri, els agutzils i, de fet, tal i com especificaven els bans i reglaments publicats, qualsevol dependent de la municipalitat estava facultat per vetllar pel seu compliment i per denunciar o castigar els infractors. Per exemple, els pregoners tenien, dintre de les seves funcions, «*procurar que los bandos de policia urbana sean observados por los vecinos con escrupulosidad, a cuyo efecto tendran derecho a la tercera parte del importe de las multas que lleguen a imponer como delegados de la autoridad*».²⁹

28 Antonio de Magriñá. *Tarragona en el siglo XIX*. Tarragona, 1901.

29 Llibre d'Actes Municipals. 1859. AMT. Reglament provisional per a empleats i dependents municipals.

Ampliació del nombre de barris. La presència i la tasca desenvolupada pels alcaldes de barri durant aquest temps va ser fonamental per controlar la població. «...desde el principio de su establecimiento en esta Ciudad fueron solos los dos alcaldes que se nombraron pero la reunion [sic] de muchos forasteros y de las autoridades en el año 1809 hicieron conocer al R. Acuerdo residente entonces en esta Ciudad, que debía aumentar el numero, que no puede asegurar si llego a 12, pero en el dia reconoce que para llevar bien sus deberes se necesitan seis para la Ciudad y dos para el Puerto... Tarragona 2 diciembre 1814» (Llibre d'Actes Municipals). AMT.

Aquest incipient sistema de què disposava l'Ajuntament es va veure desbordat pels efectes de la guerra del Francès. Durant la guerra a Tarragona es va produir un considerable augment de la població que fugia dels combats i es refugiava dintre de les muralles de la ciutat. Al mateix temps, l'activitat comercial s'incrementava notablement en ser el port de Tarragona, protegit per les muralles, el que havia de sostenir pràcticament el moviment mercantil de Catalunya. Tot plegat provocà un augment extraordinari de la població. J. M. Recasens analitza l'època i destaca com va passar d'uns 9.500 l'any 1808 fins a més de 31.000 habitants entre 1809 i els primers mesos de 1811.³⁰ Tot aquest creixement demogràfic i econòmic es va veure truncat amb el setge i

³⁰ Recasens i Comes, Josep M. *La revolución y la guerra de la Independencia en la ciudad de Tarragona*. Tarragona, 1965. Pàg. 427 i s.

posterior assalt a la ciutat el juny de 1811. Les tropes napoleòniques arrasaren gairebé la població sencera, i provocaren més de 5.000 morts en els combats. Bona part dels habitants van fugir i molts d'altres moriren a causa de les penúries i malalties de la postguerra. Els càlculs xifren la població del 1813, quan els exèrcits francesos abandonaren i destruïren la ciutat, en no més de 2.000 habitants.

La recuperació tarragonina després de la guerra va ser extraordinària, fins al punt que l'any 1822 ja hi tornava a haver més de 9.000 habitants, amb la qual cosa s'aconseguia una població molt similar a la d'abans de la guerra. Però amb la diferència que aquesta «re població» aportà a la ciutat un re juveniment de la població i una major presència de gent de mar i de comerciants de classe burgesa. Efectivament, la documentació de la primera meitat del segle reflecteix la preocupació pel funcionament dels mitjans de què disposava l'Ajuntament per al manteniment del «*buen orden y tranquilidad*» a la ciutat i, particularment, al barri del Port o de la Marina, on es produïa el major increment de població al voltant de l'activitat comercial i de la mateixa ampliació del port (aproximadament un 25% de la població tarragonina s'agrupa en aquest barri vers el 1845). Una altra conseqüència positiva que van extreure els tarragonins fou l'evidència que les muralles ja no tenien la utilitat d'abans, la qual cosa va fer que des de l'Ajuntament es multipliquessin les demandes d'enderroc i la definitiva urbanització de l'espai entre la ciutat alta i la baixa.

Així doncs, durant els primers anys del segle XIX les autoritats municipals necessitaven reforçar i fixar les competències dels diversos empleats que estaven destinats a la vigilància i el control de les activitats dels tarragonins, i fins i tot es buscava alguna fórmula nova per millorar la vigilància en el compliment de bans i ordenances.

L'any 1823 es redactaren unes noves instruccions per als agutzils, que tenien unes àmplies funcions, entre les quals hi havia la del compliment de les ordenances i bans, per poder fer front

als nous problemes que comportava el desenvolupament de la ciutat:

«Que por turno debe haber precisamente todos los dias desde las 9 de la mañana hasta que se cierre el despacho de la Secretaría, y por la tarde de las 5 hasta que tambien se cierre aquella; un Alguacil y otro empleado en recorrer las calles á fin de evitar que haya animales muertos y otras inmundicias; é igualmente recorrer el Paseo a fin de que nadie cause daño en él: otro de los tres verificarà lo mismo en recorrer las calles del Puerto con el mismo objeto referido; e igualmente tendrá particular cuydado, en que los carreteros lleven sus caballerias por el diestro.»³¹

Pel que fa a la vigilància nocturna, durant la primera meitat del segle experimentà un progrés molt lligat al desenvolupament de la ciutat. Així, en resposta a les inquietuds manifestades pels veïns a través del síndic personer, l'any 1817 es proposà l'establiment de serenos al barri del Port: «*desean* [els veïns del Port] *que se establezcan en aquella poblacion dos Serenos que seroïran tambien para zelar e impedir que se hagan robos.*»³²

Posteriorment, de manera reiterada, es troben al·lusions a la insuficient quantitat de serenos per a la ciutat, tot i que durant la primera meitat del segle el nombre va augmentant progressivament: fins a l'any 1817 n'hi havia dos, als quals s'afegiren els nomenats per al Port. D'altra banda, els contractes d'arrendament de l'enllumenat dels anys trenta fan menció als quatre serenos.

A partir de l'any 1834, amb la publicació el 16 de setembre del Reial Decret que estén a totes les capitals de província el servei d'enllumenat públic i de serenos per tal que es pugui millorar «este ramo de la policia urbana», queda definitivament consolidat i normalitzat.

L'any 1843 ja n'hi havia sis, de serenos, i una important remodelació del servei duta a terme el 1848 mantenia aquest nombre però creava la figura del «Caporal de Serenos y celador municipal», càrrec per al qual va ser nomenat Joan Olivé l'1 de juny.³³

31 Lligall «Empleados y dependientes del Exmo. Ayuntamiento. 1730 à 1856». 1823. AMT.

32 Llibre d'Actes Municipals. 1817. AMT.

33 Lligall «Serenos 1836-1874» (1848). AMT.

Aquest realitzà les funcions de cap dels serenos, en supervisava el servei, el comportament i l'actitud, i vetllava perquè s'acomplissin correctament les seves funcions, regulades per un nou reglament.³⁴ Els anys 1854 i 1855 n'hi havia set, tot i que per motius pressupostaris novament va ser suprimida la plaça de caporal. Molt poc abans de la creació de la Guàrdia Municipal, els serenos encarregats de la vigilància nocturna ja eren nou.

Els requisits que es demanaran per ser nomenat sereno i que es mantingueren per al càrrec de guàrdia municipal nocturn són els que vénen contemplats al «*Reglamento Jeneral de Policía Urbana, Rural y de Serenos, para esta ciudad de Tarragona*».³⁵

«Art. 328 Para poder ser nombrado Sereno es indispensable reunir las cualidades de robustéz, no ser menor de 20 años, ni mayor de 40, tener fuerte y clara la voz, saber leer y escribir para dar por escrito los partes, observar conducta irreprehensible, no haber sido procesado por camorrista, perturbador del orden publico ni por robo, embriaguez ni otra causa denigrativa.»

Un factor que afectà el nombre d'efectius és el fet que les seves retribucions depenien majoritàriament de l'aportació voluntària dels seus veïns. Són diverses les ocasions al llarg del temps en què l'Ajuntament, en veure les dificultats per mantenir les seves famílies amb el que recaptaven setmanalment (acostumaven a passar per les cases els dissabtes), intentà establir una petita assignació econòmica o els encarregà d'altres ocupacions que complementessin els seus minsos ingressos: mantenir els fanals i encendre i apagar l'enllumenat públic; controlar i recaptar l'impost sobre les taules instal·lades als mercats o les revenedores de mercaderies, i fins i tot netejar els llocs on s'havien instal·lat les parades; vetllar pel bon funcionament de les carnisseries públiques; tancar i obrir les portes de la ciutat i, fins i tot, passar documents o presos a les poblacions veïnes (durant el 1874, amb motiu de l'última guerra carlina, seran dispensats, i aquesta tasca serà assignada a destacats carlins tarragonins).

³⁴ Reglament transcrit al capítol d'annexos documentals.

³⁵ Publicada per l'Ajuntament constitucional de Tarragona el 25 d'abril de 1843. BHMT. Per tal de determinar els requisits, es remetran a aquestes Ordenances Municipals.

«...propone para Serenos del Puerto a Alberto Ferrer y Narciso Rabasa sujetos que considera a proposito para desempeñar este empleo. Y Su Sria. los ha aprobado.»

Per la seva banda, els alcaldes de barri continuaren plenament en vigor i la documentació ens mostra la seva importància pel que fa al manteniment de l'ordre públic i a la tranquil·litat dels ciutadans. De fet, eren reconeguts com els empleats de l'Ajuntament més propers a la població i, per tant, la figura adient per conèixer i prevenir els perills. A més, en resposta a conflictes amb d'altres empleats i d'altres autoritats, l'Ajuntament reforçà la seva figura expressant que se'ls havia de respectar i obeir com a autoritats locals que eren.³⁶ Igualment afectats pels moviments i pel creixement de la població, el seu nombre es va anar modificant en funció de les necessitats; així com les seves funcions, que s'anaren regulant i fixant amb nous reglaments i disposicions.

En aquest mateix sentit resulta interessant la disposició de l'Ajuntament de l'any 1840, en què ordenava a l'alcalde de barri de la Pineda que «*extienda su jurisdiccion y vigilancia a todo el termino*». Aquesta mesura va ser rebuda amb gran satisfacció pels propietaris, que entenien que d'aquesta manera s'assegurava

36 Llibre d'Actes Municipals. 1840. AMT. Es fa menció a la Llei de 3 de febrer de 1823 «Instrucción para el gobierno económico y político de las provincias», molt important en la regulació de les funcions dels ajuntaments.

la protecció de les produccions i propietats davant de les nombroses partides de lladres i facinerosos que corrien pel Camp de Tarragona i, al mateix temps, hauria de servir per vigilar i controlar els ramaders i pastors que accedien a les propietats a fer pasturar sense l'autorització dels propietaris, amb la qual cosa feien malbé les plantacions.

En reconèixer l'Ajuntament l'estat d'abandonament en què es troba la vigilància de les propietats del terme, es fa evident que la presència voluntariosa de l'alcalde de barri i el sistema de vigilants particulars, sustentats pels propietaris i nomenats pel consistori, no era suficient i, per tant, no del tot efectiva. Així doncs, davant de la necessitat de posar en marxa un servei de vigilància permanent per protegir les propietats i persones, es demanà autorització a la Diputació per a l'establiment de tres guàrdies de terme i es procedí a la formació d'unes ordenances que regissin les seves obligacions.³⁷ Les condicions que havien de complir els aspirants a ocupar una d'aquestes places eren: tenir entre 25 i 40 anys, robustesa, agilitat, conducta irreprotxable, que no haguesin estat processats ni presos i, en igualtat de condicions, s'optaria pels naturals de Tarragona i els que sabessin llegir i escriure.³⁸

La ciutat es trobava immersa en un procés de desenvolupament que calia ordenar. La modernitat i la cultura de les societats es mesura per les lleis que les regeixen i pel seu grau de compliment. L'ordenament de la vida urbana durant el segle XIX passa per aspectes tan variats i importants com el control sobre la població i els seus moviments de poble en poble; l'existència d'un cens exacte de naixements i morts; la higiene i la salubritat públiques (regulació i creació d'escorxadors per evitar les matances a la via pública, recollida de la brossa, tractament de les aigües residuals, neteja de carrers i places, recollida d'animals morts, controls sanitaris per prevenir malalties infeccioses i epidèmies, regulació de la presència d'animals al carrer, etc.); el control i la

37 Llibre d'Actes Municipals. 1842. AMT.

38 Lligall «Empleados y dependientes del Ayuntamiento. 1730 á 1856» (1842). AMT.

Portada del reglament imprès de 1843.

prohibició de les activitats d'oci que poguessin afectar la família o els bons costums (control i regulació dels espectacles públics, persecució dels jocs prohibits, regulació dels horaris de cafeteries i establiments, control sobre la prostitució, intervenció en discussions familiars, mendicitat, etc.); l'atenció vers el desenvolupament ordenat de la ciutat, ja sigui verificant que les reformes i les noves construccions s'ajustin al pla o planificant i obrint nous carrers i passejos; el control dels mercats i de la qualitat de les mercaderies, per evitar els fraus en els pesos i les mesures; i, finalment, el manteniment de l'ordre públic i social, que passava per la protecció de les propietats i les persones i la lluita contra els infractors que pertorbaven la tranquil·litat, la comoditat i la seguretat públiques.

La legislació concedia als ajuntaments la facultat de dictar normes i bans per regular la vida de la ciutat. L'Ajuntament publicà aquest recull de bans i ordenances que, com que estaven disseminades o incompletes, no eren prou obeïdes per la població i, per tant, no aconseguien els efectes desitjats.

EL NAIXEMENT D'UN SISTEMA
LOCAL DE SEGURETAT

LA FORMACIÓ DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL. PRIMERS TEMPS

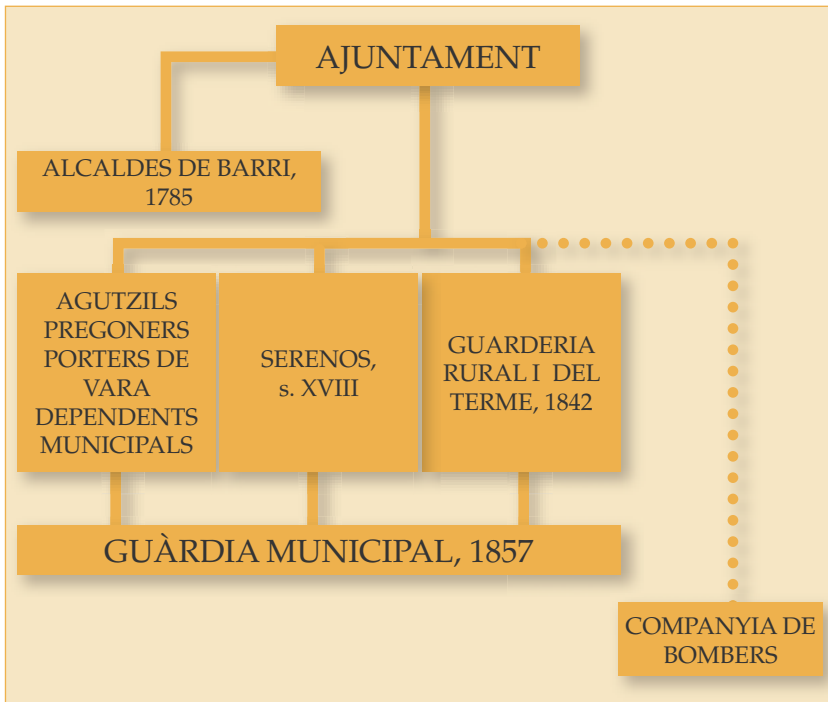
«...para que sean debidamente obedecidos los bandos de buen gobierno se debe crear un número suficiente de municipales...»³⁹

S'ha establert definitivament la divisió territorial en les províncies i Tarragona ha aconseguit la capitalitat; aquesta organització de l'administració pretén crear una xarxa que s'estengui per tot el territori i faci arribar a tots els ciutadans el nou ordre jurídic que es fa palès amb la formació de textos legals tan importants com el Codi Penal (1848), el projecte de Codi Civil, les lleis de municipis i províncies (1845), etc. Els teòrics de l'Estat pretenen aconseguir el triomf de la «llibertat prudent» i la consecució d'un desig definit com: «Orden y Libertad». Amb els moderats en el poder a partir de 1843, l'ordre públic i la seguretat són elements fonamentals en la política. Per reforçar aquest sentiment es produeix la pràctica desaparició de la Milícia Nacional (que, recordem-ho, era la màxima expressió del poder municipal i popular) i la creació de la Guàrdia Civil com a garant de la presència de l'administració civil a tot el territori, especialment en l'àmbit rural, ja que els fundadors i comandaments no volien que es convertís de cap manera en una força urbana; això feia que a les ciutats hi hagués un número mínim d'efectius. Aquest fet deixava els ajuntaments sense eines per portar a terme les funcions que els encarregaven

39 *Diario Mercantil de Avisos y Noticias de Tarragona*. 13 d'octubre de 1857. BHMT.

les lleis i va fer necessari la formació de cossos professionals encarregats de vetllar pel compliment de les ordenances i per la seguretat de persones i propietats, tant a la ciutat com als camps del seu terme.

Durant els anys cinquanta del segle XIX Tarragona havia consolidat la seva recuperació demogràfica (18.023 habitants registrats en el cens de 1857) i novament la concentració en la part baixa o barri del Port mereix ser destacada; pràcticament un de cada tres tarragonins vivia al barri setè o vuitè. El creixement econòmic també era destacable: les inversions en construcció naval, el moviment de mercaderies al port (especialment vi i derivats), els avenços en la construcció de carreteres i l'arribada de la línia del ferrocarril tingueren una importantíssima repercussió a la ciutat. Es percebien alguns intents d'establiment d'indústries: una important fàbrica tèxtil Andrés Guasch y Cia., la primera moguda

Esquema de l'evolució de la seguretat municipal fins a l'aparició de la Guàrdia Urbana.

amb vapor, s'instal·la a la plaça dels Infants, al costat d'un carrer sense nom —avui carrer Vapor. Igualment important va ser l'establiment de la Sociedad Tarraconense para el Alumbrado por Gas, que s'instal·là l'any 1859 i que suposà un canvi significatiu en la qualitat de vida dels ciutadans.

Pel que fa a la repercussió urbanística d'aquest desenvolupament demogràfic, cal mencionar especialment l'inici de l'enderroc de la muralla de Sant Joan, el 1854, que donà pas a l'Explanada o Rambla Nova i a la definitiva unió de la ciutat alta i la baixa.

El dia 13 d'octubre de 1857 el periodista Andrés Porcell destacava la importància que havia d'assolir Tarragona i, per tal de poder fer honor a la capitalitat de la província, reclamava a l'Ajuntament determinades millores que considerava necessàries per estar preparada per beneficiar-se del desenvolupament que s'estava produint: l'enllumenat públic amb gas, del qual ja gaudien altres ciutats; l'arranjament del paviment de diversos carrers; l'empedrat de la Rambla o una plaça de mercat adequada a la Part Alta.

Així mateix, per tal que els bans i ordenances fossin obeïts Porcell proposava crear un nombre de guàrdies municipals, o assignar un sou millor als serenos, i no deixar-los a la sort dels veïns, perquè aquests servidors de la ciutat amb l'ínfim honorari de seixanta rals al mes no podien indisposar-se amb els veïns que no respectessin les ordenances o els bans publicats per l'alcalde.

Amb el projecte d'instaurar la Guàrdia Municipal, l'Ajuntament de Tarragona se sumava a les iniciatives que ja havien pres altres ciutats de l'entorn: Barcelona l'any 1843, Reus el 1855 o Girona el 1856. El darrer trimestre del 1857 se succeïren les notícies que feien referència a la fundació d'aquest cos municipal, en què es posaven de manifest les mancances que calia solucionar i es manifestava l'expectativa i alhora la preocupació pels resultats, tenint en compte la precarietat econòmica de les administracions locals.

«Parece que desde primeros de año se hallaran al servicio de la ciudad diez y ocho municipales; la mitad de ellos ó sean los

nueve, vigilarán de noche, siendo lo que ahora los serenos; y los nueve restantes vigilarán de día, substituyéndose los unos a los otros en términos que la vigilancia no quedará ni por un momento abandonada. El uniforme que para ellos se ha adaptado, según nos dicen, es serio sin dejar de ser de buen gusto, consistiendo en levita y pantalón azul oscuro, con ribete blanco y sombrero apuntado. Merece esta reforma nuestra aprobación, en la confianza de que los bandos de policía y buen gobierno podrán tener y tendrán en adelante el más exacto cumplimiento.

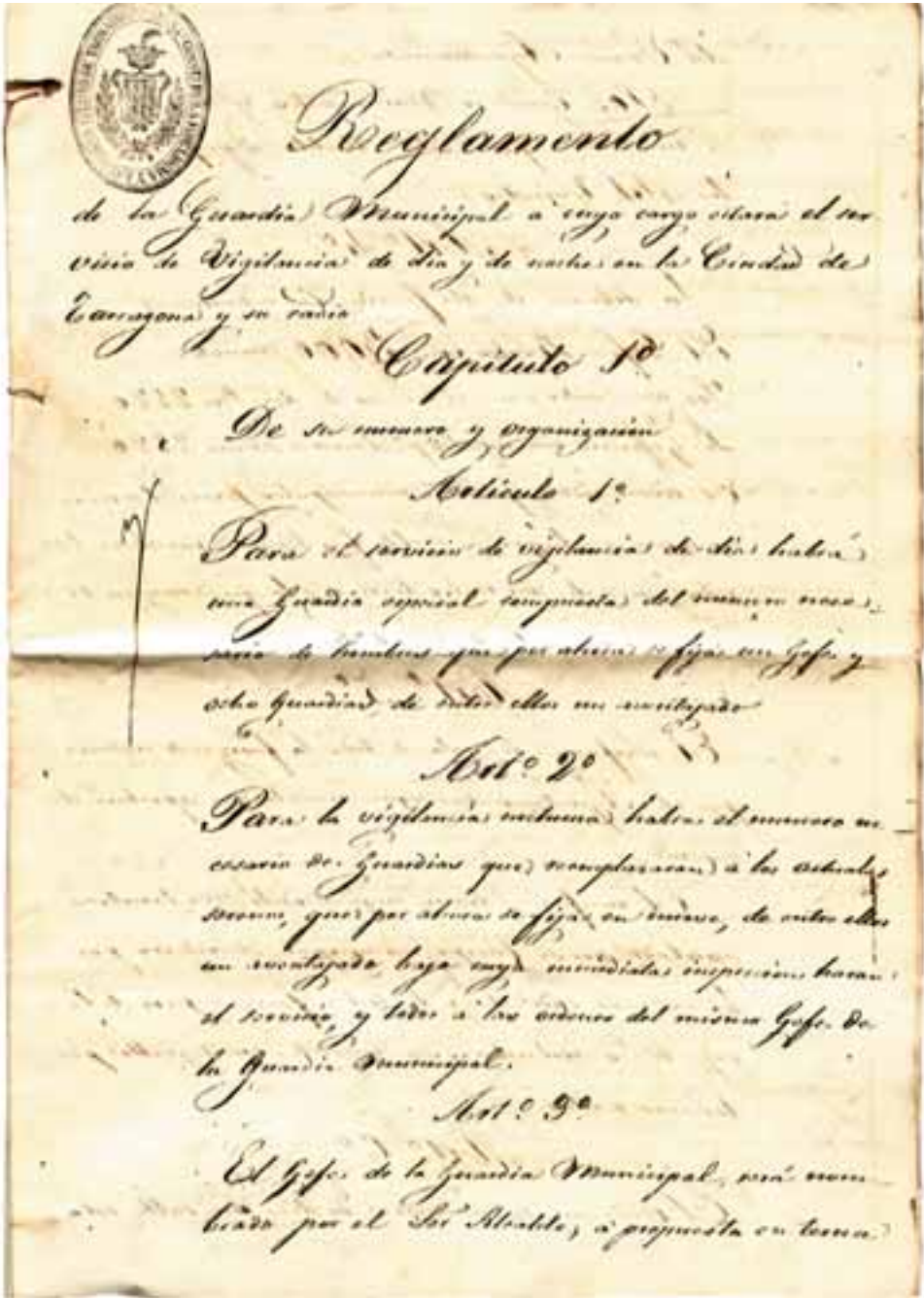
Otra reforma, y también muy necesaria, indicaríamos a nuestro Excmo. Ayuntamiento. Para la vigilancia del término, cuenta únicamente hoy día esta población con cuatro guardas rurales, y atendiendo a la estención [sic] de aquel, salta luego a la mente la insuficiencia de tan reducido número, si se quiere que las propiedades estén lo debidamente guardadas y no esperimenten los perjuicios que tan a menudo hay que deplorar.»⁴⁰

L'Ajuntament, sota el manament dels moderats més atents al manteniment de l'ordre públic, es dotava d'aquesta manera d'un cos uniformat per cobrir la franja horària de màxima activitat ciutadana, més necessitada d'un control intens per part de l'autoritat, sense uns horaris determinats i sense interrupcions.

La publicació de l'article responia a l'acte que pocs dies abans, concretament l'11 de desembre de 1857, va tenir lloc al saló de plens. L'Ajuntament, reunit en sessió ordinària a les 18.30 hores i sota la presidència del senyor alcalde Joan Cabeza Roig, aprovava posar en funcionament, a partir del dia 1 de gener següent, la Guàrdia Municipal, i establia el reglament que havia de regir-la i que reproduïm a l'annex documental.

De la lectura d'aquest primer reglament podem extreure alguns aspectes significatius. En primer lloc, la forta influència de l'exèrcit, que es veu en els vincles ideològics i formals que presenta la nova Guàrdia Municipal. Tal com s'indica clarament a l'article vuitè, «*la organización de la fuerza será militar*». Per reforçar aquest aspecte militar destaquem les referències a la procedència d'unitats militars del «gefe» i dels «aventajados», que serien escollits entre sergents i caporals llicenciats sense falta, mentre que

40 *Diario Mercantil de Avisos y Noticias de Tarragona*. 28 de desembre de 1857. BHMT.

Lligall amb el reglament fundacional de la Guàrdia Municipal. AMT.

Relació dels primers integrants de la Guàrdia Municipal.

*Relación nominal de los Castellanos que componen la Guardia
de Sancho y Guada y Sando que han militado en el
Anexo*

<u>Vendidos</u>	<u>Armas</u>							<u>Otros</u>		
	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas	Armas
Don Juan Martínez	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Blasco	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Sando	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Soto	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Calleja	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Rodríguez	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Sando	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Pimentel	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Pico	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Mayo	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Ochoa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Pique	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Montaña	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Torres	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Tovar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Bonati	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Linares	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Don Juan Pineda	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<u>Total</u>	10	10	10	10	10	10	9	9	10	10

*Don Juan
El Alcalde
Juan Ortega*

*Castellanos
El Jefe*

Relació dels primers integrants de la Guàrdia Municipal.

Memoria de tota la Guardia Urbana con expensas de
 sueldo sus de suales aborrecidos comensada y año a saber.

<u>Mostrador de Salarios</u>						<u>Notas</u>
Alcalde	Alcalde Ayudante	Escrivano	Carcelero	Portero	Libelle	
1	2	1	1	1	1	Suma de los Salarios de 1898
1	2	1	1	1	1	id.
1	2	1	1	1	1	id.
1	2	1	1	1	1	id.
1	2	1	1	1	1	id.
3	2		1	1		Montajado de 1898
2	0		1	1		id.
2	2		1	1		id.
2	2		1	1		id.
1	2		1	1	1	Montajado de 1899
1	2		1	1	1	id.
1	3		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
1	3		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
1	2		1	1	1	id.
22. 19. 3. 18. 7. 3.						

Suma de 1898
 para fca. de 1898
 Luis Martorell

PLANTILLA FUNDACIONAL DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL

- Núm. 1. Lluís Martínez Legido (cap de la Guàrdia Municipal)
- Núm. 2. Cosme Llurba Torruella
- Núm. 3. Doloroso Mendoza Espada
- Núm. 4. Jaume Vila Flix
- Núm. 5. Ramon Batlle Sanfeliu
- Núm. 6. Bruno Alegret Mas («aventajado» nocturn)
- Núm. 7. Francesc Adserias Babot
- Núm. 8. Ramon Totusaus Cañellas («aventajado» rural)
- Núm. 9. Valentí Torres Rosich
- Núm. 10. Mateu Montané Olivé
- Núm. 11. Salvador Rimbau Bru
- Núm. 12. Pere Rabadà Gabaldà
- Núm. 13. Pau Oliver Veciana
- Núm. 14. Pau Baró Bru
- Núm. 15. Jaume Papió Martorell
- Núm. 16. Cristòfor Bonachi Urgellés
- Núm. 17. Joan Punzada
- Núm. 18. Joan Tuset Font

els guàrdies haurien de complir els mateixos requisits que per accedir a l'exèrcit. Finalment, pel que fa a la distribució en les parades i presentacions davant de l'autoritat, haurien de mantenir les mateixes formalitats que a l'exèrcit.

Quant a aspectes més directament organitzatius i relatius a les funcions, cal destacar que, a diferència d'altres municipis que crearen les seves policies municipals per aquestes dates, la de Tarragona agrupava sota un únic comandament la vigilància de dia, la vigilància nocturna o els serenos i la vigilància del terme o guàrdia rural. D'altra banda, s'establien les dues funcions bàsi-

ques del nou cos: la seguretat ciutadana en el sentit més estricte de prevenció i repressió dels actes delictius i auxili dels necessitats; i la vigilància del compliment de les ordenances de policia i bon govern que havien de facilitar la convivència.

El dia 1 de gener de 1858 van començar a prestar servei els agents de la Guàrdia Municipal. A partir d'aquest moment, doncs, eren els agents de la Guàrdia Municipal els que rebien el manament de fer complir els bans i ordenances que es publiquessin i denunciar davant de l'autoritat els contraventors.

Malgrat que els tres vessants de la vigilància al municipi es van agrupar sota un sol comandament, l'Ajuntament va apostar per respectar la seva «autonomia funcional». Ho va fer utilitzant dues estratègies. Primerament, va mantenir separats els empleats que se n'havien de fer càrrec. De fet els primers integrants de la secció nocturna i els que van ser destinats a la vigilància del terme ja exercien aquestes tasques abans de la fundació de la Guàrdia Municipal, i van continuar en similars condicions i amb l'equipament de què disposaven. Aquest enquadrament rígid de separació de les seccions es va mantenir fins als anys vuitanta del segle XX, la qual cosa originava un sentiment d'identitat propi i diferent per a cada grup.

La segona estratègia, en concordança amb l'anterior, va ser la publicació de reglaments específics per a cada una d'aquestes seccions i el manteniment de sous diferents; tant els serenos com els guàrdies de terme depenien força de la voluntat dels veïns i dels repartiments entre propietaris de les terres, respectivament (fins a finals del segle XIX els guàrdies rurals no van percebre el mateix que els guàrdies diürns).

En qualsevol cas, els primers anys de funcionament de la Guàrdia Municipal van ser força complicats. A la manca endèmica de personal, cal afegir les convulsions polítiques que afectaven el personal de les administracions, amb destitucions, reposicions i nomenaments marcats pels canvis de tendència política. D'altra banda, els requisits per ingressar a la Guàrdia Municipal no eren

massa objectius i la reputació, els informes de conducta i moralitat o els d'activitat política pesaven més que saber llegir i escriure, que era gairebé l'únic requisit i no sempre s'atenia estrictament. Igualment, una denúncia anònima o la signatura d'alguns dels veïns del barri podia significar el cessament del guàrdia denunciats.

Malgrat les primeres dificultats, l'Ajuntament va continuar esforçant-se per assolir les expectatives inicials i va presentar la nova Guàrdia Municipal davant de la ciutadania com la principal institució encarregada de vetllar per la seva seguretat i benestar, i per això es van anar substituint gradualment dels carrers aquells empleats que tenien alguna competència en aquest àmbit.

«Don José Rossell y Comas, Alcalde constitucional de la Fidelísima y Ejemplar ciudad de Tarragona.

Hago saber: que la Guardia Municipal y demás dependientes de mi autoridad, quedan especialmente encargados de ejercer la mas esquisita vigilancia para la conservacion del órden público, puntual observancia de cuanto previene el reglamento general de policia urbana, rural y demás bandos relativos á la seguridad y proteccion de los vecinos de esta capital. Se anuncia al público á fin de que no se alegue ignorancia.

Tarragona 4 de enero de 1859.»⁴¹

La Guàrdia Municipal havia nascut amb la missió de completar el trencaclosques de la vigilància municipal amb el seu caràcter urbà i diürn. Però, lluny de simplificar-lo, en els primers anys després de la seva fundació es van mantenir els càrrecs que abans hi tenien alguna competència. Hem vist que el reglament dels empleats municipals de 1859 mencionava als agutzils i els pregoners i l'any 1862 s'aprovava el Reglament Interior de la Secretaria en què es feia menció dels «Porteros de Vara», que desenvolupaven funcions de seguretat i de control del compliment de les ordenances i bans. Malgrat tot, cal pensar que la presència efectiva als carrers dels membres de la Guàrdia Municipal havia de provocar que aquells empleats municipals anessin limitant les seves competències a l'interior del Palau Municipal, en el cas dels

41 *Diario Mercantil de Avisos y Noticias de Tarragona*. 5 de gener de 1859. BHMT.

agutzils i porters, mentre que en el cas dels pregoners només les havien d'exercir en casos extrems que pogués trobar durant el seu servei als carrers i places. Així ho constata una proposta de modificació del servei de la Guàrdia Municipal de 1872, on s'especifica que, dintre de l'organigrama de la Guàrdia Municipal, dos agutzils restarien a disposició de l'alcaldia, un dels quals amb funcions de pregoner i, curiosament, armats amb revòlver.⁴²

En aquest nou esquema de seguretat municipal els alcaldes de barri, que ja hem mencionat que estaven plenament vigents, no només van veure confirmades les seves competències en l'àmbit de la seguretat i de la policia judicial sinó que, en un nou reglament de gener de 1862, se'ls atorgava un cert grau d'autoritat sobre els agents de la Guàrdia Municipal i serenos, tal com es veu a l'article 7: «*Para practicar los arrestos ó capturas, los Alcaldes de Barrio podrán valerse de los individuos de la Guardia municipal y de los serenos.*»⁴³ Estarien a les seves ordres quan fos necessari realitzar una detenció o alguna altra actuació relacionada amb l'ordre públic i la seguretat.

ORGANITZACIÓ DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL

«Era una prueba. La policía urbana andará más lista habiéndose encargado su vigilancia al señor Grases...» «Se va organizando.»⁴⁴

Durant els primers anys, les crítiques que des de la premsa es feien sobre el funcionament de la Guàrdia Municipal, o millor dit, sobre el funcionament del conjunt de l'administració de la ciutat són una constant. El 1861⁴⁵ el panorama que es dibuixava era desolador: edificis en ruïna amb perill per als ciutadans i que enlletgien els llocs de màxima afluença; noves obres que envaiïen els carrers amb materials i dificultaven el trànsit; brutícia; manca de locals per a l'ensenyament públic; encara no estava enllesti-

42 Llibre d'Actes Municipals. 1872. AMT.

43 Llibre d'Actes Municipals. 1862. AMT.

44 *Diario de Tarragona*. 9 i 10 de gener de 1861.

45 *Diario de Tarragona*. 28 de juliol de 1861. BHMT.

da la companyia de bombers; escàs enllumenat públic; calia instal·lar una línia de pedres que travessessin perpendicularment els carrers per evitar el fang els dies de pluja; el mercat de fruites i verdures es trobava a la part alta, com si el nombre d'habitants no hagués augmentat des del temps dels seus avis...

Les mancances denunciades a la premsa també fan esment de l'actuació de la nova Guàrdia Municipal, de vegades percebuda com a arbitrària, i al fet que no s'havien satisfet les expectatives de compliment de les ordenances i bans com s'esperava amb la implantació d'aquesta moderna institució.

Les autoritats municipals miraren de corregir aquesta situació mitjançant diverses modificacions i reorganitzacions del cos. La mesura més important va ser la creació d'un càrrec intermedi entre l'alcalde i la Guàrdia Municipal. Així l'any 1861 es forma la «Subdelegacion de la Alcaldia é inspeccion de la guardia municipal de esta ciudad», un càrrec que podríem assimilar a l'actual conseller delegat de la Guàrdia Urbana, que s'havia d'encarregar de supervisar i coordinar l'acció dels agents de la nova Guàrdia Municipal. Aquest nomenament va recaure en Josep Benet i Grasses, oficial de la Secretaria, el qual va prendre diverses mesures encarades a la millora en l'organització del servei.

En relació al servei nocturn, entre d'altres mesures va adoptar un sistema de senyals amb els xiulets dels serenos, de manera que poguessin comunicar-se i auxiliar-se millor; i es fixà a cada agent el districte que havia de vigilar. Aquestes mesures van ser molt ben rebudes per la premsa del moment, ja que la vigilància nocturna tampoc no s'estava portant a terme amb eficàcia. Igualment va fer algunes modificacions en el servei diürn, també amb l'assignació d'un districte a cada agent, de manera que es podien demanar responsabilitats individuals per les mancances en la vigilància; i al mateix temps, per tal de facilitar un lloc als veïns on en tot moment poguessin reclamar l'auxili de l'agent, es va establir un punt cèntric a cada districte, on el guàrdia havia de comparèixer cada mitja hora després d'haver recorregut els car-

La ciutat es troba ara organitzada en tres districtes i nou barris. Foto: Manel R. Granell.

rers que li pertocaven. Els punts de la Part Alta eren la plaça de l'Oli, el pla de la Seu i la Casa Consistorial (a la plaça de la Font des del 1852); i a la Part Baixa de la ciutat era la plaça de Ferran VII (avui dels Carros).⁴⁶

Una altra proposta de reforma força interessant és la que va presentar el dia 10 de gener de 1863 el senyor tinent d'alcalde Josep M. de Alemany:

«El considerable aumento del vecindario que se advierte en esta capital, la constante edificacion que en ella se nota, y la consiguiente estension de la Ciudad por la formacion de nuevos barrios plazas y calles, dificulta de dia en dia que la vigilancia de los agentes de la autoridad municipal sea tan frecuente y continuada como es necesario, para que tengan puntual cumplimiento las disposiciones de aquella y los bandos de buen gobierno. [...] aun

46 *Diario de Tarragona*. 18 de juliol de 1861. BHMT.

asi parece necesario, si no el aumento del numero de vigilantes, por lo menos una reforma en su organizaci3n.»

La introducci3n que fa el senyor Alemany a la seva proposta ens aporta un parell de dades prou significatives. Primerament, continua l'augment de la poblaci3n i l'edificaci3n de vivendes i urbanitzaci3n de noves zones, la qual cosa afecta directament la Guàrdia Municipal i el desenvolupament de la seva feina. En segon lloc, es fa evident la manca de personal per acomplir degudament amb la seva funci3n. Els ajuntaments intenten pal·liar aquesta mancança sense massa èxit i aix3n ens fa pensar en un estat permanent de precarietat que es reflectia en les demandes pels sous baixos i en la insuficiència del material i vestuari, que convertia en repetitives les peticions de renovaci3n de capots i abrics, especialment per al servei nocturn.

La sol·licitud del senyor Alemany continua:

«...podria dicha reforma tener lugar acordando este Ayuntamiento que, en lo sucesivo, dos de los guardias municipales que mantiene fuesen montados 3 de caballeria, ya adquiriendose el ganado por cuenta de la corporacion, ya corriendo á cargo del guardia municipal la compra y entretenimiento de caballo y montura, seg3n acontece entre los individuos de la benemerita guardia civil.

Las ventajas que esta reforma puede proporcionar al Municipio son de suyo tantas y tan evidentes [...] para comunicar rapidamente 3rdenes en los dias de calamidades, como incendios, vendabales, etc. o para celar el cumplimiento de los bandos sobre limpieza y seguridad en los alrededores extramuros de esta plaza, no menos que para sostener el orden en las vias publicas de gran concurrencia en dias determinados, dos solos guardias a caballo pueden suplir perfectamente a un numero por lo menos sextuplo de vigilantes peones.»⁴⁷

Despr3s del preceptiu estudi de la Comissi3n Primera, es va dictaminar que s'havia d'introduir una petita modificaci3n consistent en el fet que a la Guàrdia Municipal nocturna s'hi afegiria un «aventajado» que, juntament amb el que ja hi havia, haurien de

47 Lligall «Serenos 1836-1874» (1863). AMT.

Plànol de la ciutat quan la Guàrdia Municipal encetà el seu servei. Es començava a treballar en l'eixample de Tarragona, la qual cosa havia d'augmentar la zona urbanitzada, la població i les demarcacions de vigilància. F. Coello. Atlas de España y sus posesiones de ultramar. Madrid 1858. BHMT.

recórrer tota la població amb la missió de vigilar que la resta de guàrdies eren als seus districtes i desenvolupaven correctament les seves funcions. La plantilla quedava constituïda aleshores per dinou homes: vuit individus i dos «aventajados» per al servei de nit, quatre guàrdies i el cap durant el dia i els quatre restants destinats a la vigilància de les propietats del terme.

Al mateix temps, es cominava a exigir el compliment del reglament vigent, que havia de ser suficient per obtenir els resultats esperats.

FORMACIÓ D'UNA COMPANYIA DE BOMBERS

La seguretat i la tranquil·litat dels tarragonins es veien amenaçades per altres elements. Els materials de construcció i el mobiliari, i el fet que els sistemes d'enllumenat del segle XIX fossin amb làmpares d'oli i espelmes, facilitava que els incendis fossin molt comuns i una font molt important d'ensurts i perills. Per tant, els ajuntaments «moderns i civilitzats» que estaven obligats a vetllar per la comoditat i per la bona convivència dels ciutadans i per la seva seguretat, tenien davant un difícil camp de treball.

Com a mostra significativa, veiem algunes referències de notícies aparegudes als diaris locals de l'època, concretament l'any 1859:

- 11 de febrer: incendi durant la nit a la placeta de Sant Joan.
- 24 de març: incendi al carrer Sant Magí.
- 28 de març: incendi a la Baixada de la Pescateria.
- 31 de març: incendi al carrer Castaños.

Des de la premsa es demanava repetidament a l'Ajuntament que activés la formació d'una companyia de bombers i que, mentrestant, es reparessin les dues bombes que tenia el municipi. Efectivament l'Ajuntament s'hi posà i a finals d'agost la companyia de bombers realitzà unes proves al pati de la Casa Consistorial. Malgrat això, en un escrit molt crític amb l'activitat municipal publicat al *Diari de Tarragona* del 28 de juliol de 1861, el periodista es lamentava que la companyia de bombers fos encara un projecte. Certament alguna cosa no acabava d'estar enllestida, perquè en la redacció d'una altra notícia relativa a un incendi de considerables dimensions als magatzems dels germans Soler es mencionen els que hi van acudir en auxili: el mossèn de la parròquia, el tinent d'alcalde senyor Cuchí, la Guàrdia Municipal, la Guàrdia Civil i els carrabiners. La formació de la companyia de bombers estava paralitzada. Correspon a l'any 1863.

Tenim constància, però, de la valuosa participació de la companyia en un incendi ocorregut el 4 de setembre de 1864, al carrer Unió, als soterranis de la casa de Joan Oliva. Alertats pels tocs de xiulet del caporal dels serenos, Joan Tuset, es van presentar el director de la companyia Antoni Gras, el cap de secció Salvador Casanovas i els sis individus primers que tenien opció al premi.

Com és la tònica habitual als temps, les mancances en el material de què disposaven els bombers es feien evidents.

D'altra banda, es manifestava la necessitat d'instal·lar un altre parc de bombers a la part baixa de la ciutat, la qual cosa havia de fer més ràpid l'auxili a aquella important part de Tarragona, ja

que des del parc que hi ha a la Baixada del Roser es tarda massa en arribar-hi (fins al 1922 no es traslladaren a la Baixada Pescateries). Pel que fa al manteniment de la companyia de bombers, ens sembla destacable el sistema ideat per l'alcalde Rossell i Comas: calia arbitrar recursos per dotar al cos de bombers dels útils precisos, la reparació de les bombes, els vestuari, el pagament del salari a les persones que, el dia del sinistre, s'encarreguessin d'extingir el foc i els premis i gratificacions als primers homes que hi arribessin. Per no gravar més als propietaris que havien de fer front a les pèrdues provocades per l'incendi, es va pensar d'imposar a tots els propietaris de finques urbanes un pagament anual d'entre 1 i 10 rals, en funció del valor de la casa, i s'establiren quatre categories. Si durant un any no es produïa cap incendi, els diners quedaven disponibles per a l'any següent i no calia tornar a cobrar l'arbitri. D'aquesta manera, la companyia municipal de bombers començava a col·laborar activament en la millora de la seguretat i en la tranquil·litat dels ciutadans en un aspecte tan important.

L'empenta del senyor Benet continuava realitzant ajustos per millorar el funcionament, especialment del servei nocturn. Així, en la sessió del 19 de desembre de 1865 es va decidir la creació de dues places de supernumerari o suplent que s'encarregarien de substituir els serenos que, per absència o malaltia, no poguessin realitzar el servei, i que passarien a ocupar la plaça quan quedés vacant; també s'establí el repartiment equitatiu del salari i la recaptació setmanal.⁴⁸ Fins llavors aquestes suplències anaven a càrrec d'algun familiar o conegut del titular, mitjançant un tracte particular a l'hora de repartir el salari i els donatius; fins al punt que la mateixa vídua sol·licitava que aquell familiar o conegut ocupés la vacant per haver arribat a l'acord d'ajudar-la a subsistir.

Durant la segona meitat del segle XIX es produeixen dues situacions especialment conflictives que van tenir la seva repercussió en el cos de seguretat municipal, ja que van ser moments d'extrema alteració social que interromperen la normalitat de la vida dels tarragonins.

48 Lligall «Serenos 1836-1874». 1865. AMT.

Ens referim, en primer lloc, a la Revolució de Setembre de 1868. Per mirar de fer front a la situació extraordinària, que fins i tot va arribar a l'assassinat del governador civil, l'Ajuntament va organitzar el 13 d'octubre de 1869 una força armada de voluntaris, el «Cuerpo de Vigilancia Municipal», que quedava constituïda per 48 homes, amb preferència per aquells que fossin llicenciats del cos de Mossos de les Esquadres, uniformats amb gorra i capot igual que els agutzils (tal com havien quedat denominats els guàrdies municipals en aquesta reorganització d'emergència), i juntament amb els quals tenien la missió de mantenir la tranquil·litat a l'interior de la ciutat. La situació devia ser tan complicada com perquè els serenos substituïssin les piques («chuzos») per les carrabines.

Aquest nou cos, sota les ordres de Joan Ossó, que va ser nomenat primer cap, i de Manuel Alayo, com a segon, s'havia de sostenir a base de les contribucions extraordinàries dels ciutadans. Les elevades despeses ocasionades i no previstes en sous i material, les dificultats econòmiques del municipi i la tranquil·litat que en poc temps va tornar a la ciutat va fer que el maig de 1870 es reduís el nombre d'efectius, de manera que la vigilància municipal va quedar novament reorganitzada en un «Cuerpo de Alguaciles y Serenos», format ara per divuit agutzils o guàrdies, deu serenos, dos caporals i cinc guàrdies de terme; Ramon Puiggròs va ser nomenat «Gefe de Alguaciles y Serenos».⁴⁹

El creixement de la ciutat no s'aturava. A l'extrem oposat del carrer Reial, on un grup de cases de pescadors adquireix ja certa entitat, feia necessària la presència d'un sereno o guàrdia nocturn. D'aquesta manera, Josep Vidal Gil fou nomenat el març de 1872 com a sereno al barri del Serrallo.

Aquest mateix any 1872 es proposà una reorganització de la Guàrdia Municipal, tant per retornar la confiança a la població com perquè estava totalment desorganitzada.⁵⁰

49 Lligall «Vigilancia varios 1830-1870/90». 1870. AMT.

50 Llibre d'Actes Municipals. 1872. AMT.

Però els esdeveniments polítics no van permetre que es fes efectiva, atès que aviat va arribar l'altre moment crític: la proclamació de la I República. Calia mantenir l'ordre públic durant els moments de confusió i des de l'Ajuntament es va proposar que es constituís una força ciutadana integrada per voluntaris, distribuïda per barris i sostinguda per les classes acomodades i amb la condició de milícia ciutadana de caràcter sedentari, que, conjuntament amb la Guàrdia Municipal, s'encarregaria de mantenir l'ordre públic a Tarragona.⁵¹ En finalitzar aquest període republicà, l'Ajuntament decidia mantenir en el càrrec de cap de la Guàrdia Municipal a Ramon Puiggròs i alhora es va introduir la novetat de nomenar un cap segon o sotscap: Pere Castellví va ser designat el 1874 per a aquest càrrec, amb la finalitat de millorar l'organització del cos.

Una sèrie de robatoris que no es podien aturar i l'actitud de diversos agents del cos municipal motivaren que l'alcalde Josep Batlle nomeni novament el Sr. Josep Benet Grasses com a «Cap de la Secció de Vigilància», per tal de tornar a reorganitzar la vigilància municipal. De fet, va passar a encarregar-se del comandament immediat d'agutzils, serenos, guardes del camp i de la resta d'agents de l'alcaldia.⁵²

La redacció d'un nou reglament molt estricte, amb evidents influències del que regulava la Guàrdia Civil, amb el qual es va aconseguir major efectivitat i reconeixement de les autoritats i de la societat, i el fet d'exigir un major compliment dels bans i reglaments als ciutadans va proporcionar resultats satisfactoris.

Una de les modificacions tenia l'objectiu d'evitar que els barris setè i vuitè (la Part Baixa) es trobessin abandonats entre la sortida dels agents diürns i l'entrada dels serenos. L'estiu del 1876 s'ordenà que comencessin el servei a les 22.30 hores, amb una parada a la plaça de Ferran VII, mentre que el caporal s'havia de

51 Llibre d'Actes Municipals. 1873. AMT.

52 Llibre d'Actes Municipals. 1875. AMT.

presentar a la Casa Consistorial a les 23.00 hores per les novetats i instruccions.

El persistent problema de manca de personal també va ser objecte de debat. Les absències per malaltia en una plantilla tan curta representaven un problema que es va provar de solucionar augmentant a quatre el número de suplents de la guàrdia municipal nocturna, i es va posar a estudi la conveniència de crear aquesta figura també per al servei diürn. Les propostes per ampliar el nombre d'individus topava amb el problema econòmic i tardaven mesos en fer-se efectives.

La imatge amb què es presentava davant de la població sempre va ser considerada molt important i, potser per remarcar i fer més notòries les reformes fetes, es practicà un canvi en l'uniforme: *«Pantalón de paño negro, levita y chaleco de la misma tela con botones de metal dorado con el escudo de armas de la ciudad y gorro también de paño azul con franja azul y blanca.»*⁵³

Els canvis operats en la Guàrdia Municipal arran de l'actuació del senyor Benet Grasses, tant pel que fa a organització, actitud i efectivitat com a presència i uniformitat, van merèixer l'aprovació de la ciutadania i la felicitació de l'Ajuntament, i fins i tot el reconeixement del jutjat per la seva diligència i bona tasca, gràcies a la qual s'havia produït l'esclariment de molts delictes i captura de molts delinqüents, en el seu vessant de policia judicial.

De fet, a partir del 1891 s'observen escrits dels jutjats en què se sol·licitava que es fessin indagacions sobre diversos robatoris per mirar d'identificar i detenir els autors.⁵⁴

Finalment, després de 36 anys i 4 mesos de servei, el senyor Josep Benet i Grasses, principal motor del desenvolupament de la Guàrdia Municipal durant el segle XIX, sol·licitava i se li concedí la jubilació el maig de 1892. Morí el setembre de 1893.

A finals del segle XIX, l'Ajuntament constata la proliferació de vigilants nocturns particulars i, atès que és impossible impedir

53 Llibre d'Actes Municipals. 1880. AMT. Podriem estar davant d'un esbós del tauler de dames que caracteritza les policies locals.

54 Lligall «Vigilancia». 1891. AMT.

ANUNCIARAN L'HORA I L'ESTAT DE L'ATMOSFERA

Un aspecte aparentment neutre com és la cantarella amb la qual els serenos havien d'anar anunciant l'estat del temps i l'hora, que per a això se'ls demanava bona i clara veu, també podia ser objectiu polític.

Des de temps immemorial es donaven unes veus preventives que facilitaven als veïns escoltar clarament l'hora i el temps: «alabado sea Dios» era la forma de començar cada quinze minuts el seu avís. Primer es va optar per eliminar les paraules «han dado» que pertorbaven el missatge. Posteriorment des de la premsa es va estudiar la possibilitat, tal i com es feia a d'altres grans ciutats, que portessin el fanal cobert i deixessin de cantar les hores, que posaven sobre avís als delinqüents i els indicava la seva situació.

Arran de la Revolució de 1868, aquelles veus tradicionals foren substituïdes per les de: «Viva la Libertad».

Les qüestions d'ordre públic a principis de la dècada dels anys setanta del vuit-cents es trobaven en uns moments força delicats, i l'alcalde prengué la decisió de suprimir les veus preventives i, fins i tot, l'hora i l'estat de l'atmosfera. Però el costum era molt arrelat i aviat es van tornar a salmodiar durant la nit el temps i l'hora. Ara, però, es tornaren a canviar les veus preventives amb motiu de la I República: «Viva la República federal» i «Viva la República» van ser les dues maneres d'anunciar-les. Finalment, el mateix any 1874 es tornà a l'original «alabado sea Dios».

que els veïns estableixin aquest servei privat, proposa que es redacti un reglament (març de 1886) per tal de regular la seva funció i accés. Els aspirants no podien tenir més de 40 anys, la proposta de nomenament havia de portar la signatura de més de la meitat dels veïns dels carrers on s'havia d'establir la vigilància, no podien utilitzar els mateixos distintius que els guàrdies municipals nocturns, havien de ser nomenats per l'alcalde i el municipi els facilitaria, en un principi, l'arma i el material necessari.

Volem acabar el capítol del segle XIX amb una referència a la proposta feta pels senyors Ferré i Martínez en la qual, *«despues de explorar el gasto que ocasiona el equipo armamento y vestuario de la guardia municipal y hacer constar que por la cultura de esta ciudad no es indispensable la presencia de fuerza armada por parte de la repre-*

Pintura que representa els models de vestuari que van lluir els primers agents de la Guàrdia Municipal. MHT.

BONS RESULTATS

Diario de Tarragona.

Martes 1 de enero de 1889

«Hemos tenido el gusto de recibir de la jefatura de vigilancia municipal una nota de los servicios prestados por sus dependientes durante el año que acaba de finir.

Como el exceso de original no nos permite insertarla íntegra (lo que sentimos) nos concretaremos a decir que durante el año espresado los agentes del Municipio verificaron 39 aprehensiones de criminales de importancia, los cuales fueron entregados a los tribunales.

Han denunciado a 325 infractores de las ordenanzas municipales, y bandos de gobierno, auxiliado a 12 desvalidos, corregido a 40 individuos por embriaguez y denunciado a 10 infractores por la ley de caza.

Pruebas palpables del interés con que se cumple el servicio de vigilancia.

Por ello felicitamos al sr. Grases.»

*sentacion local; proponen se acuerde [...] la revocación de los acuerdos con los cuales fue creada la guardia municipal y del que dé origen a la subasta de uniformes».*⁵⁵

Els mateixos ponents van demanar retirar aquesta proposta i més temps per estudiar el tema. Finalment, no va reeixir la proposta de dissolució i l'organització de la vigilància municipal va quedar sota la direcció de Ramon Puiggròs, que va portar la Guàrdia Municipal al segle XX i a nous reptes.

55 Llibre d'Actes Municipals. 1894. AMT.

LES PRIMÈRES DÉCADES
DEL SEGLE XX

DE LA GUÀRDIA MUNICIPAL A LA GUÀRDIA URBANA

«[...] desde hoy comienza á prestar servicio el nuevo cuerpo de la Guardia Urbana, creado y organizado por el Ayuntamiento, y que substituyendo á la antigua Guardia Municipal, [...] aparece reglamentado más adecuadamente á la vida de los Municipios modernos [...]»⁵⁶

La capitalitat provincial suposava el contacte directe amb les altres grans ciutats i capitals de l'Estat i l'arribada de funcionaris de cert nivell que aportaven un aire de modernitat; possibilitava la construcció o la rehabilitació d'edificis destinats a les delegacions provincials de l'administració i la convertia en centre de moltes activitats lligades a la seva capitalitat (organismes governamentals, capital eclesiàstica, presència de militars, centre exportador, etc.), que feia preponderant el sector dels serveis en l'economia local, que va iniciar un cert interès pel turisme.

Tot i que la indústria no era massa forta, cal tenir en compte que, novament atretes pel port, es van introduir algunes empreses de Barcelona i Madrid que van facilitar la vida d'altres petits tallers o establiments que feien tasques auxiliars al comerç o a les instal·lacions més grans. Malgrat els períodes crítics que semblaven paralitzar-la, Tarragona es trobava immersa en el procés de modernització que estava formant un model de ciutat i que s'estenia per Europa.

56 *La Cruz. Diario Católico*. Ban publicat el dia 1 de gener de 1910 per l'alcalde Robert Guasch. BHMT.

Portada de les noves Ordenances Municipals.

La persecució constant de la modernitat és el punt de referència durant el procés de creació de la Guàrdia Urbana. Encara hi havia molta feina a fer en aspectes tan importants pel benestar de la societat com la millora de la salubritat pública, la pavimentació de carrers, els transports de persones i mercaderies per l'interior de la ciutat, etc.

En iniciar el segle xx, la societat ja començava a tenir unes altres necessitats que no podien satisfer les ordenances municipals de l'any 1843. Calia redactar, doncs, unes modernes ordenances que reguessin els nous aspectes que incidien sobre la vida quotidiana dels tarragonins. Així es van aprovar unes ordenances municipals l'octubre del 1911.

Pel que fa a la Guàrdia Urbana, hi ha una característica que es manté inalterable malgrat el pas dels anys i malgrat la modernitat: les dificultats econòmiques de l'Ajuntament.

Per altra banda, el funcionament de l'antiga Guàrdia Municipal no era satisfactori, especialment la vigilància nocturna. Sembla que el motiu era la dilatada absència per malaltia dels dos caporals, la qual cosa feia que no es complissin estrictament les obligacions per part d'alguns individus del cos; i, tot i les atencions i consideracions que els dispensava l'alcalde, no era possible mantenir una excessiva tolerància en un servei tan important per a la ciutat. La reforma era de notòria i urgent necessitat. Sota l'impuls del regidor senyor Francesc de A. Nel-lo Chacón s'organitzà un nou cos que havia de substituir la Guàrdia Municipal.

El 22 d'octubre de 1909 s'aprovà un dictamen de la Comissió de Governació en què la Guàrdia Municipal va ser substituïda pel Cos de la Guàrdia Urbana, que començà els serveis l'1 de gener de 1910 (exactament 42 anys després de la seva fundació).

En el mateix dictamen quedava suprimida la guàrdia rural, que havia de ser substituïda per guardes jurats. De fet, l'any 1905 diversos propietaris ja van demanar que es fes aquesta substitució. El sistema per a la provisió dels guardes quedava definit: els agricultors i propietaris de Tarragona, representats per les enti-

Foto d'autor desconegut convertida en postal, com a graïment per les atencions rebudes pels assistents al congrés d'esperanto.

URBA POLICO

La Guàrdia Urbana del segle XX va néixer amb un esperit innovador i modernitzador. Un aspecte molt destacable era que cada quinze dies havien d'assistir a una conferència organitzada per l'Ajuntament, per tal de formar adequadament als nous guàrdies.

D'altra banda l'esperanto, la llengua internacional recentment creada pel doctor Zamenhoff, estava de moda. El 1905 s'havia celebrat el Primer Congrés Universal i el 1910 el Primer Congrés Català d'Esperanto. El jove entusiasta tarragoní Joan Moles hi va assistir i va aconseguir que Tarragona fos nominada per celebrar, tot coincidint amb les festes del «Centenario de la Independencia», el Segon Congrés Català d'Esperanto i els Primers Jocs Florals Internacionals. L'entusiasme va ser encomanat a l'Ajuntament, el qual va acordar comprar alguns exemplars del *Curs pràctic d'esperanto* i fins i tot va organitzar diverses classes per tal que els guàrdies aprenguessin algunes nocions de la llengua internacional i poguessin acollir millor els assistents al congrés.

El resultat devia ser més que satisfactori, a jutjar per la postal que va arribar a l'Ajuntament, reproduïda a la plana anterior.

tats Unión Agrícola, Sociedad de Labradores, Gremio de los Treinta y la Sociedad Mútua de Propietarios, a les quals s'afegiren les societats de regants la Protectora i la Enfermería, les quals nomenaren un individu cadascuna que els havia de representar en una nova junta permanent que tenia l'encàrrec de vetllar per tots els aspectes relacionats amb la guarderia rural. L'Ajuntament, a més de facilitar l'armament i vestuari, subvencionà aquest servei amb 5.000 pessetes anuals i es reservà el control de la junta, ja que el president nat era el tinent d'alcalde del districte 6è, i el vicepresident un conseller designat pel ple (en aquest primer moment ho va ser el senyor Vallvé). Igualment, la corporació es reservava la possibilitat de poder utilitzar els serveis dels guardes en casos de necessitat o urgència (repartiment de fulls d'empadronament, notificacions, etc.). Per completar els ingressos necessaris per al seu manteniment, s'establia un arbitri anual en funció del tipus de propietat. Els individus que realitzaven aquest servei es tro-

BANDO

D. Don Roberto Guasch Rabassó, Alcalde Constitucional de esta ciudad,

Hago saber que desde hoy comienza á prestar servicio el nuevo Cuerpo de la Guardia Urbana, creada y organizada por el Ayuntamiento, y que substituyendo á la antigua Guardia Municipal, cuya reforma era de absoluta y urgente necesidad, aparece reglamentado más adecuadamente á la vida de los Municipios modernos, y está llamado á ser, por las condiciones de aptitud, moral y subordinación del personal que lo compone, robusto y sólida garantía de la seguridad, higiene y comodidad del vecindario, merced al exacto cumplimiento de las disposiciones emanadas de la Autoridad y á la recta aplicación de los preceptos contenidos en la Ordenanza municipal que constituye el Código de la Ciudad.

Contra fundamente esta Alcaldía en que dicho organismo, que no es un cuerpo armado sino un fiel y modesto auxiliar de la ley, firmado de hombres capacitados de sus deberes y prostrados de la importancia de sus funciones, será acogido con general agrado y beneplácito, mereciendo la consideración y simpatía del pueblo tarraconense, que es y ha sido siempre modelo de educación social.

Velando la Guardia Urbana por las prerrogativas de la Corporación y por la tranquilidad de los habitantes; vigilando en la vía pública el cumplimiento de las reglas de policía, salubridad y ornato; guardando á las personas toda clase de atenciones y miramientos compatibles con el desempeño de su cargo, por la estabilidad en el trato y la gravedad y corrección en las acciones; ejecutando, en fin, con firmeza y constancia los múltiples servicios que le están encomendados, presta que el pueblo, comprometido de la misión que el nuevo Instituto viene á realizar, contribuya, por su parte, á sostenerle, otorgándole mutuo apoyo y confianza y cooperando á la obra de este elemento civilizador con recíprocas y cordiales relaciones de honesta ciudadanía, á fin de colocar en lugar preeminente el buen nombre de Tarragona, sólo conseguible mediante el más profundo respeto á la Autoridad y la mayor atención á sus representantes, única y patente demostración de la verdadera cultura y dignidad de un pueblo.

Tarragona, 17 de enero de 1910.—Roberto Guasch.

Ban que anunciava l'entrada en funcionament de la nova Guàrdia Urbana. Diari *La Cruz*. BHMT.

baven sotmesos a un reglament específic i al Reial Decret ja mencionat de l'any 1849 i a l'afegit al reglament de la Guàrdia Civil de data 9 d'agost de 1876, on s'indicava, per exemple, la necessitat d'un informe de la Comandància previ al nomenament que havia d'efectuar l'alcalde.

El servei de vigilància municipal s'articulava al voltant de la Comissió de Governació, que era la que nomenava els seus individus, i de la Secció Segona, que s'havia constituït en l'oficina de gestió dels serveis. La plaça del cap de vigilància era la d'oficial de secretaria municipal, encarregat de la «Secció de Vigilància, Estadística i Padró». ⁵⁷

Aprovada la reforma, s'anunciava el primer procés de selecció dels individus. La forma d'ingrés al nou cos es feia mitjançant concurs i unes proves d'aptitud, que incloïa un examen mèdic signat pel metge municipal en què se certificava que l'aspirant «no presenta ningún síntoma de proceso patológico tanto interno como externo, no sufriendo tampoco ningún defecto físico y disfrutando de perfecta salud», ⁵⁸ i es feia constar expressament que tenia les marques d'haver estat vacunat i revacunat.

El cap de la Guàrdia Urbana també havia de ser seleccionat mitjançant concurs, del resultat del qual la Comissió proposava els que considerava millor preparats perquè fossin nomenats per l'alcalde.

Pel que fa als agents, la comissió va recomanar que a l'hora de nomenar els nous guàrdies urbans es tingués en compte els que pertanyien a la Guàrdia Municipal, però dels vuit municipals que es van presentar només quatre van assolir una plaça.

Cal destacar que es mantingué com a cap del nou cos el que ja ho era de la Guàrdia Municipal des de 1870, el senyor Ramon Puiggròs Cerdà, «antiguo y probo funcionario municipal, de un celo, ilustración y experiencia de todos conocida».

57 Lligall "Expedients personal". 1911. AMT.

58 Lligall "Personal". 1909. AMT.

PROPOSTA DE PLANTILLA DE LA GUÀRDIA URBANA

17 de desembre de 1909

Oficial de vigilància i cap de la Guàrdia Urbana:

Ramon Puiggròs Cerdà

Sotschap de la Guàrdia Urbana:

Ramon Busquer Ferrer

Caporals:

Manuel Deutú Roca (era caporal de la Guàrdia Municipal)

Genaro Melendez Izquierdo

Guàrdies de primera:

Camilo Otero Cerveló

Josep González Rusiñol

Guàrdies:

Francesc Torregrosa Belda

Pere Martí Ycart

Josep Piqué Salvadó (era guàrdia municipal)

Carles Vidal Gaspà

Lluís Garrigosa

Pau Maduella Roig

Baptista Gallart Vaqué

Francesc Serrà Sabaté (era guàrdia municipal)

Salvador Vidal Prats

Ramon Barrot Gómez

Antoni Marcó Cabré

Josep M. Castaños Vidal (era guàrdia municipal)

Llibre d'Actes Municipals. 1909. AMT.

Poc després, el ple de l'Ajuntament tingué constància de la mort del senyor Puiggròs (el juny de 1911) i s'hagué d'obrir el concurs per proveir la plaça de cap de la Guàrdia Urbana. Va ser nomenat Àngel Abellà Balart, el qual també desenvolupà el càrrec durant molt anys, amb la confiança dels molt diversos ajuntaments que se succeïren en el temps. L'estructura de la vigilància municipal es va veure modificada amb aquesta nova organització.

Sorprenentment, es mantingué la Guàrdia Municipal. Pel que fa a la diürna, només amb dos agents, que el desembre de 1911 passaren definitivament al cos d'Agutzils Municipals Zeladors d'Arbitris, de nova creació i que, sota la dependència del tinent d'alcalde de cada districte, informaven de tot el que feia referència als serveis de vigilància, sanitat, higiene i policia urbana i complementaren tot tipus de diligències i notificacions relacionades amb la recaptació dels arbitris municipals (formació de padrons, de cèdules, de veïns, etc.). Usaven, com a distintiu del càrrec, una gorra de plat amb l'escut de l'Ajuntament i un bastó amb borles negres.

La Guàrdia Urbana, que vetllava pel compliment de les ordenances municipals i pels interessos i prestigi de la ciutat, vestia levita blava, pantalons grisos i casc anglès negre amb l'escut de la ciutat i gorra de plat. L'uniforme d'estiu estava format per casc blanc, levita blava i pantalons blancs. D'aquesta nova organització destaca el fet que es tractava d'un cos no armat. La seva única «arma» era el bastó de comandament en comptes de sabre i revòlver, segons es feia a Barcelona. Aquesta representació i la seva bona presència van possibilitar que fos respectat pels ciutadans.

Els agents acompanyaven les autoritats en cerimònies i inauguracions. Foto: Vallvé.

La Guàrdia Municipal nocturna es mantingué amb una dotació de dos caporals i tretze guàrdies, tot i que amb la regulació dels vigilants nocturns particulars, que s'ocupaven de la vigilància de petits sectors de la ciutat (alguns carrers contigus), així com l'extensió de l'enllumenat elèctric a partir de 1908, van fer que la seva funció es vegés modificada. Els serenos es mantingueren com a força armada, amb la pica («chuzo») i revòlver, i comptaven amb una assignació mensual fixa i el tradicional complement del donatiu dels veïns. En cas de coincidència en la demarcació amb algun vigilant nocturn particular, l'import del sou s'incrementava fins a equiparar-se al del guàrdia urbà, tot i que aleshores havia de renunciar a la recaptació voluntària, que passava a ser íntegrament per al vigilant particular.

Malgrat aquesta aparent divisió, l'Ajuntament continuava mantenint aquests cossos sota un mateix comandament, tot i que aquella autonomia funcional de què parlàvem era més evident.

Pel que fa a les funcions de la nova Guàrdia Urbana, es mantenia l'esperit de vigilància del compliment dels bans i de les noves ordenances formades l'any 1911 i publicades l'estiu del 1913; però, com es pot deduir de la documentació municipal, s'havien creat nous cossos especialitzats en les diverses matèries amb la idea de millorar-ne la gestió i la qualitat en el servei.

Els inicis de la Guàrdia Urbana van ser acollits amb entusiasme per la població i per la premsa. Es repetiren les felicitacions als senyors Nel-lo i Cobos per la seva empena en la creació i organització de la Guàrdia Urbana i pels bons resultats que estava donant. Dins del to general de lloances, destaquem la preocupació del diari *La Cruz* pel baix sou dels guàrdies, ja que es considerava intolerable que qualsevol peó de brigada cobrés més: «*El hombre que consagra todas las horas del día hábiles para ganar el sustento á un determinado servicio, tiene derecho a que este servicio le dé para vivir [...]*»⁵⁹ Els primers mesos es publicava una relació de serveis; anem aquí la del primer mes de funcionament.

59 Diari *La Cruz*. 15 de gener de 1910. BHMT.

Foto d'autor desconegut cedida per la família Duran-Martí. Plantilla de la Guàrdia Urbana el 1915

RESSENYA DELS SERVEIS DE LA GUÀRDIA URBANA

Durante el pasado mes la guardia urbana prestó los siguientes servicios:

- Detención de dos gitanas por tentativa de estafa en un corte de paño y expedición de moneda falsa.
- Detención de cinco individuos por promover escándalo y causar lesiones en una casa de lenocinio.
- Detención de un ratero, autor de varios hurtos.
- Detención de varios chicos callejeros por arrojar piedras.
- Los individuos de dicho cuerpo fueron los primeros en acudir al sitio donde ocurrieron dos suicidios.
- Cinco sospechosos é indocumentados conducidos al Gobierno Civil.
- Setenta y siete multas impuestas por otras tantas infracciones de las Ordenanzas Municipales.

Además de estos servicios extraordinarios, se han dedicado los individuos de dicho cuerpo á la vigilancia sobre limpieza pública, tránsito rodado, corrigiendo abusos inveterados.

Diario de Tarragona. 9 de febrer de 1909.

Continuant amb la intenció de millorar la prestació del servei de la Guàrdia Urbana, el novembre de 1918 va ser nomenat inspector de la Guàrdia Urbana, en qualitat de delegat de la corporació municipal, el senyor Josep Floresví, que es convertí en el que podríem considerar el primer conseller delegat de la Guàrdia Urbana.⁶⁰

D'altra banda, es pot observar, i així ho reclamaven diversos regidors, que els guàrdies havien de fer tasques que no es consideraven com a pròpies del cos, amb la qual cosa calia desatendre'n algunes d'específiques. L'any 1919, amb motiu d'una vaga de carter, i a instàncies del governador, s'ordenà als agents que realitzessin el repartiment de la correspondència perquè es considerava un servei essencial. Uns altres serveis que no figuraven entre les seves

60 Llibre d'Actes. 1918. AMT.

competències eren el repartiment d'esqueles mortuòries i l'administració d'estricnina als gossos que estaven abandonats pel carrer sense morrió.⁶¹ Fins i tot se'ls encarregà el repartiment de cartells anunciadors de les festes de Santa Tecla. Un altre exemple és que una parella de guàrdies rurals prestaven servei als molls del port, mentre es es recaptaven recursos per construir un quarter per a la Guàrdia Civil; en aquest cas, ho sol·licitaren diversos empresaris i comerciants, a través de les cambres de comerç de Tarragona, Reus i Tortosa, atès que l'augment del tràfec marítim i la insuficiència del servei de guarderia rural provocava un increment dels robatoris i de pillatge sobre la mercaderia que hi havia als molls.

En definitiva, ens trobem davant d'una manca de personal per garantir les funcions que tenien encomanades, a la qual cosa calia sumar aquesta dispersió en altres funcions considerades impropies des del mateix Ajuntament.

PRIMERS MOMENTS DE DESENVOLUPAMENT

«El derecho administrativo se está elaborando continuamente para responder á las exigencias de los pueblos, el remedio de sus necesidades, al mejoramiento de los servicios [...]»⁶²

Les modificacions més o menys profundes eren gairebé contínues. Aquesta dinàmica es fa palesa en la rapidesa amb què es realitzaven variacions en l'organització i, fins i tot, en la redacció d'un nou reglament. En els pressupostos de 1920 es va suprimir la figura del sotscap, que va ser substituïda per un oficial segon de l'oficina de vigilància, que havia de suplir el cap en les tasques internes de l'oficina. Al mateix temps, es feia necessària la figura del caporal primer, que substituïria el cap en les funcions de control del servei a la via pública. Són nombroses les referències a la necessitat de reorganitzar novament la Guàrdia Urbana, i finalment s'arribà a la redacció d'un nou reglament.

61 Llibre d'Actes Municipals. 1920. AMT.

62 Lligall «Personal» 1911. AHT. Escrit de la Comissió de Governació motivant la creació del «Cos d'Agutzils Municipals Zeladors d'Arbitris».

Aquest reglament de l'octubre de 1921, molt extens (156 articles), establia la plantilla formada per un cap, dos caporals, dos guàrdies de primera categoria i setze guàrdies de segona, els quals, dividits en dues seccions, realitzaven el seu servei en torns alternatius de quatre hores, des de les 6 del matí fins a les 10 de la nit. Trimestralment canviaven de demarcació de vigilància. Als requisits que es poden veure en la convocatòria cal afegir determinats mèrits que eren tinguts en compte en igualtat de condicions. Així, tenien preferència els que, a més de castellà i català, coneguessin algun idioma estranger; els naturals de Tarragona o que hi portessin més de deu anys de residència; els que haguessin servit a la Guàrdia Civil i, en últim terme, els que haguessin estat a l'exèrcit com a sergents o caporals.

Les referències al coneixement d'idiomes estrangers per part dels agents, als quals posteriorment s'autoritzarà a lluir un distintiu especial, i al coneixement dels principals monuments denota el creixent interès per part de les autoritats locals per atreure i promocionar, de manera molt incipient encara, el turisme. Calia tenir cura, doncs, de la imatge i el tractament que rebien els visitants per part dels agents de la Guàrdia Urbana. En aquest sentit, no es dubtà en posar a disposició d'un grup d'escolars que visitaven la ciutat un guàrdia que els acompanyà.⁶³

Al reglament també es detallaven les fórmules per ascendir en l'escalafó, Així, les vacants de guàrdia de primera es cobrien per dos sistemes alternatius: per antiguitat (més de tres anys de servei) o per elecció (informe motivat per escrit del cap). Les plaques de caporal, per contra, es cobrien mitjançant examen entre els guàrdies de primera.

Pel que fa al servei a la via pública, els guàrdies feien el relleu als baixos de la Casa Consistorial i es comunicaven les novetats i incidències de la demarcació. Per tal d'auxiliar-se mútuament, feien servir el xiulet en casos d'incendi, baralles i en altres ca-

63 Lligall "Vigilancia". 1921. AMT. La sol·licitud és de la Colònia Escolar de l'Ajuntament de Barcelona, que era a Torredembarra. L'any 1932 va ser requerit un servei idèntic per part de l'Escola Nacional Mixta de la Guàrdia dels Prats.

Reglament de l'any 1921. AMT.

AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE TARRAGONA.

Hallándose vacantes dos plazas de Guardias de B^a del Cuerpo de Urbanos de esta Ciudad, dotadas con el jornal de 7'70 pesetas diarias cada una, la Comisión Municipal Permanente en sesión del día 28 de Enero último, acordó la provisión de las mismas en la forma que determinan los artículos 13 y siguientes del Reglamento del indicado cuerpo, mediante exámenes y bajo las condiciones que a continuación se expresan:

Los que aspiren a las venidas plazas habrán de presentar sus solicitudes documentadas dentro del plazo de 15 días hábiles a contar desde el siguiente al de la publicación de este anuncio en el B.O. de esta provincia.

Para tomar parte en esos exámenes será indispensable reunir las siguientes condiciones:

- I. Ser mayor de veintidós años y no menor de treinta y dos.
- II. Acreditar buena conducta.
- III. Alcanzar la estatura mínima de 1'600 metros.
- IV. No haber sido condenado por delito alguno.

V. No tener defecto físico ni enfermedad que le impida el desempeño del cargo y estar vacunado y revacunado.

Los que soliciten su ingreso en la Guardia Urbana dirigirán instancia al Excmo. Ayuntamiento escrita y firmada por el propio solicitante y en el papel del sello correspondiente, acompañando a la misma los documentos siguientes:

- a) Partida de nacimiento expedida por el Registro Civil.
- b) Certificado de buena conducta.
- c) Certificación facultativa de Sanidad y de vacunación y revacunación expedida por uno de los Médicos municipales de esta Ciudad.
- d) Certificación del Registro Central de penales.
- e) Certificación o documento que acredite su situación militar.

Los exámenes tendrán lugar en esta Casa Consistorial pasados dos meses a contar del día que termine el plazo de admisión de solicitudes; invitándose a los aspirantes con la debida anticipación.

El Tribunal de exámenes estará compuesto del Alcalde o del Teniente Alcalde en quien delegue, el Teniente Alcalde Delegado de Gobernación, un Concejal designado por el Excmo. Ayuntamiento, el Jefe de la Guardia Urbana y el Secretario de la expresada Comisión, cuyo Tribunal antes de dar principio a los ejercicios examinará la documentación de cada aspirante, viéndose a los que no se ajustaren a los requisitos prevenidos en la convocatoria, los cuales no tendrán opción a tomar parte en dichos exámenes.

Los exámenes de suficiencia y aptitud versarán sobre las materias que a continuación se expresan:

- 1^a- Ejercicios de lectura y escritura y elementos de instrucción primaria.
- 2^a- Conocer los monumentos antiguos y los principales edificios, centros y dependencias públicas de carácter oficial, nombres, categorías, tratamiento de las autoridades superiores civiles, militares, judiciales, eclesiásticas y administrativas; división parroquial e importancia de Tarragona como Capital de provincia.
- 3^a- Número de los distritos y barrios en que para los efectos municipales, está dividida la población, número de Tenientes de Alcalde y de Concejales que componen el Ayuntamiento y de Alcaldes de Barrio.
- 4^a- Manera de conducirse con sus Jefes y superiores, acreditando el uso y práctica de las reglas de urbanidad social en el ejercicio de sus funciones públicas, tanto respecto de los habitantes de la Capital como de los forasteros y extranjeros.
- 5^a- Contestar satisfactoriamente a otras preguntas análogas relacionadas con la índole del cargo.

Terminados los exámenes, el Tribunal hará la calificación con arreglo a su resultado, elevando a la Comisión Municipal Permanente propuesta unipersonal para cada vacante.

Tarragona 10 de Abril de 1933.

EL SECRETARIO.
D. CAÑAS.

EL ALCALDE
A. SEGURA.

sos en què fos necessària la concentració dels guàrdies. Establien contacte amb el company de la demarcació contigua, amb la qual cosa s'ampliava la vigilància sobre la neteja dels carrers, urinaris, estat dels edificis i de les fonts públiques, i al mateix temps evitaven la venda ambulants no autoritzada, el maltractament d'animals i la mendicitat. Procuraven que s'acomplissin les ordenances i disposicions de l'autoritat, i tractaven amb extrema amabilitat i cortesia aquells que els demanaven ajuda, tant als veïns com als forasters i turistes.

Pel que fa a les qüestions de règim de treball, els guàrdies havien de ser model d'honradesa, disciplina i ser conscients que estaven representant el cos i la ciutat de Tarragona. Val la pena ressenyar que el reglament incidia en el sentit preventiu de la funció dels guàrdies, que la seva missió no s'havia de centrar únicament en denunciar les infraccions, faltes i delictes sinó que havien de procurar evitar que es cometessin. Per aconseguir-ho, calia recórrer permanentment els carrers i places de la demarcació, i mantenir controlades les persones que considerava sospitoses. La presència del guàrdia i del seu uniforme també era objecte de preocupació; per tal de garantir-la, es feia una revista mensual als baixos de la Casa Consistorial per verificar l'estat de la persona i del vestuari.

Per altra banda, mentre el servei diürn s'havia desenvolupat amb general satisfacció i s'ajustava a les tendències de la ciutat, la vigilància nocturna no presentava els mateixos resultats. En el ple municipal es denunciava que el servei nocturn estava gairebé abandonat i es proposava que el servei de guàrdies nocturns i vigilants havia de ser una continuació de la Guàrdia Urbana.

Els vigilants nocturns realitzaven un servei auxiliar, sense arma, i els seus ingressos depenien dels veïns que en proposaven el nomenament; es podien veure perjudicats per les intervencions dels guàrdies municipals i, com passava als serenos durant el segle XIX, si disminuïa el veïnat d'una zona. Un dels aspectes que els afectava era disposar de les claus dels portals, servei molt

«Art. 45. Se servirán con preferencia del centro de la calle, como tránsito y punto de vigilancia.» Foto d'autor desconegut cedida per la Fundació Cultural Minerva.

LA FRONTERA DEL TEMPS

Durant el primer terç del segle XX es produeix el pas de la frontera entre la modernitat que es buscava en el decus del segle XIX i la modernitat dels «anys bogos» del segle XX; i això provoca situacions que afectaven l'actuació diària de la Guàrdia Urbana i que reflecteixen perfectament aquells temps plens de contradiccions.

Per posar alguns exemples, un dia els agents havien de denunciar el propietari de l'automòbil amb el número T-666 «por ir con los faroles apagados y sin tocar la bocina en las bocacalles ni en las curvas como manda el reglamento» o «por circular por la calle S. Agustin y Rambla S. Carlos con una velocidad exagerada y encender los faros de carretera el automovil matricula T-1321», i tan sols uns dies després es trobaven que ho havien de fer «por tener sueltas las gallinas de su propiedad» o «por haber encontrado que estaba cortando el pelo a un mulo en el paseo de Circunvalacion de esta ciudad».

Aquells temps sí que requerien adaptabilitat i flexibilitat per part dels agents.

Les autoritats passen revista a la Guàrdia Urbana al Palau. Foto publicada al programa de festes de Santa Tecla, 1910.

agraït i que els reportava bones propines; és per això que sol·licitaren que els guàrdies municipals no disposessin de les claus, sinó que fos una funció exclusiva dels vigilants.

Per millorar el servei nocturn, fins i tot es plantejà, per part d'alguns regidors, que el servei dels guàrdies municipals es complimentés per parelles, i així es va realitzar en algunes de les demarcacions. El procés continuà amb la petició d'informació a ajuntaments d'altres capitals sobre l'organització dels serveis de vigilància nocturns (es van consultar els d'Alacant, València, Castelló, Girona, Barcelona, Osca, Saragossa i Terol) i acabà amb la formació d'un reglament específic per al cos de la Guàrdia Municipal Nocturna de Tarragona, que data de l'octubre de 1931.

S'organitzà el cos de la guàrdia municipal nocturna amb dos caporals, dos guàrdies de primera i onze guàrdies de segona. Proveïts de bastó, sip, revòlver, xiulet, un cordill fort i una pila elèctrica. Per poder ser nomenat suplent de guàrdia (el pas pre-

«Art. 10. Els guàrdies son agents de l'autoritat i com aitals venen obligats a donar auxili als funcionaris públics, sempre que a l'efecte siguin legalment requerits.» AMT.

vi al nomenament com a agent quan es produïa una vacant o una ampliació de les demarcacions) calia complir els requisits següents: haver nascut a Tarragona o portar més de 15 anys de residència, i en tot cas calia haver nascut a Catalunya; i tenir entre 25 i 40 anys, amb perfecta salut, bona conducta i no haver estat inhabilitat. Presentats els certificats adients, es realitzava una prova de lectura i escriptura i, quan hi havia una vacant o s'augmentaven les demarcacions, l'alcalde nomenava guàrdia el més antic dels suplents que ho sol·licitava.

El servei es desenvolupava de les 22.30 a les 5.30 hores entre els mesos d'abril a setembre i fins a les 6.00 hores durant la resta de l'any. Mitja hora abans de començar el servei i mitja hora després de finalitzar-lo, però, havien de presentar-se a l'Ajuntament per rebre les ordres i donar les novetats. Durant el seu servei, les parelles o individus de la guàrdia nocturna feien les rondes a les demarcacions fixades, almenys un cop cada hora, i, en exercici de les seves atribucions, auxiliaven a qui els necessitava; comunicaven mitjançant els senyals establerts els casos de robatoris, incendi, etc.; vigilaven persones i locals sospitosos i vetllaven pel manteniment de l'ordre públic i pel compliment de les ordenances municipals, tot evitant sorolls que poguessin molestar els veïns.

ELS ANYS TRENTA I QUARANTA. CONFLICTE I POSTGUERRA

«El alcalde exposa el seu criteri de que no procedeix estimar la petició, més, tenint en compte que en els moments actuals deu pensar-se principalment en la guerra.»⁶⁴

Durant els convulsos anys trenta l'estructura del servei de vigilància municipal no va canviar gaire. Malgrat els canvis de règim i la situació revolucionària que es vivia arreu, la vida quo-

64 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1936. Conclusió de la deliberació sobre la proposta presentada per la Societat de Vigilants particulars nocturns en què demanaven ser considerats empleats municipals a tots els efectes. AMT.

tidiana havia de continuar i calia un servei de vigilància municipal, centrada en el compliment de les ordenances municipals, que ajudés a la convivència. Fins i tot en els moments més crítics, cal evitar que es piqui llana a les escales, denunciar els que llancen la brossa directament des de les finestres, facilitar la circulació pels carrers, etc. El coneixement del veïnat de les seves demarcacions els feia especialment aptes per a la realització dels informes de comportament que demanava l'administració de Justícia i per detectar intents d'acaparament de queviures o manipulacions en pesos i mesures, que es feien més greus en temps de dificultats.

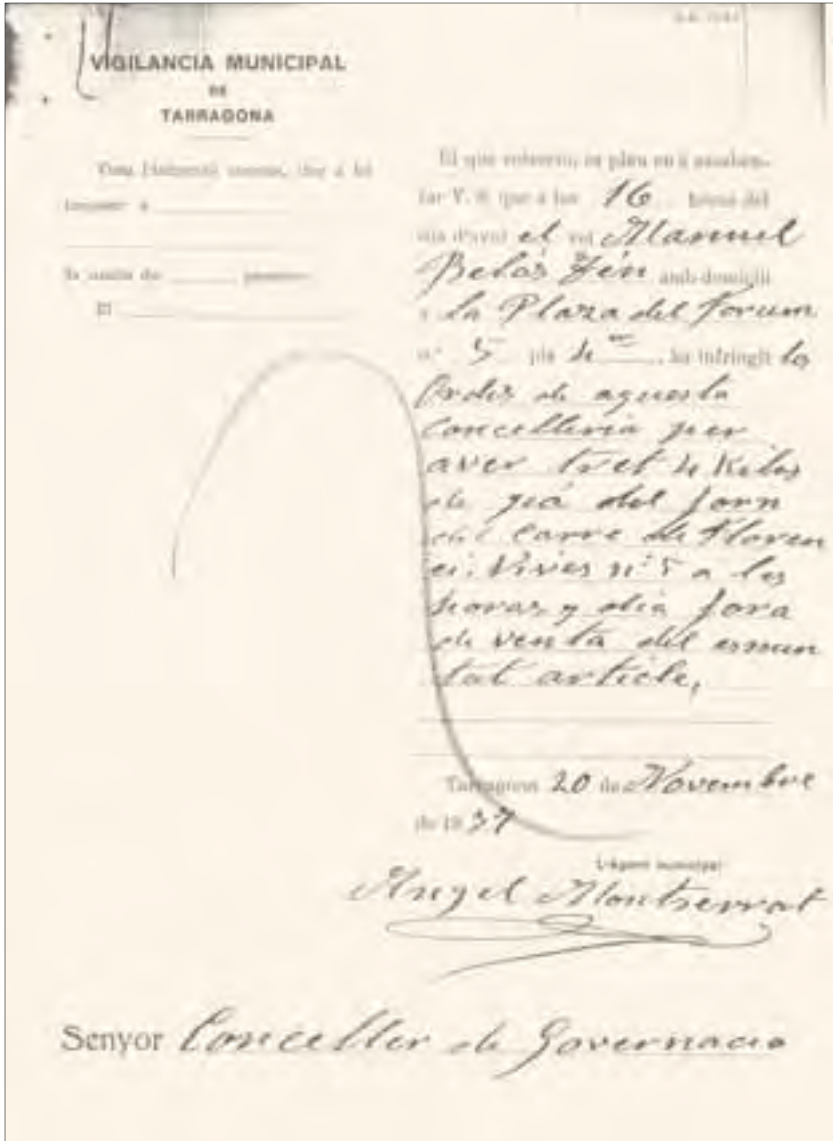
De les circumstàncies especialment conflictives que es vivien en el decurs dels anys trenta en pot donar una idea la relació que es feia des de l'Ajuntament del personal que disposa d'arma i llicència:⁶⁵ els guàrdies municipals nocturns i els vigilants particulars, bona part dels guàrdies urbans del servei diürn (que oficialment no anaven armats) i alguns casos més estranys, com ara l'administrador i el porter de l'escorxador, el veterinari municipal, el conserge del cementiri municipal, el del Grup Escolar Saavedra, els agutzils i mossos de mercats i el fontaner municipal.

Malgrat totes les dificultats i la bancarrota de les finances de l'Ajuntament, durant l'any 1937 es va estrenar un nou reglament per a la Guàrdia Urbana, que era una fusió dels reglaments de la Guàrdia Urbana de 1921 i de la Guàrdia Municipal Nocturna de 1931, pràcticament sense modificacions i sense cap menció relativa a les circumstàncies extraordinàries del moment. La principal variació és que formalment es tornaven a unificar el servei de dia i el de nit en un mateix reglament, perquè recordem que els cosos de vigilància municipal s'havien mantingut en tot moment sota un sol comandament.

Així, l'organització de la Guàrdia Urbana del període de la Guerra Civil es mantingué amb un cap de la secció de vigilància, que l'any 1936 va passar a denominar-se cap de cerimònia, en

65 Lligall "Vigilancia" 1934. AMT.

Afirmava el conseller Valle l'abril del 1937 que la Policia Municipal havia de ser suficient per fer complir les instruccions de la Conselleria de Proveïments, controlar que els comerciants ajustessin els preus i vetllar pel compliment de les instruccions contra l'acaparament d'aliments en moments especialment complicats.

Lligall «Vigilancia». AMT.

PERSONAL DE VIGILANCIA MUNICIPAL DE LA CIUDAD DE MADRID

El Cap de Vigilancia municipal amb nomenament de 1° Ajuntament i té al seu càrrec les quatre Seccions de Guàrdia Urbana, Guàrdia Municipal Nocturna, Guàrdia Rural i Vigilància particularment nocturna.

G U À R D I A U R B A N A

Servici diurne

Està composta de 26 individus, repartits de la manera següent :

Una Secció de 13, composta cada dia d'un Caporal, un Guàrdia de primer, i 11 Guàrdies de segon, d'aquesta última, 4 per Secció destinats a la regularització del trànsit.

Les Guàrdies que presten servei de barriada estan vuit hores de guàrdia repartides en dos torns de quatre hores.

Primer torn : de 8 a 10 hores del matí i de 14 a 16 hores, total 8.

Segon torn : de 10 a 14, i de 18 a 22 hores, total 8.

Cada quinze dies canvien el torn.

Les quatre Guàrdies d'entrenament per Secció, presten el servei a les hores següents :

Primer torn : de 8 a 11 hores i de 14 a 16 hores, total 7 hores.

Segon torn : de 11 a 14 i de 18 a 21, total 6 hores i mitja.

Cada 15 dies canvien de torn i cada sis mesos de lloc.

La Guàrdia Urbana no està sota cap altre i té nomenament de 1° Ajuntament i té com a ingressos l'indiciu mitjà anual de 2000.

G U À R D I A M U N I C I P A L N O C T U R N A

Està composta de dos Caporals, dos Guàrdies de primer, tres Guàrdies de segon i dos auxiliars = total 17 individus.

L'expressada Guàrdia, està dividida en dues Seccions. Part Alta i Part Baixa de la Ciutat, amb un Caporal cada Secció.

Les 17 individus de la Guàrdia nocturna presten el servei per Seccions, de seta en el barri corresponent de la mateixa guàrdia i té un altre de matí.

Les hores de servei són de 10 nit a 8 del matí, en els mesos d'Octubre a l'any inclòs i de 10 nit a 8 del matí des d'Abril a Setembre.

Les referides Guàrdies es nomenen de 1° Ajuntament.

El seu règim és el mateix que el de la Guàrdia Urbana, amb la particularitat d'ingressos governatius.

Seguix ---

S U B S T À N C I A

Servei Comunal

Le componen un Caporal i set Guardies de segona : Total 8

Presten el servei de sol a sol.

Una revólver - Tompe - Àlzin model amb la corresponent llicència go-vernativa.

La referida Guardia es de moment de l'Ajuntament.

El Consell de Governació de l'Ajuntament, té en estat el reglament per el que s'ha regit la Guardia Rural.

C O S T E S D E V I G I L À N C I A M U N I C I P A L I

Existeixen tretze vigilants amb moment de l'Ajuntament a proposta del veïns de la Comarca per ella vigilada. Se tenen jornal de l'Ajuntament al de l'Alcalde, vivint de la responsabilitat que s'ha d'entre els veïns.

Se es força armada, però depen de les circumstancies entala tota tenen-eres de llur propietat, amb la corresponent llicència governativa.

El Reglament pel que s'ha regit el Cos de referència va ésser treués el 28 de Gener de l'any que s'ha per a la seva aprovació, a l'Estat. El Consell de Governació de la Generalitat de Catalunya per mitjà del Govern Civil d'aquells, no havent-se rebut contestació fins a l'hora present.

Les expressions vigilants tenen un explent cada dia, per via manca de volentia o absència dels mateixos.

El Caporal, Guardián de primera i de segona de les tres seccions, pomen de llicència octonual i quinze dies de permís anual, tornant en els permisos segun les necessitats del servei.

Tarragona 28 d'Octubre de 1933

L'Alcalde

L'estructura de la vigilància municipal es manté sota un sol comandament. De fet, es considera una mateixa unitat, dividida en seccions en funció del seu objectiu específic. Lligall «Vigilancia». AMT.

Esborrany de reglament del 1937. AMT.

un nou Negociat de Vigilància i Cerimonial que s'ocupava de la policia urbana i rural, inspeccions, informes, arrestos, multes, notificacions, prevenció i repressió de rodamóns, dements, transeünts, captaires, fires, trasllats domiciliaris, recepcions, visites i parades.

El servei a la via pública es completava amb quatre caporals, quatre guàrdies de primera i quaranta-tres guàrdies de segona, distribuïts en tres seccions: dos que prestaven servei durant el dia en torns alternatius de quatre hores, entre les sis del matí i les deu de la nit, hora en què començava el servei dels guàrdies de la secció nocturna, que era desenvolupat per parelles a totes les demarcacions, excepte al Serrallo, on només hi havia un agent.

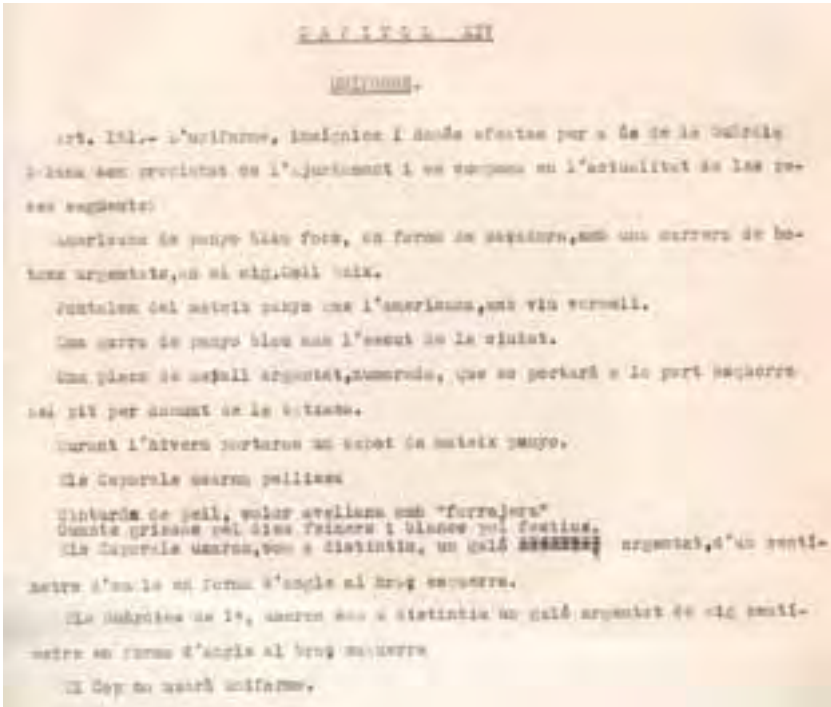
Tot just acabada la guerra, que pel que fa a Tarragona va ser el 15 de gener de 1939, de manera immediata es feren efectives algunes reposicions en càrrecs de membres del cos de vigilàn-

cia municipal que havien estat retirats del servei en iniciar-se el conflicte i s'iniciaren els denominats processos de depuració dels funcionaris de les administracions, que també van afectar el sector de les empreses privades. De manera que, a les penúries econòmiques i de subsistència, els acompanya una situació social i laboral de total incertesa, ja que els expedients de depuració es fonamentaven en informes subjectius; una denúncia per desafecció o per haver participat més o menys activament en activitats socials o polítiques durant el període republicà podia representar un greu problema per al denunciat. La resolució de l'expedient podia suposar la suspensió de feina i sou temporal, la postergació durant un temps per ascendir o la inhabilitació per ocupar càrrecs de comandament i de confiança o la separació del càrrec definitivament.

La «depuració» dels treballadors i funcionaris de l'Ajuntament pretenia, segons paraules de l'alcalde, que aquells que ocupessin els llocs de treball de l'administració tinguessin un perfil determinat: *«los funcionarios públicos han de ser de un fondo intachable, y justo es que no se persiga a los que pertenecian al Frente Popular pero no debe incrustárseles en la rueda de la administración municipal»*, amb la qual cosa es deixava fora d'aquesta «roda» a aquelles persones que havien pertangut a algun partit polític d'esquerres abans de 1936 i que no podien acreditar la seva adhesió al nou règim. A banda d'això, quan es convocaven les places que havien quedat vacants després de la guerra i dels expedients de depuració, es reservaven places restringides a determinats col·lectius: tres places d'urbans i una de guàrdia nocturn per a «caballeros mutilados», set places de guàrdies urbans i vuit de nocturns per a excombatents, una plaça de guàrdia urbà per a familiars de víctimes del regim republicà...⁶⁶

Pel que fa a l'afectació del procés de depuració sobre la Guàrdia Urbana, van ser separats del càrrec sis agents de la Guàrdia

66 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1940. AMT.

S'estableix un únic model d'uniformitat per a la «reunificada» Guàrdia Municipal. Esborrany del reglament de 1937. AMT.

Urbana, tres de la Guàrdia Nocturna i un de la Guàrdia Rural;⁶⁷ i almenys quatre guàrdies nocturns van ser sancionats amb postergació per a l'ascens. En sentit contrari, els quatre guàrdies urbans que havien estat separats del càrrec perquè eren desafectes al règim republicà foren reposats immediatament. Calia reprendre l'organització de la vigilància municipal i el desembre de 1939 es fixava la nova plantilla de la Guàrdia Municipal, que havia de quedar constituïda per:

- Un cap de vigilància.
- Guàrdia Urbana: dos caporals, quatre guàrdies de primera i vint-i-set guàrdies de segona.

67 Magriñá, Ester. *Supervivència de postguerra. El cas de Tarragona*. Arola Editors. Tarragona 2004.

TEMPS DE DIFICULTATS

A banda dels aspectes polítics, tot i les terribles dificultats de la postguerra, novament la vida quotidiana s'imposava a la destrucció i apareixien noves tasques per a la Guàrdia Urbana, producte de les «solucions» que buscava el ciutadà per poder subsistir. Així, la companyia «Riegos y Fuerzas del Ebro, SA» requeria els agents del cos alarmada per la repetició de robatoris de bombetes de l'enllumenat públic, la reposició de les quals era difícil a causa de l'escassetat de materials; també se'ls requeria per al manteniment de l'ordre durant la recaptació del «*Día del Plato Único*» i «*Día sin Postre*».

Els agents de la Guàrdia Rural redactaren un informe adreçat a la Prefectura en què exposaven que havien trobat diverses patrulles de soldats als afores de la ciutat (una al Camí de l'Àngel), que portaven avellanes i fruita, i que els havien contestat malament en ser recriminats; i ho posaven en coneixement del governador militar.

I mentrestant la ciutat havia de treballar, i per tant calia vigilar i evitar els sorolls nocturns que pertorbaven el descans dels veïns, de la qual cosa s'encarregava la Guàrdia Municipal Nocturna i els guàrdies urbans durant les primeres hores del matí. D'altra banda, i una vegada que s'han creat noves escoles, la Guàrdia Urbana impedia que nens i nenes estessin pel carrer durant les hores de classe.

Els recursos de la ciutat són nombrosos. S'havia d'establir un servei especial de vigilància per evitar la sostracció de ferro i plom de la barana del passeig de Calvo Sotelo, registres d'aigua i d'altres instal·lacions municipals. El guàrdia municipal nocturn Joan Sendra Maduell va aconseguir detenir un individu en el moment de vendre una peça de l'esmentada barana.

- Guàrdia Nocturna: dos guàrdies nocturns de primera i quinze guàrdies nocturns de segona.
- Guàrdia Rural: un caporal i set guàrdies rurals.⁶⁸

L'organització del servei de la Guàrdia Urbana que s'encarregava del servei diürn i de la Guàrdia Nocturna es mantingué amb els reglaments anteriors a la guerra. Per contra, es regulà l'activitat dels vigilants nocturns particulars, denominats serenos, amb un reglament de maig de 1940 que tingué vigència fins als anys setanta, quan assoliren la condició de funcionaris municipals.

68 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1939. AMT.

El cos denominat «Vigilància particular nocturna»⁶⁹ estava sota el comandament del mateix cap de vigilància municipal (substituint en cas d'absència pel caporal de la Guàrdia Municipal nocturna) i els objectius del seu servei eren la protecció de persones i béns i la conservació de la tranquil·litat i de l'orde públic, així com vetllar pel compliment de les ordenances municipals i bans d'alcaldia.

Els aspirants a formar part d'aquest cos havien de tenir entre 25 i 45 anys, ser veïns de Tarragona amb un mínim de 10 anys de residència, no tenir cap malaltia crònica, saber llegir i escriure, haver tingut bona conducta, no tenir antecedents penals i acreditar la seva adhesió al règim. Els vigilants eren auxiliars dels serveis de vigilància municipal, però quan estaven de servei tenien la condició d'agents de l'autoritat. De fet, el reglament els atorgava un doble caràcter amb diversitat de funcions, que es troben reproduïdes a l'annex documental, però de les quals destaquem, per les seves similituds amb els vells serveis dels serenos del segle XIX, les d'obrir les portes de les cases a les autoritats, metges, llevadores, treballadors dels serveis de telègrafs, telèfons i a tot aquell que tingués una urgència i n'acredités el motiu; obrir-les també si algun veí es deixava les claus, i, per contra, si trobava obertes les portes dels edificis o de les botigues, les havia de tancar. Fins i tot havia d'acompanyar fins al pis a qualsevol persona que li semblés sospitosa o li fos desconeguda per controlar la seguretat dels veïns; per descomptat que havien d'avisar al servei d'urgències en cas de necessitat i també estaven obligats a denunciar i perseguir els delictes i faltes observades, per la qual cosa havien de reclamar l'ajuda d'altres vigilants i d'altres agents de la resta de cossos de seguretat, mitjançant el xiulet d'alarma. Si arribaven a detenir el presumpte autor d'algun delicte, l'havien de lliurar al primer agent de l'autoritat o guàrdia que trobessi, el qual, al seu torn, el lliuraria a la Comissaria.

En definitiva, el seu servei havia de ser una continuïtat durant la nit del que estava realitzant la Guàrdia Urbana durant el dia. Havien de prestar servei des de les deu de la nit fins a les sis del

69 Lligall «Guàrdia Nocturna anys 1949/1953». AMT.

matí i els informes amb les deficiències observades a la via pública o les denúncies que haguessin de tramitar havien de lliurar-los en finalitzar el servei a les Cases Consistorials.

Una altra secció de la vigilància municipal que va ser reorganitzada en aquests anys va ser la de la guarderia rural, que adoptava una solució ja coneguda. Davant els nombrosos robatoris a les finques rústiques del terme (fins al punt que per la manca d'articles de primera necessitat de l'època de postguerra, era ressenyable la tala d'arbres per a combustible) es va resoldre que per tal d'adaptar millor el servei a les necessitats dels propietaris era adient atorgar més responsabilitat en aquest aspecte a la Germandat de Llauradors, i es nomenà «Jefe Honorario de la Guardia Rural» el seu president, amb facultats per dirigir el servei i prendre les disposicions oportunes, amb l'aprovació de l'alcaldia.⁷⁰ La mencionada germandat va anant assumint més prerrogatives en aquest sentit i això va fer que l'Ajuntament tingués la necessitat de buscar altres destinacions per als guàrdies rurals en d'altres cossos, ja que aquest es definia com a cos a ser extingit.

La progressiva complicació de les feines que havia de desenvolupar la guàrdia urbana es veu reflectida en la necessitat de restablir la figura del sotscap, que es justificava per la gran quantitat de treballs administratius que havia de fer el cap, la qual cosa feia necessari que un auxiliar s'encarregués, sobretot, de les relacions amb els subordinats, amb els guàrdies.

A finals de la dècada dels quaranta s'han de consignar dues aportacions a l'equipament dels cossos de vigilància: el 1948 es va disposar que els cossos de la Guàrdia Urbana i els Zeladors d'Arbitris portessin la porra o «tolete», que podien fer servir només en casos d'agressió, i l'any següent es va autoritzar el personal de la Guàrdia Municipal Nocturna que estava en poder de llicència d'ús d'arma curta a retirar els revòlvers propietat de l'Ajuntament que estaven dipositats a la Intervenció d'Armes de la Comandància de la Guàrdia Civil de Tarragona.

70 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1944. AMT.

El transport públic ja va ser objecte d'atenció per part de l'Ajuntament, especialment des que es va construir l'estació del ferrocarril que, allunyada del centre de la ciutat, va obligar a establir un servei primer amb tracció de sang i després automòbils per transportar els viatgers i mercaderies. L'Ajuntament regulava les tarifes i controlava el servei. L'any 1930 s'atorguen a l'enginyer municipal els serveis de control de la circulació urbana i la inspecció dels serveis d'autobusos i taxis i es crea un nou servei d'autobusos: la línia B Catedral-Estació- Pl. Olózaga (Llibre d'Actes de la Comissió Permanent, 1930, AMT). Foto d'autor desconegut cedida per la família Càcharo.

Ens sembla interessant finalitzar les referències als primers anys del segle XX amb una cita del Llibre d'Actes de la Comissió Permanent de febrer de 1949, perquè podia representar un canvi en la vida dels tarragonins.

«Servicio de informes político-sociales. Funciona en este Ayuntamiento una oficina de informes político-sociales, que en el momento actual ya no tiene razón de ser, tanto por el tiempo transcurrido desde la liberación, que hace que pueda darse actualmente por cerado el período a que dicho servicio respondía, como por considerar que no es hoy misión del Ayuntamiento emitir informes de tal naturaleza por todo lo cual debe procederse a la supresión de la oficina de referencia, no emitiéndose de ahora en adelante semejantes informes y disponiento la Alcaldía del Archivo de aquélla en la forma que crea más conveniente.»⁷¹

71 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1949. AMT.

UN NOU ELEMENT EN EL PAISATGE URBÀ

«En vista de las justificadas quejas producidas ante la velocidad que llevan algunos automoviles al atravesar esta ciudad constituyendo un peligro para las personas (...)ha acordado el Ayuntamiento se fijen placas bien visibles en las carreteras que dan entrada á la Ciudad prohibiendo a los automovilistas marchar por el interior de la misma a la mayor velocidad que la de 15 kilómetros por hora.»⁷²

En els primers anys del segle XX entra en escena un nou element que esdevindrà crucial en la vida de les ciutats, font de conflictes i de nous serveis per a la Guàrdia Urbana: els vehicles a motor. Cotxes i motocicletes començaren a circular pels carrers de Tarragona sense que hi hagués cap reglamentació que regulés la circulació de vehicles a l'interior de les ciutats.

La ciutat no estava preparada encara per acollir aquest nou element. De fet, l'any 1918 encara es publicà un ban en què prohibia la circulació de carros del peix pels carrers Reial i Apodaca perquè, com que estaven totalment empedrats, el seu pas provocava un soroll ensordidor i no deixava descansar durant les nits. Per tal de controlar-lo, s'encarregà *«als Guardies Urbans, Cabo de Serenos y Serenos que vetllin per l'exacte compliment d'aqueixos acorts, baix la seva personal y directe responsabilitat que l'Ajuntament farà immediatament efectiva severament en cas de negligencia»*.⁷³

D'entre els problemes que presentaven els automòbils, els primers estaven provocats per la infraestructura de la ciutat. Els veïns i comerciants dels carrers Barcelona, Apodaca, Unió i Reial presentaven moltes queixes perquè el volum de trànsit de vehicles de motor, que era continu, feia que s'aixequessin molestos núvols de pols; calia regar o prohibir el pas de camions i automòbils, la qual cosa, tal com reconeix el periodista, resultaria ridícula.⁷⁴ Uns altres problemes es relacionaven amb la tecnologia dels

72 Llibres d'Actes Municipals. 1923. AMT. El «Reglamento para el Servicio de Coches Automóviles por las Carreteras del Estado», aprovat el 17 de setembre de 1900, fixava aquesta velocitat màxima per a les vies urbanes i 28 quilòmetres per hora per a les interurbanes.

73 Lligall «Vigilancia Multes» 1918. AMT.

74 *Diario de Tarragona*. 15 abril 1920. BHMT.

Lligall «Vigilancia-multas, 1912-1918». Ordenança Municipal de 1911. «Art. 154. Los automóviles, en su paso por el interior de la población, deberán guardar una velocidad moderada, que no excederá de la de un caballo al trote.» AMT.

mateixos vehicles i el conseller Sr. Escofet reclamava que es multessin els vehicles que circulaven fent massa soroll, sense el silenciador (era l'any 1921). Finalment, uns altres problemes sorgien de la percepció molt diferent de la velocitat, del ritme de vida de les persones, que provocava sensacions de perill davant de velocitats «endiablades» superiors als 15 quilòmetres per hora.

Durant els primers anys els municipis establien les seves pròpies normes per regular la circulació per l'interior de la ciutat. El 1918 es publicà el «*Reglamento para la Circulación de vehículos con motor mecánico por las vías públicas de España*» i una dècada després el «*Reglamento de Circulación Urbana e Interurbana*»; però va ser el «*Código de la Circulación*», de 25 de setembre de 1934, el que va unificar una matèria que estava molt dispersa.

Aquesta difícil inserció dels automòbils en la ciutat devia provocar situacions de perill i fins i tot devia fer por. Finalment, el fatal accident va passar a la Rambla Sant Carles (Rambla Vella). Tenim constància, el 28 de gener de 1920, de l'atropellament per part d'un automòbil del nen Josep Tuset, de 13 anys, que residia al carrer Cuirateries número 7. El Jutjat Municipal de Tarragona va sol·licitar al cap de la Guàrdia Urbana un informe de les circumstàncies de l'accident. Els agents, en les seves funcions d'auxili a l'autoritat judicial, van esbrinar que havia estat el vehicle amb el número 2658-B, propietat de Josep Puig, veí de Barcelona, el que va atropellar-lo.

A les Ordenances Municipals aprovades el 1911 i, posteriorment, als reglaments de la Guàrdia Urbana de 1921 i de 1937 es feia una menció a la circulació de qualsevol tipus de vehicles, i al fet que els guàrdies havien de vigilar que tots circulessin per la banda dreta del carrer i evitar que els que estaven aprenent a portar motociccles o bicicletes fessin les pràctiques als carrers de la ciutat, per la qual cosa se'ls obligava a sortir als afores.

La presència d'automòbils i camions es devia incrementar de manera notable, ja que la distribució del personal de vigilància municipal de l'octubre de 1933 ens indica una certa especialització en destinar vuit agents a tasques «d'encreuament». Aquest servei es prestava entre les vuit del matí i dos quarts de deu del vespre, distribuïts en quatre torns diferents (de 8:00 h a 11:00 h i de 14:00 h a 18:00 h el primer torn, i d'11:00 h a 14:00 h i de 18:00 h a 21:30 h l'altre); diàriament es canviava de lloc i cada quinze dies, de torn.

Aprofundint en aquesta incipient *especialització*, l'agost del 1940 s'aprovava una moció per modificar l'article 13 del reglament. Es fixava l'altura mínima dels guàrdies destinats al servei de circulació en 1'75 m, però es mantenia l'1'70 m per als destinats al servei de vigilància. Poc temps després, el novembre de 1941, es tornà a modificar l'article i s'establí l'alçada mínima per a l'ingrés a la Guàrdia Urbana sense distincions en 1'725 m. L'estatura mitjana de la població no devia augmentar, segurament a causa de les dificultats per seguir una alimentació adequada; de manera que el 1945 es requerí de nou l'altura mínima d'1'70 m.

Reglamento de Circulación Urbana e Interurbana. Juliol de 1928. AMT.

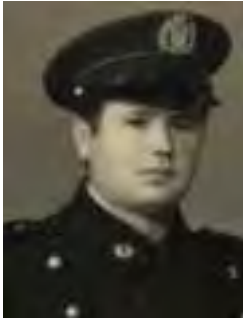
DELS ANYS CINQUANTA
A LA MORT DEL GENERAL FRANCO

UNA VIVÈNCIA PERSONAL

La història de la Guàrdia Urbana és la història dels que n'han format part. Aquesta entrevista ens mostra un exemple il·lustratiu d'una etapa del cos.

Manuel Durán Suárez home afable i gran conversador, casat, amb dos fills i quatre néts, va néixer l'1 d'abril de 1933 a Garrovillas (Cáceres). Allí va passar una joventut dura, en plena postguerra, dedicat al camp i a la ramaderia, fins que a finals de l'any 1961 va emigrar a Tarragona, com tants d'altres milers de persones, a la recerca d'una vida millor i esperonat per Pelayo Macía, guàrdia urbà i carter de professions, que era també natural de Garrovillas i cunyat del seu germà Castor.

Només arribar va començar a treballar de manobre en la construcció de l'hotel Imperial Tàrraco, en companyia del seu germà. L'esmentat Pelayo els va informar que hi havia oposicions per accedir a la Guàrdia Urbana i els dos germans van decidir inscriure-s'hi. Els exàmens consistiren en un dictat, unes operacions matemàtiques —sumes, restes i divisions— i unes quantes preguntes orals. De les dotze places convocades, set foren ocupades per aspirants de nou ingrés i cinc per agents interins. Així, l'11 de juny de 1962 s'incorporava a la plantilla. Segons explica, era la primera promoció que accedia directament a la condició de funcionari sense interinatge previ. Només havien de superar sis mesos de prova durant els quals, vestit de paisà, es dedicaven a comprovar els permisos d'obres i els desperfectes de la ciutat.

Explica, com a nota curiosa, que tenia un carnet provisional per identificar-se si calia davant d'algun ciutadà, i que l'uniforme que lluïa a la fotografia era prestat d'un company. La seva primera nòmina va ser de 940 pessetes. En aquell moment, la plantilla no arribava a cinquanta agents i el cap era, des de feia un parell d'anys, el Sr. Francisco García Barberà. La caserna del cos era aleshores una petita habitació situat a l'entrada de l'Ajuntament i uns calabossos —una habitació infecta i sense llum—, i ni tan sols recorda que hi hagués una màquina d'escriure.

Manuel reconeix que el sou escàs i la necessitat de tirar endavant la família el van obligar sempre a simultaniejar sempre la tasca com a funcionari de l'Ajuntament amb el tradicional «pluriempleo». Així, va treballar de conserge nocturn d'un hotel, descarregant al moll, al pou Boronat, en un magatzem de fustes, en una fàbrica de bigues, cavant avellaners, de manobre, venent roba a terminis i cobrant rebuts. Reconeix que en alguna d'aquestes feines el sou era superior al que guanyava com a guàrdia urbà.

Un cop acabat el període de prova, va passar a la unitat de regulació de trànsit, en la qual va romandre fins a l'any 1973. La seva tasca era exclusivament la de regular el trànsit a les cruïlles de la ciutat amb més volum de circulació de vehicles. Treballava en torns de quinze dies de matí i quinze de tarda, amb un horari de 6 a 14 hores i de 14 a 22 hores. Només tenia un dia a la setmana de festa. Els agents destinats en aquesta unitat cobraven deu pessetes més cada dia per la penositat de la seva tasca, sotmesa als rigors de les inclemències climàtiques.

Després de patir una operació i estar uns mesos retirat del servei, va passar a la Guàrdia Rural. Sense equip de transmissions per comunicar-se ni vehicle per desplaçar-se, la seva missió era, entre d'altres, esbrinar titulars de finques o entregar cartes a les indústries que s'estaven implantant a Tarragona. La Guàrdia Rural era l'encarregada de desplegar-se pel que avui coneixem com els barris de Ponent de la ciutat.

A mitjans dels anys vuitanta, amb el primer consistori democràtic al govern de la ciutat, fou assignat a la vigilància de la porta de l'Ajuntament, servei en el qual es mantingué gairebé deu anys. Manuel recorda que aquest servei era força delicat i de gran responsabilitat. La seva darrera etapa la passà al Centre Cívic de Bonavista. Foren tres anys i Manuel recorda aquest període amb gran estima per la relació directa que establí amb els professionals que hi treballaven i amb el jovent que acudia a fer-hi activitats.

Arribà l'any 1998 i, després de 36 anys de servei, Manuel Durán es jubilava. Són moltes les anècdotes que explica aquest home i que no tenen cabuda en aquest petit espai. Però el que sí que estem en condicions d'afirmar és que el perfil biogràfic de l'agent núm. 176 és representatiu de tota una època de la Guàrdia Urbana.

LA GUÀRDIA URBANA EN ELS ANYS DEL FRANQUISME

«Se ha calificado de muy dura la represión que contra el desorden y el incumplimiento de las ordenanzas municipales se ha llevado a cabo, pero su resultado demuestra el acierto de dicha política por cuanto, de día en día, son menos las infracciones que se cometen y por consiguiente menos también las sanciones que se tienen que imponer.»⁷⁵

El control de la societat en l'època franquista adquireix —o hauríem de dir que recupera?— uns matisos especials. De seguida que s'acabà la Guerra Civil, s'establí a tot l'àmbit estatal un nou model policial que deixava a les policies locals o municipals un paper d'auxiliars en el manteniment de l'ordre públic, subjectes a les disposicions legals, circulars i bans de la Direcció General de Seguridad i dels governadors civils.

D'acord amb el nivell de control de la societat que es vol assolir sobre treball, l'escola, l'esbarjo, per tal d'aconseguir una

75 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1956. AMT.

homogeneïtzació ideològica i de pensament que possibilités la vida en comunitat, per a la qual semblava indispensable que no hi hagués cap discrepància. Tot girava a l'entorn de la moralització de la societat, la mobilització de la societat responia al que s'ha denominat franquisme sociològic i era la prova de l'efectivitat de les campanyes i dels actes que havien constituït un nou calendari pseudolítúrgic amb actes festius que es convertien, a força de repetir-se i de ser els únics moments d'esbarjo d'una població trista, en noves tradicions; sempre amb la intenció de mostrar la cohesió social, la pertinença a agrupacions i amb l'objectiu últim d'inculcar les creences i els sistemes de valors adients. S'establí una nova jerarquia dels diversos cossos policials d'acord amb el nivell de control que cadascun ha d'exercir.

Si a més tenim en compte que la llei de 1941 que regula els cossos de seguretat de l'Estat exposava clarament que la funció policial prioritària era el control polític i social, queda clar que el paper de les policies municipals en general era més aviat secundari en la seguretat ciutadana, però adquirirà un paper principal en el tractament d'un dels problemes quotidians més punyents: el trànsit.

En aquest context, les administracions públiques municipals havien perdut qualsevol vis d'independència política i fins i tot administrativa. Es van constituir en entitats totalment dependents de l'administració de l'Estat, amb escassíssima capacitat política i financera, sota un control estricte per part del Govern Civil.

En el decurs de les dècades dels anys cinquanta, seixanta i setanta són diverses les ocasions en què les autoritats locals van veure amb evident preocupació la manca de mitjans per poder oferir uns sous més dignes als funcionaris municipals. En aquest sentit, hi ha constància del fet que es van formular algunes propostes imaginatives, com ara un complement salarial lligat a l'assistència i a la puntualitat.

Les inversions en obra pública, una de les vies d'escapament per la pressió social, esdevenia fonamental, i la possibilitat que

s'instal·lessin indústries i fàbriques depenia d'aspectes no sempre econòmics.

Fins i tot sorprèn que davant de les dificultats que encara plantejava l'economia dels anys cinquanta es poguessin portar a terme una considerable quantitat d'obres i projectes: inauguració de les obres del passeig de Sant Antoni, remodelació del passeig de Torroja, reforma de la plaça del General Sanjurjo (dels Carros), obres de remodelació de la Via de l'Imperi, obres d'urbanització de la plaça Verdaguer, d'alguns carrers de la Part Alta i, diversos actes festius amb motiu de la commemoració del primer centenari de la Rambla Nova, amb la instal·lació de la Font del Centenari com a fet més destacable i present. A tall d'anècdota, afegirem que el lloc destinat per a la seva ubicació era la que ocupa actualment però es va considerar un perill per al trànsit rodat i es va col·locar a la coca central, davant del Banc d'Espanya.

El creixement demogràfic de Tarragona després de la guerra és molt interessant i una mica *sui generis*. L'estudi de les dades provincials relatives al saldo migratori són molt reveladores; les podem considerar significatives per a la capital que va portar el pes de la industrialització que va atreure aquest volum de persones. Entre 1946 i 1960 el moviment migratori resultà negatiu, però en el quinquenni 1961-1965 es va produir un canvi espectacular en la tendència que, no només va canviar de signe, sinó que portà Tarragona a ocupar la sisena plaça en el rànquing de províncies receptores de població.⁷⁶

Si tenim en compte les xifres relatives a la ciutat, les dades no fan altra cosa que corroborar i mostrar clarament aquesta realitat. Realment les dades parlen per si mateixes. Entre els anys 1966 i 1975 arribaren a Tarragona gairebé 40.000 immigrants que van generar unes necessitats de serveis i d'infraestructures de tota mena, entre les quals hi havia la de seguretat i control, que l'Ajuntament no estava en condicions de prestar.

76 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1956. AMT.

ANY	POBLACIÓ	% INCREMENT
1940	35.648	
1950	38.841	8,9
1960	43.519	12,11
1965	57.428	31,95
1970	78.238	35,88
1975	100.786	29,10

Aquest creixement esbojarrat va donar lloc a un model d'urbanisme molt desordenat; fins i tot va existir un seriós problema de barraquisme que no es va poder fer desaparèixer fins a la crescuda del Francolí de l'any 1970; però no es va solucionar encara el problema de l'habitatge, sinó que es va traslladar a la zona perifèrica.

El resultat va ser una ciutat disgregada amb una perifèria desproporcionada, amb carències importants que obligaren l'Ajuntament a realitzar esforços per tal d'integrar els diferents barris per aconseguir un veritable sentiment de ciutat.

Pel que fa a la vigilància municipal, superada la dura etapa dels anys quaranta, sota el comandament des de l'any 1911 del senyor Àngel Abellà Balart, que es jubilà el juliol de 1954, les referències trobades ens indiquen que l'organització pràctica dels serveis quotidians es feien tot seguint els vells articles del reglament de la Guàrdia Urbana de l'any 1921, i la vigilància nocturna s'havia de regir pel de la Guàrdia Municipal Nocturna de 1931 i pel recent reglament del cos de vigilància particular nocturna.

Ja a finals dels anys quaranta apareixien noves necessitats de vigilància en resposta a l'augment de la zona urbanitzada i habitada. A l'extrem de ponent de la Rambla s'estaven construint nous edificis i s'eixamplava la ciutat. Els grups de vivendes denominades «Alegría y Descanso», «Josepa Massanés», «Tetuan» i l'edifici per als suboficials, a més dels habitants de diversos masos, l'«Hogar de la Sagrada Familia» i la clínica del doctor Guasch

reclamaven la presència d'algun agent municipal, principalment durant les hores nocturnes; la qual cosa obligà la secció de vigilància a crear una nova demarcació per establir-hi un vigilant nocturn particular i, alhora, a ampliar la zona de vigilància de la Guàrdia Municipal Nocturna.

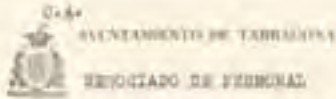
Es va fixar la plantilla del personal que formaven els diversos cossos de vigilància municipal l'any 1949, que es trobava dividit en tres seccions en funció dels serveis específics que realitzaven. En primer lloc, cal parlar de la Guàrdia Urbana, integrada per dos caporals (una plaça era vacant), quatre guàrdies de primera i vint-i-set guàrdies de segona (dues places eren vacants per excedència i malaltia); cal afegir a aquestes quantitats una plaça de guàrdia interí.

La plantilla de la Guàrdia Nocturna era de dos caporals, dos guàrdies de primera i quinze guàrdies de segona, però hi havia una plaça vacant i dos agents exercien tasques d'ordenança i un altre de guardapasseig.

El servei de vigilància nocturna es desenvolupava en parelles, que mensualment canviaven de demarcació. Les patrulles havien de vigilar contínuament la seva demarcació, passant per uns llocs de control: el Pla de la Seu, la cruïlla de Rambla Sant Carles amb el carrer Sant Francesc, Rambla Generalísimo (davant de casa Miró), el carrer Sant Miquel (davant del cafè Colón) i la plaça Artilleros (avui dels Infants). A banda, un agent havia de romandre a les dependències de l'Ajuntament i un altre s'havia de quedar al «Monumento a los Caídos», amb la finalitat d'evitar actes incívics.

Complementaven el servei de vigilància nocturna els vigilants particulars nocturns. Amb una distribució de la ciutat en tretze demarcacions, i amb les funcions i característiques que hem vist anteriorment, s'afegien a l'esmentat servei, que comptava amb un total de trenta-dos individus.

Finalment, cal tenir en compte els guàrdies rurals que encara figuraven en els serveis de vigilància municipal i que eren un

RELACION DEL PERSONAL QUE CONFORMA LOS CUERPOS DE VIGILANCIA MUNICIPAL

GUARDIA URBANA--

Nº	CATEG.	NOMBRES Y APELLIDOS	NATIVIDAD	FECHA INGRESO
1	Cabo	Juan Bautista Solé	Vilalonga	6 feb. 1914
2	1ª	Yasente		
3	Guardia 1ª	Luis Gualba Ferré	Tarragona	5 ene. 1922
4	1ª	Francisco Lluchart Escote	Tortosa	4 ene. 1927
5	1ª	Angel Montserrat Domingo	Tarragona	5 ene. 1927
6	1ª	José Rodríguez Barbarell	1ª	19 oct. 1927
7	Guardia 2ª	Pedro Escelló Inglis	1ª	28 nov. 1929
8	1ª	Juan de San Nicolás Expósito	Burcia	10 dic. 1929
9	1ª	Antonio Bansa Martín	Marinaleda, Sev.	1 ene. 1932
10	1ª	Kameel Kinnachi Benachi	Tarragona	10 feb. 1933
11	1ª	Juan Ferré Agrió	1ª	14 oct. 1933
12	1ª	Justino García Suarez	Villagatón-Ledo	1 ago. 1939
13	1ª	Juan Lluís Escobé	Tarragona	1 feb. 1941
14	1ª	Ramón Julián Casas	Ciutats-Puèl	1 feb. 1941
15	1ª	Andrés Ramón Vilas	Tarragona	1 feb. 1941
16	1ª	Angel P. Alas Ferré	Castell	1 feb. 1941
17	1ª	Jaime Gisela Andreu	Tarragona	1 dic. 1941
18	1ª	Agustín Carles AM	1ª	1 dic. 1942
19	1ª	José Guillermo García	Vilay Orens, Dup	1 dic. 1941
20	1ª	Juan Sta. Nadal Janice	Arbif	22 dic. 1941
21	1ª	Fernand Ferrandell Olmos	Feralló	1 dic. 1941
22	1ª	José Rodón Fidal	Tarragona	1 mar. 1942
23	1ª	Lorenzo Mirons Andreu	1ª	1 mar. 1942
24	1ª	Angel Aparicio Sanchez	1ª	1 mar. 1945
25	1ª	José Fortuny Salas (Institució) Bona	1ª	1 mar. 1945
26	1ª	Francisco Torró Via	Algorruvia	1 mar. 1945
27	1ª	Francisco Serra Flana	Tarragona	1 mar. 1945
28	1ª	Juan Tomás Alcañet	Barcelona	1 abr. 1945
29	1ª	Eduardo Carrera Escudé	Bansa Altes	1 mar. 1945
30	1ª	Bernardí Font Badí (Exced.)	Tarragona	4 dic. 1945
31	1ª	Rafael Olivé Mercadé	1ª	10 sep. 1945
32	1ª	Julián Toms Masip	Baeleaga	1 feb. 1945
33	1ª	Juan Benito Masip	Candanti	1 feb. 1945
34	1ª	Francisco E. Ayalá Pifot	Tarragona	1 sep. 1945

GUARDIA RUSTICA--

1	Cabo	Pío Artigas Arpilaga	Tarragona	19 oct. 1913
2	1ª	Domingo García Cayé	1ª	1 mar. 1922
3	Guardia 1ª	Juan Agustín Hernandez	1ª	1 sep. 1923
4	1ª	Yasente		
5	Guardia 1ª	Juan Bansa Cosette	1ª	19 oct. 1924
6	1ª	Alberto Centarrí Bergadá	1ª	19 oct. 1930
7	1ª	Esteban Agustín Hernandez	1ª	1 mar. 1933
8	1ª	Fulgencio Pérez Arfies	Cocheste, Alava	4 ago. 1939
9	1ª	Isidoro Navarro Bas	Oliva, Valencia	1 feb. 1941
10	1ª	Kameel Rahall Martí	Feralló	1 feb. 1941
11	1ª	Federico Gualba Ferré	Tarragona	1 dic. 1941
12	1ª	Yasente Masera 1ª	1ª	1 dic. 1941
13	1ª	Antonio Cirrana Sorraena	1ª	1 dic. 1944

10	Guardia 2ª	Manel Margalló Arcebis	Tarragona	1 mar. 1945
11	11.	Domènec Prunget Desale	Alcover	1 mar. 1945
12	12.	Juan Alad Díez	Sarriena-Viçosa	1 mar. 1945
13	13.	Pedro Melchior Mall	Tarragona	1 abr. 1945
14	14. intè	Angel Torrens Sabate		21 sep. 1945
15	15.	Vacante		
		<i>Plantilla (1)</i>		
GUARDIA RURAL--				
1	1.	Pedro Andreu Noya	Tarragona	26 ago. 1929
1	Guardia Rural	José María Méndez	Vicjanalaga	11 dic. 1932
2	14.	Celestino Més Palmarós	Pradell	7 feb. 1930
3	18. <i>del 1930</i>	Cotxons Seriol Cortat	Albosa-Llorca	9 jul. 1930
4	10.	Pedro Garcia Guillán	Cartagena	4 ago. 1930
5	10. <i>del 1930</i>	Miguel Ortiz Guzmán	Clares-Almorfa	1 dic. 1944
6	14. <i>del 1930</i>	Salvador Serra Sagrades	Tarragona	1 dic. 1944
7	11.	Vacante		
OBSERVACIONES--				
<p>En la guardia nocturna los Guardias de 2ª Isidro Navarro Seo y Manuel Rosell MARI continúan servicio en Guadalupe de Utrillas y en la Delegación de Hacienda, respectivamente.</p> <p>Guardia Rural. El Guardia Celestino Més presta servicio en el Heredamiento Central. Salvador Serra Sagrades de Vigilancia en el Pazo de Caler Botol y Miguel Ortiz Guzmán de Puerto de Rosales.</p> <p>Por haber pasado al Servicio de Guardia Rural a depender de la Gerencia de Labradors debe estudiarse la forma de acoplar al personal del Ayuntamiento en otros servicios.</p>				
VIGILANTES PARTICIPANTES INDICADOS--				
1ª	Compañía	Vacante		
1ª	11.	Matias Gassó Mariño	Tarragona	11 abr. 1945
2ª	14.	José Ben Guisó	14.	21 abr. 1945
3ª	14.	Fabio Espinosa Aguilar	10 ago. 1949	
4ª	14.	Lidónes Sanchez Cervantes Y. Batle, Alm.	3 jul. 1943	
5ª	14.	Fabio March Pedrol	Tarragona	11 abr. 1945
6ª	14.	Félix Rodríguez Dalas	Valdestillas, Vall. 22	ago. 1942
7ª	14.	Agustín Blanca Barberá	Tarragona	30 abr. 1943
8ª	14.	Manuel Ortega Ferrández	Puerta Sagrada, Jaén	27 ago. 1942
10ª	14.	José del Águila Alad	Valls Abdalgio	19 jun. 1941
11ª	12.	José Soleró Nig	Reus	22 ene. 1945
12ª	14.	Pedro Vall Segura	Huesca	10 sep. 1943
13ª	14.	Fabio Canturri Bergadé	Tarragona	13 abr. 1945
Tarragona, 4 de febrero de 1949.				

Plantilla de l'any 1949, on s'indiquen els agents que realitzen altres serveis. Lligall «Guardia Nocturna 1949/1953». AMT

total de set guàrdies i un caporal al seu càrrec. La qüestió de la guarderia rural ha estat un problema per als diversos ajuntaments. El fet que els beneficiaris del servei de vigilància fossin directament i exclusivament els propietaris de les finques va fer que des de temps enrere diversos ajuntaments consideressin que eren aquells els que havien de sufragar les despeses que ocasionava el servei; i així va quedar definitivament fixat fins que a partir de finals dels anys quaranta va ser considerat un cos a extin-

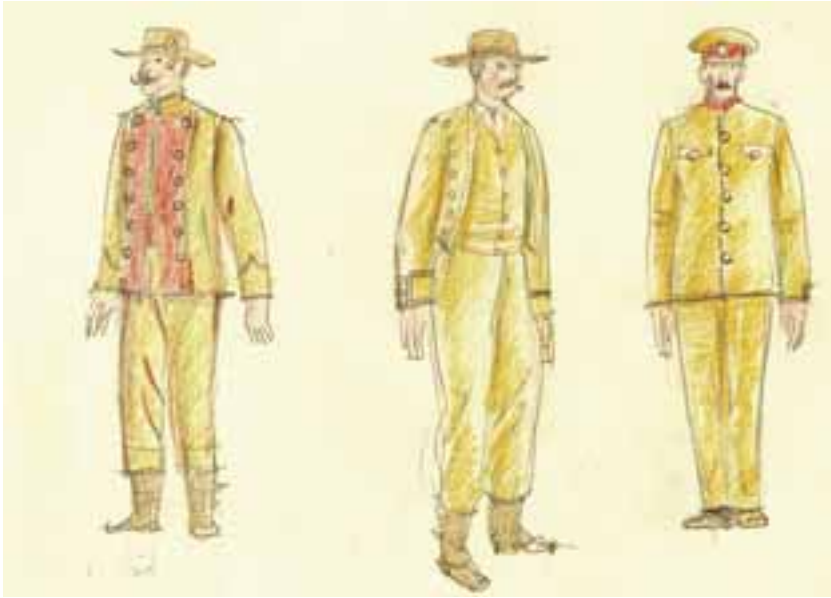
DOTACIÓ D'UN ESCAMOT DE GRAN GALA

Els anys cinquanta s'iniciaren amb una novetat en el cos de la Policia Municipal: la creació d'un grup destinat a proporcionar lluïment al consistori en els actes d'importància. El Llibre d'Actes de la Comissió Permanent recull el 24 de març de 1949 la formació d'un escamot de gala:

«Constituir un piquete de gala de la Guardia Urbana para los actos más importantes y en que la representación municipal debe rodearse del mayor esplendor y establecer el equipo de que debe constar, para cuya adquisición se tramitarán los expedientes de concesión de los créditos que corresponda.»

El febrer de 1969 es van adquirir set uniformes amb capa per a l'escamot. Com que no es pretenia recuperar la uniformitat original de la Guàrdia Urbana, es va adoptar l'uniforme que feien servir a Barcelona i que estava inspirat en els uniformes francesos dels exercits napoleònics.

Actualment el grup està format per una caporal i sis agents que acompanyen els membres del consistori en les celebracions més importants de la ciutat, i constitueix una part inseparable del seguici popular.

Des de finals del segle XIX alguns agents, per qüestions d'edat o de salut, eren autoritzats per l'Ajuntament per exercir unes tasques menys pesades, tot vigilat els passejos i jardins principals de la ciutat però sense regular-ne l'activitat (en alguna ocasió se'ls encarregava fins i tot treure les males herbes). Amb aquesta inclusió en la secció de vigilància municipal quedaven integrats en l'estructura del personal i amb funcions més adients, pròpies de la secció. Esbossos dels uniformes dels guàrdies. AMT.

gir, ja que bona part de la seva responsabilitat va ser traspasada a les associacions de propietaris. Tot i això, l'explosió urbanística que ocupà la zona de ponent, amb la substitució de les hortes i dels camps, va generar una nova ocupació, ja que passaren a dedicar-se a vigilar les terres que s'urbanitzaven, a verificar les construccions que proliferaven i a fer diverses gestions a les indústries que es començaven a instal·lar.

Les necessitats de la ciutat en creixement obligaren a incrementar el nombre d'agents. El desembre de 1954, l'Ajuntament aprovà la plantilla de la corporació. El grup de Servei Especials, subgrup «Policia Municipal», estava integrat per un cap de vigilància, un sotscap o sergent, sis caporals i seixanta-cinc agents⁷⁷.

77 Llibre d'Actes Municipals. 1954. AMT.

Cal ressenyar que la plantilla presentava també un grup integrat sota la consideració de «*otros servicios de vigilancia y seguridad*», format per deu guàrdies de passeig amb el mateix salari base que els agents de la Policia Municipal, que a partir d'aquest moment foren nomenats sempre com una part de la vigilància municipal.

S'ha de tenir en compte, però, que aquesta plantilla és l'oficial i la que l'Ajuntament considerava ideal per acomplir amb tots els serveis encomanats, però la xifra real de guàrdies no sempre coincidia ja que, com es constata en la diversa documentació, són nombroses les referències a la necessitat d'ampliar la plantilla perquè eren moltes les peticions de canvi de lloc de treball dins l'Ajuntament que sovint havien de ser acceptades per les condicions físiques o les diverses malalties cròniques que patien els agents i que els impediria el normal desenvolupament de les tasques pròpies. Igualment sovintegen les referències a places que quedaven sense cobrir en les diverses convocatòries. Cal pensar que moltes vegades el fet de tenir una feina més o menys estable no devia compensar els salaris minsos, que es veien superats per treballs en les indústries que es començaven a establir.

Una altra circumstància que afectava la sensació de manca de personal era la designació per a tasques que, encara que fossin de competència municipal, ocupaven una part de la minsa plantilla. En tot cas, no era una novetat: una parella del servei nocturn conformava una «brigadilla» destinada a la repressió de la mendicitat, que realitzava el seu servei sense uniforme. D'altra banda, alguns agents, per raons físiques, estaven destinats a d'altres funcions (ordenances a centres oficials, principalment). En altres casos alguns agents es destinaven a serveis auxiliars o serveis ordenats pel Govern Civil. Igualment són abundants les referències a la necessitat de destinar menys efectius al repartiment de correspondència oficial.

Durant l'any 1955 es va convocar el concurs per a la provisió de la plaça de cap de la Guàrdia Urbana (la denominació del

Credenciales per identificar els agents. Cedides per la família Tous-Masip.

LAMENTABLE ACCIDENT

No podem deixar passar aquesta commemoració i aquesta publicació sense recordar l'únic membre de la Guàrdia Urbana del qual tenim constància que hagi mort en acte de servei.

El tarragoní Lluís Combalia Ferré va ingressar a la Guàrdia Urbana el 5 de gener de 1922; malgrat que el seu informe de depuració deia que era «fiel cumplidor de su deber», va patir una separació temporal del càrrec durant uns mesos, però finalment va ser reposat com a guàrdia de primera el setembre de 1939.

Reincorporat a la Policia Municipal, va promoure i va ser autoritzat a organitzar una Mutualitat Benèfica dels Cossos de Vigilància Municipal, entitat que devia ser de gran utilitat en aquells anys de difícil subsistència.

Posteriorment va assolir el càrrec de caporal.

A les 18:10 hores del dia 16 de juny de 1950, a la cruïlla del carrer Apodaca amb els de Sant Miquel i Barcelona, quan estava donant instruccions al guàrdia que feia el servei de regulació de trànsit, va ser atropellat per un ciclista; va patir un fort cop al cap que li va ocasionar la mort.

Aquella mateixa tarda, fora de l'ordre del dia de la sessió de la Comissió Permanent, l'alcalde en donava compte als assistents.

«Terminado el despacho ordinario el señor Alcalde Presidente dá cuenta del lamentable accidente de circulación ocurrido esta misma tarde, que ha costado la vida al Cabo de la Guardia Urbana Don Luis Combalía Ferré mientras se hallaba de servicio inspeccionando el cruce número tres, de la calle de Apodaca con la calle Barcelona, acordándose por unanimidad hacer constar en acta el sentimiento de la Corporación por tan desgraciado suceso que priva al Ayuntamiento de uno de sus más celosos servidores [...]»

L'endemà, l'alcalde Enric Olivé va presidir el sepeli.

L'agent Lluís Combalia Ferré. Foto cedida per la família Salgado Combalia.

cos de vigilància municipal no sembla del tot definida i apareix com a Guàrdia Urbana, Policia Municipal, Policia Urbana Municipal o Guàrdia Urbana Municipal indistintament a la diversa documentació) que havia quedat vacant per jubilació del senyor Abellà Balart. Havia d'acomplir els requisits següents: tot i que va ser discutit, havia de tenir almenys la mateixa talla que els guàrdies, 1,70 m, però no es considerava rellevant si tenia «*dotes de mando*»; una edat compresa entre 21 i 45 anys; els certificats de situació militar, salut i penals de rigor; i es consideraria mèrit preferent «*tener la condición de militar retirado o activo, ex-combatiente o mutilado, por este orden y por el de mayor a menor graduación del concursante*». ⁷⁸ Havia de conèixer els reglaments de la Guàrdia Urbana, Guàrdia Nocturna i Vigilància Particular Nocturna. Finalment, ens sembla destacable que el cap de la Guàrdia Urbana estava directament sota les ordres del Secretari de la Corporació, de qui havia de rebre les instruccions dels seus superiors. Al final del procés selectiu va ser nomenat cap de la Policia Municipal Francesc Garcia Barberà.

El principal repte que tenia aquells anys el servei de vigilància municipal era el creixement accelerat de la població que, com que desbordava totes les previsions, no podia anar acompanyat de les necessàries inversions, no només en infraestructures urbanístiques, sinó també en mitjans materials i humans per part de l'administració local. Pocs mesos després d'haver aprovat la plantilla de la Policia Municipal, el consistori va demanar autorització a la Dirección General de Administración Local per ampliar-la en setze individus més. L'Ajuntament va haver de realitzar nomenaments per via d'urgència de guàrdies interins que havien de començar a prestar servei pocs dies abans de les festes. ⁷⁹

78 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1955. AMT.

79 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1955. AMT. Ingressen set agents amb caràcter d'urgència perquè puguin començar el servei el dia 15 d'agost.

CREIXEMENT I MODERNITZACIÓ DEL COS

«Se halla actualmente prevista la adquisición de una emisora receptora de radio-teléfono a instalar en un vehículo automóvil y en el Cuartelillo de la Casa Consistorial, [...] con lo cual mejoraría notablemente este servicio.»⁸⁰

La història més recent de Tarragona no s'entén sense una referència a l'extensió de la ciutat més enllà del riu Francolí, a la zona de ponent i a d'altres zones d'expansió a llevant i al nord, que conformen una sèrie de barris separats del nucli central i amb característiques pròpies.

Des del 1950, amb la construcció de les primeres vivendes planificades des de l'administració municipal, la concentració de població a Torreforta, la primera de les barriades de ponent, va ser contínua i ràpida (l'any 1954 tenia uns 400 habitants, el 1965 ja n'hi havia més de 4.300, i el 1975 la xifra superava els 9.500 veïns). Això va fer que les necessitats de serveis anessin augmentant. La vigilància municipal va començar per establir, el gener de 1957, un vigilant nocturn particular (Antonio González Guirao), amb la peculiaritat que s'havia d'encarregar d'encendre i apagar l'enllumenat del barri, per la qual cosa percebia una gratificació de 300 pessetes mensuals. No tenia la consideració d'empleat municipal, encara que, de la mateixa manera que els vigilants del nucli urbà, també havia de lliurar un informe diari a les Cases Consistorials sobre les incidències que observava en l'enllumenat i en la via pública.

La zona de ponent es va veure ampliada considerablement amb l'annexió del poble i terme de la Canonja el 1964 i amb el creixement més que notable de Bonavista. Es convertí en un dels llocs de destinació d'algunes de les 1.894 persones que habitaven les 404 barraques que havien censat els agents de la Policia Municipal.

80 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1966. AMT. La discussió de la Comissió és relativa a la situació d'abandonament en què es troba el servei nocturn especialment. Uns mesos abans es reclamava a la prefectura que exigís el màxim zel professional per fer complir les Ordenances Municipals.

L'exhaustiu cens de la població que vivia en barraques en diversos indrets del terme va ser una tasca important per aconseguir ajuts oficials de cara a la construcció de pisos als barris perifèrics, amb la qual cosa es va poder eradicar el barraquisme. AMT.

No cal dir que les necessitats de vigilància als barris es feien més necessàries. I així es determinà a la Comissió Permanent, *«por cuanto allí se juega en los cafés y bares hasta altas horas de la noche, existiendo un verdadero desorden en cuanto a las costumbres, añadiendo que sería preciso adoptar medidas draconianas para obligar al riguroso cumplimiento de leyes y de la moral cristianas»*.⁸¹ Efectivament, es va incrementar la vigilància, però no era possible destinar més agents a les barriades per la sempiterna manca d'efectius.

Malgrat tot, l'any 1966 l'Ajuntament va realitzar el *«plan de necesidades perentorias de Bonavista»*, en el qual es va incloure establir un servei de Policia Municipal i nomenar un alcalde de barri. El resultat final va ser una promoció de dotze noves places d'agents de la Policia Municipal amb l'objectiu específic d'establir un servei adient als barris de Torreforta i Bonavista, una plaça de policia nocturn i un agutzil per a la Canonja.

81 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1960. AMT.

BONA ACOLLIDA DE PREMSA I CIUTADANIA

Diario Español del 15 de setembre del 1961: «Para dotar de mayor radio de acción a la tarea que desarrolla la Policía Municipal, nuestro ayuntamiento ha creado un servicio motorizado a cargo de agentes de la Guardia Urbana, que efectuarán recorridos por las distintas zonas del término municipal y del casco urbano, ampliando así la vigilancia que ya venían prestando las rondas de a pie establecidas normalmente.

Ayer, a primera hora de la tarde, fueron presentados al Alcalde de la ciudad, don Rafael Sanromá, los agentes motorizados, asistiendo al acto el teniente de alcalde de Gobernación, don Carlos de Martí Prat y el jefe de la Policía Municipal, don Francisco García Barberá. Los agentes utilizan motos Ducati, de 175 c.c. dotadas de potentes sirenas, y visten uniforme con gorra de plato y camisa gris, correaje blanco, pantalón azul-negro con ribete rojo y polainas.

Quede constancia, al dar la noticia, de nuestra felicitación al Ayuntamiento, por el establecimiento de este servicio que ha de constituir una indudable mejora en la intensa labor que corresponde a la Policía Municipal en el halagüeño crecimiento de la ciudad.»

Posteriorment, el gener del 1970 l'Ajuntament va llogar una casa deshabitada a la cantonada dels carrers Gaià i Montblanc, del barri de Torreforta, i la va habilitar com a dependències per a la Policia Municipal. La situació era precària, ja que l'edifici estava afectat pel pla de desenvolupament del barri i havia de ser enderrocat. Però mentre no arribava aquest moment es va utilitzar en una mena de descentralització de serveis avançada al seu temps, amb l'establiment d'un determinat nombre d'agents amb caràcter fix als barris, que fins i tot ja eren contractats amb aquesta finalitat: «contratar como policía rural del barrio de Bonavista» o «contratación con carácter temporal como policía nocturno del barrio de La Canonja».

Aquest sistema no reeixí i l'any 1991 van ser abandonades definitivament les dependències de Torreforta, després de passar per dues ubicacions més (al carrer Ebre núm. 22 i a la carretera N-340). A partir de llavors s'establí un sistema de patrulles que garanteix un mínim de presència a les zones de ponent, nord i llevant.

Els agents Daniel Cayetano i Rafel Guinovart van conduir les primeres motocicletes de dotació de la Guàrdia Urbana. Foto: Josep Llorens.

Pel que fa a l'evolució de la plantilla durant la segona meitat del segle XX, el juny de 1967 la plantilla quedava establerta en un cap, un sotscap, cinc sergents, set caporals i vuitanta-dos agents. Però, com ja hem dit, la plantilla que s'aprovava oficialment no sempre coincidia amb la real i efectiva. El juny de 1968 la plantilla que realment prestava serveis estava formada per un cap, sis caporals, trenta-set agents de Policia Municipal, vint de policia nocturna, sis de la policia rural i quinze guardapasseigs.⁸²

Les necessitats provocades pels serveis, per les característiques i dimensions que estava adquirint la ciutat i la pròpia dinàmica dels temps, demanaven una modernització i actualització del cos per ajustar-se a les noves exigències de la societat en desenvolupament: mobilitat i comunicacions.

Els primers vehicles que formaren la flota de la Policia Municipal eren dues motocicletes Ducati 175, presentades als tarragonins el setembre de 1961, durant les festes de Santa Tecla.

82 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1968. AMT.

La secció motoritzada s'havia desenvolupat ràpidament. El mes de març de 1969 es compraren tretze motocicletes i els agents foren equipats amb cascos protectors.

Es donava origen d'aquesta manera a la secció motoritzada de la Guàrdia Urbana, que ben aviat es va mostrar molt efectiva, i ràpidament va créixer. L'any 1964 es destinaren quatre agents a la secció motoritzada, «*que vestirán pellizas de piel*», i dos anys després es creà la figura del caporal de la secció mitjançant concurs-oposició entre el personal que en formava part. I el 1969, sota el mandat de l'alcalde Ricard Vilar, es posà en marxa una secció considerable que va obligar a la transformació del magatzem que hi havia al costat del Palau Consistorial en garatges, un per al cotxe de l'alcaldia i l'altre per a les motos policials.

El següent pas havia de ser l'adquisició de vehicles turisme, amb més capacitat de transport i comoditat. L'any 1966 l'Ajuntament contractà un conductor per al servei de la Policia Municipal, i disposà d'un Land Rover per al servei ordinari, amb el qual es traslladaven els agents als barris on havien de prestar servei o els detinguts a la Comissaria. I a principis de l'any 1967 la dotació augmentà amb un turisme-furgoneta equipat amb un ràdio-telèfon amb el qual es podien establir comunicacions ràpides amb el

Inauguració de les dependències del carrer Pare Palau, el dia 15 de gener de 1971.
Fotos: Chinchilla. AMT.

Adquisició de nous vehicles, l'any 1975. Foto: Chinchilla. AMT.

corresponent aparell emissor instal·lat a les dependències de la Casa Consistorial.

L'any 1970 va resultar molt important en l'esdevenir de la nostra Guàrdia Urbana. Hem vist que es va donar un pas molt important en la prestació del servei als barris de ponent, amb l'establiment d'una oficina, i paral·lelament s'adquiria «*un amplio local para Parque Móvil y de Bomberos en la Av. Prat de la Riba*», que va ser inaugurat amb tota la solemnitat i la presència de les màximes autoritats militars i locals, ja que formava part dels actes de commemoració del XXXII aniversari de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat.

El novembre de 1974 es va produir un fet destacable. En aplicació del Decret 1.199/1974 de 4 d'abril, «*por el que se fija la forma en que han de incorporarse a las plantillas de personal de los municipios los vigilantes nocturnos o serenos*», l'Ajuntament es veia obligat a modificar la plantilla de personal per incloure-hi els vuit vigilants nocturns particulars que ho havien sol·licitat. Aquell anhel

ESTADÍSTICA DE SERVEIS DE L'OFICINA DE LA POLICIA MUNICIPAL L'ANY 1971

Boletín de Información de la ciudad de Tarragona.
Núm. 22 (juliol-agost 1972). BHMT.

Documents d'entrada procedents del Registre General	148
Certificats de conducta	601
Certificats de situació econòmica	75
Certificats de conducta i convivència	197
Certificats de residència accidental	135
Certificats per pèrdua de documentació	4
Informes de conducta sol·licitats pels jutjats	62
Informes de situació econòmica sol·licitats per la Jefatura Provincial de Tráfico	47
Visats de signatura	28
Edictes exposats al públic	62
Informes per irregularitats a la via pública	210
Informes enviats a Sanitat	21
Incendis als quals s'han presentat dotacions	40
Accidents de trànsit en els quals s'ha intervingut	165
Controls passos de curses ciclistes	8
Registre d'objectes perduts	225
Vehicles estrangers controlats al seu pas per la ciutat entre les 8 i les 22 hores	417.251
Ordres d'enterrament cursades	668
Verificació d'instal·lació de fires	4
Llicències de fires produïdes	52
Informes diversos sol·licitats per organismes de l'Administració	483
Informes diversos	228

dels anys quaranta era finalment assolit i els vigilants formaren part a tots els efectes de la plantilla de la secció de vigilància municipal, amb plenitud de drets i deures. D'aquesta manera, els vigilants entraren en una nova època, sense la responsabilitat de les claus de les portes, que van ser lliurades als presidents de les comunitats i als administradors de les finques, i passaren a dedicar-se a la vigilància de les seves demarcacions.

L'APARICIÓ D'UN NOU PROBLEMA: EL TRÀNSIT

«Es un problema que desborda cualquier previsión que se pudiera tomar. Ante esto manifiesta que evidentemente la falta de personal no permite la debida vigilancia para que puedan cumplirse todos los preceptos para circulacion.»⁸³

El maig de l'any 1950 la situació del trànsit ja representava una font de complicacions fins al punt que les autoritats municipals consideraren la necessitat d'establir un servei de regulació a les cruïlles. En un primer moment es va acordar que aquest servei fos realitzat pels guàrdies urbans que, voluntàriament, volguessin desenvolupar-lo; però les dificultats i penositat del servei va fer que s'hagués d'establir un torn entre tots els guàrdies de segona per tal de poder cobrir totes les cruïlles on calia aquest servei. Per tal de realitzar la regulació del trànsit amb garanties, es van organitzar unes sessions de formació a càrrec de personal del «*Cuerpo de Policía de Tráfico, para la debida instrucción de los agentes municipales encargados de éste en la población*».⁸⁴

Durant l'any 1955, i arran de l'informe elaborat pel tinent d'alcalde de Governació, el senyor Castanedo, es prengueren diverses mesures encaminades a millorar l'eficàcia de la Policia Urbana, especialment en tot allò relacionat amb els serveis de circulació i trànsit. La primera va ser organitzar novament diverses sessions formatives per a la capacitació dels agents destinats a la regulació del trànsit i que ja conformaven un grup d'agents amb certa importància, com es pot deduir de l'ordre de compra de dotze uniformes per a la secció de «Circulación y Tráfico» de la Policia Urbana Municipal; aquesta quantitat d'agents representava pràcticament la meitat de la plantilla del servei diürn.

El problema evolucionà ràpidament. Era necessari adoptar mesures que garantissin la seguretat dels vianants, evitessin accidents i permetessin certa fluïdesa del trànsit. En definitiva, calia

83 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1968. AMT.

84 Llibre de la Comissió Permanent. 1950. AMT. La vigilància del trànsit anava a càrrec d'un grup especialitzat de la Policia Armada fins a la creació de la Dirección General de Tráfico, el juliol de 1959, que va passar la competència a la Guàrdia Civil.

reordenar la ciutat, instal·lar nous i moderns senyals que orientessin els conductors i que indiquessin les noves normes de circulació que s'havien d'establir als carrers i places de Tarragona.

Una de les principals novetats fou la instal·lació dels semàfors amb els quals es buscava solucionar el problema de la regulació a les cruïlles. El 26 d'agost de 1955 s'acordà l'adquisició de «senyals lluminosos per a la regulació del trànsit» per tal d'instal·lar-los a la Rambla Sant Carles, i quatre anys més tard es confirmava a la Comissió Permanent que ja s'havia posat en marxa el sistema de «discos luminosos» a les principals cruïlles de la ciutat. Encara que en un principi el sistema modern presentava certs inconvenients, fins i tot el cap de la Policia Municipal va emetre un informe negatiu pels accidents i situacions de perill que originava el fet que els conductors, habituats a la presència d'un agent a la cruïlla, no veien el semàfor que, en tractar-se d'una travessia, estava massa alt. Progressivament es van anar instal·lant aquests aparells a les cruïlles que representaven un major risc i els conductors s'anaren acostumant a la regulació automàtica.

El conseller Sr. Castanedo, que va dedicar grans esforços per mirar de solucionar el problema en què s'havia convertit el trànsit, que ja havia ultrapassat qualsevol previsió i que semblava d'impossible solució, va fer moltes propostes interessants. A banda de la repetida d'incrementar la plantilla de la Policia Municipal i d'un augment de les retribucions, va proposar l'adquisició d'una grua per actuar davant de les múltiples infraccions que es feien i que en ocasions provoquen embussos als carrers. L'acord per a la compra del vehicle grua es va ratificar el desembre de 1974.

Altres propostes que cercaven una major seguretat, especialment en la travessia de la carretera de Barcelona, era la construcció de passos subterranis per a vianants a la Rambla Sant Carles, un a l'altura del Monument als Caiguts (l'actual Parc de la Reconciliació), aprofitant el desnivell del terreny, i un altre a l'alçada de l'institut d'ensenyament secundari i l'escola Saavedra, per evitar que els escolars haguessin de travessar la carretera. Una altra

El setembre de 1950 s'exposava en el ple municipal el perill que representava la manca d'un agent encarregat de regular la circulació en aquesta cruïlla, «dado el gran número de vehículos que por tales vías transitan» i l'any 1957 es va construir la «projecció» del punt de regulació, al qual es dotà d'il·luminació. Fotos: Chinchilla.

proposta agosarada era la de construir un pas subterrani per a vehicles i vianants que unís els carrers Pare Palau i Enginyer Cabestany, amb la finalitat d'evitar la perillosa cruïlla de l'avinguda Conde Vallellano.

Des del segle XIX s'observa una constant, el perill que representava per als vianants la velocitat excessiva amb la qual molts vehicles circulaven per l'interior de la ciutat; recordem les denúncies que des dels primers dies de la Guàrdia Municipal s'anaven repetint. Les motos i els ciclomotors es convertien en els principals protagonistes quan circulaven pels carrers de la ciutat, a causa de la velocitat i del soroll, un altre aspecte sobre el qual la Policia Municipal va haver d'actuar amb perseverança. Es reclamava de l'alcaldia la presa de mesures enèrgiques per tal d'evitar accidents i solucionar les molèsties.

Un problema especialment greu era el de l'estacionament. El conseller assegurava que «*han fallado las apelaciones al buen sentido*», i, malgrat l'efectivitat de les sancions, hi havia punts a la ciutat on el problema era greu (es referia especialment al Balcó del Mediterrani). Com a primer intent de solucionar el problema, el tinent d'alcalde de Governació senyor Martí Prat, va proposar, i es va establir, una zona d'estacionament vigilat de pagament a la plaça Mn. J. Verdaguer. Es feia pensant especialment en el problema que representava a l'estiu l'arribada de turistes a la zona on hi havia diversos establiments hotelers i una evident manca de garatges, i s'establien tarifes nocturnes (els turismes fins a la una de la matinada pagaven dues pessetes i set per tota la nit; els autobusos i camions, deu pessetes sense distinció d'horari).

De mica en mica començaren a plantejar-se diversos canvis a alguns carrers de la ciutat, forçats per la necessitat d'espai i amb la intenció d'incrementar la seguretat en el trànsit, amb reordenacions de la circulació als carrers. En aquest sentit, les diverses propostes que es van fer a les moltes discussions sobre la problemàtica del trànsit se centraven en la prohibició de l'estacionament en diversos carrers i en la reordenació de la circulació a

LA MODERNITAT EN LA REGULACIÓ DEL TRÀNSIT

Gairebé cent anys abans que a Tarragona, s'instal·lava a Londres el primer semàfor de la història. Certament, no són ciutats comparables. La notícia era recollida al *Diario de Tarragona* el dia 5 de gener de 1869, per part dels corresponsals a l'estranger.

«Faros en las calles de Londres.- Las personas que han transitado poco ha por el New-Palace Jard, han podido observar un *semaphore* destinado a arreglar el tráfico de las calles, según el mismo principio de señales de vías férreas.

Los cocheros de fiacres, ómnibus o carruajes particulares son advertidos desde lejos para detenerse o para apresurar el paso de sus caballos, según que la vía está libre u ocupada. Antes de la instalación del *semaphore* los *policiermens* estaban obligados a levantar o bajar el brazo a fin de comunicarse con los cocheros; medio defectuoso y en casos dados completamente ineficaz.

Por la noche el *semaphore* ostenta un vidrio rojo o verde, significando el primero ¡Deteneos! Y el segundo ¡Tened cuidado!».

Un posterior accident va destruir aquell enginy i no se'n va tornar a parlar fins al 1914, quan es va instal·lar als Estats Units un semàfor modern, amb un mecanisme més semblant als actuals.

L'any 1929 es van instal·lar els primers semàfors a Espanya, concretament a Madrid i a Barcelona.

d'altres; en l'establiment de vies de sentit únic per millorar la seguretat; en l'aparcament alternatiu de les dues voreres quinzenalment; en la instal·lació de zones blaves per forçar la rotació de vehicles, etc.

Aquest tipus d'intervenció de l'Ajuntament no és una novetat. Ja l'any 1855 es van establir mitjançant ban algunes regles de circulació a determinats carrers:

«Queda prohibido el paso con caballerias y carruages de todas clases, por la travesia llamada de S. Fructuoso, que dirige desde la Rambla a la Plaza de la Fuente.

Para el paso referido queda habilitada la calle denominada Tras de Sto. Domingo, situada en la parte posterior de las Casas Consistoriales.»⁸⁵

85 Lligall «Policia Urbana. Fomento. 1854 á 1857». AMT.

La regulació automàtica no sempre s'ajustava a les necessitats del trànsit i els agents havien de variar-la.

La circulació pels carrers que conformaven la travessia de la N-340 provocava molts problemes i situacions de perill. Aleshores, la intervenció dels agents era essencial. La ciutat havia dipositat moltes esperances en la construcció de l'autopista i de la circumval·lació, que no es va obrir al trànsit fins a l'any 1977.

 Ayuntamiento de Zaragoza

BANDO

El Alcalde de esta Ciudad, hace saber:

Que en uno de los embalses que tiene instalados, dentro de los límites y en su forma que se detallan en este Bando, la explotación de estacionamiento que he sido fundada conocida por "ZONA AZUL", y a tal efecto, según se dispone lo siguiente:

PRIMERO - Se establece por ZONA AZUL, un sistema integracional de estacionamiento con horario limitado, que se aplicará en los días que se indicará y que tendrá un propósito, y SIN PERJUICIO DE LAS NORMAS DE CIRCULACION DE CARACTER GENERAL EXISTENTES PARA LAS MISMAS, cuyas normas continúan en pleno vigor y con fuerza obligatoria.

SEGUNDO - Se declara ZONA AZUL la Zona del Ayuntamiento, en toda la extensión para acomodar los vehículos en los espacios, dentro de los límites que se indican con propósito total de estacionamiento.

TERCERO - Todos los días, días hábiles y festivos, queda prohibido de las nueve a las once horas tarde y de las once horas a las once horas, estacionarse los vehículos en ZONA AZUL, por tiempo superior a tres y medio.

CUARTO - El control de duración de estacionamiento se efectuará mediante DISCO DE CONTROL HORARIO que el agente deberá utilizar OBLIGATORIAMENTE en la ZONA AZUL, y que podrá obtenerse en el Cuartillo de la Policía Municipal.

En el momento de estacionar el vehículo, el conductor tiene que girar el disco hasta que aparezca en la ventanilla la hora de llegada (vease) en que la hora, apareciendo así mismo la hora límite de tolerancia (vease).

El disco de Control horario deberá colocarse en la parte interna del parabrisas, en el lado más próximo a la acera, a fin de que pueda ser visto fácilmente por los servicios de vigilancia.

QUINTO - La Vigilancia de la ZONA AZUL, para hacer cumplir las disposiciones que afecta a parking, la efectuará con personal de la Policía Municipal, o agente a su cargo.

SEXTO - Las infracciones sancionables en la ZONA AZUL las siguientes:

- a) Circular sin disco de control horario.
- b) Delimitar voluntaria del sistema en forma que no sea perfectamente visible desde la acera.
- c) Marcar en el disco hora distinta a la de llegada.
- d) Modificar la hora marcada sin desplazamiento del vehículo superior a los (10) minutos.
- e) Formar filas y otros vehículos que impidan el estacionamiento.
- f) Utilizar disco con horario distinto del establecido o cuyo límite haya sido alcanzado.
- g) Estacionar la hora marcada como límite de estacionamiento.

Las sanciones que se aplicaran por las anteriores infracciones serán de importe de 125' -pta. que satisficidas en el acto quedaran reducidas a 100' -pta. si la hora marcada limita se rebaja en tiempo superior a: la media hora, la multa será de importe de 100' -pta., que elevadas al el que quedará reducida a 50' -pta. Las veces sucesivas durante el periodo de vigencia hasta alcanzar el límite de los establecidos.

SEPTIMO - Dentro de los límites que se indica de estacionamiento limitado, en la ZONA AZUL, quedará prohibido estacionarse los días que se indicará que los conductores tendrán, quedando por tanto prohibido la zona de estacionamiento y circulación, los conductores deberán permanecer en las lugares señalados al efecto en la ordenanza y no podrán, en que que para los efectos de aplicación de normas que se aplicaran, queda igualmente prohibido la circulación por la ZONA AZUL, dentro de los límites que se indica de horario de estacionamiento, de todo tipo de vehículos del terreno.

OCTAVO - El presente Bando tendrá vigencia a partir el primero día 1' de Octubre.

Zaragoza a 12 de Septiembre de 1961
 El Alcalde
Manuel Vilar Ocho

Establiment de la zona blava a la ciutat.

En l'actualitat els mitjans tècnics de què disposa la Guàrdia Urbana permeten establir controls de velocitat per millorar la seguretat viària.

Si l'establiment del sentit únic provocà algun problema, la solució l'aportava la Comissió: «...en caso de producirse graves incidentes a causa de la dirección única que se establece para dicha calle [es tractava en aquest cas del carrer Lleida], se estudie la posibilidad de instalar un puesto de regulación del tránsito, mediante un Guardia Urbano, que es la mejor y única solución al problema»⁸⁶.

El problema de l'espai per estacionar era més difícil de solucionar, principalment pel fet que molts carrers estaven pràcticament sense urbanitzar. La quantitat de vehicles i les deficiències urbanístiques havien convertit la ciutat en un immens aparcament, on el caos es feia present a carrers i places. S'acollí amb esperança el projecte de dos aparcaments subterranis que havien d'entrar en funcionament a principis del 1975. Mentrestant, tot i el limitat nombre de guàrdies, l'Ajuntament procurava «*extremar la vigilancia para evitar el anárquico estacionamiento de muchos vehículos*».

86 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent. 1958. AMT.

La densitat del trànsit anava augmentant exponencialment. L'any 1950 hi havia 700 cotxes a la província de Tarragona, però l'any 1965 només a la ciutat de Tarragona ja es registraven més de 6.327 vehicles.⁸⁷ El problema s'agreuja especialment a l'estiu (l'any 1962 els serveis de la Policia Municipal comptabilitzaren els vehicles estrangers que circulaven per Tarragona: 129.117, i nou anys després eren 417.251) i es detectava el perill de la circulació rodada a les proximitats dels centres escolars. En aquest sentit, es proposà la instal·lació de senyals que advertissin de la proximitat dels infants i fins i tot la possibilitat que alguns agents regulessin la circulació a les hores d'entrada i sortida dels escolars per garantir la seguretat; també es proposà senyalitzar passos per als vianants per tal de travessar els carrers amb més seguretat, tot delimitant la zona per la qual ho havien de fer, primer amb claus al paviment i posteriorment amb les marques vials pintades a terra. «*Señales. De la noche a la mañana han aparecido en la Rambla en su chaflán con la calle Conde de Rius, unas señales para el paso de peatones. Las dos líneas amarillas que delimitan el espacio por donde debe circular el peatón vienen así a subsanar un detalle que hace tiempo se hacía necesario.*»⁸⁸

LA INCORPORACIÓ DE LA DONA

«Una innovación que nos agrada porque sabemos que gracias a sus delicados esfuerzos nuestra ciudad se mejorará en ciertos aspectos, especialmente en orden a la circulación poniendo más rigor en tanta y tanta infracción continuada que se observan de las normas del Código.»⁸⁹

El cas més precoç és el de Finlàndia, on existien dones policies des del 1907, tot i que es tractava del que denominaven policia d'higiene, que tractava amb les dones que exercien la prostitució per intentar que tinguessin un altre mitjà de subsistència i que

87 Jordi Piqué i Elena Virgili. *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*. Pàg. 100.

88 *Diario Español de Tarragona*. 1960 (7 de maig). BHMT.

89 *Diario Español de Tarragona*. 1975 (8 de gener). BHMT.

El procés selectiu incloïa la seguretat viària.

Presentació a les escales de Palau. Foto: Chinchilla.

s'ocupava de nens i joves abandonats o amb problemes familiars, i d'altres problemes socials.

Salvant totes les distàncies geogràfiques i ideològiques amb l'Europa del Nord, a Espanya, després d'una primera breu experiència promoguda pel servei de vigilància de l'Exposició de Barcelona de l'any 1929, els cossos de policies municipals van ser veritables pioners en la contractació de dones per ocupar càrrecs de policia. De fet, i segons manifesta en un escrit a l'alcaldia el mateix cap, Garcia Barberà, Tarragona va ser la primera ciutat a l'Estat que es va plantejar la possibilitat d'incorporar dones a la plantilla de la Guàrdia Municipal, davant de les dificultats per proveir totes les places vacants. Les dificultats legals i socioculturals van paralitzar el projecte, que es reinicià arran de la contractació efectiva en algunes altres capitals espanyoles.

Es van demanar informes a les ciutats que s'anaven avançant: Còrdova, que va incorporar-les l'any 1970, fins i tot les admètia casades; Bilbao va remetre les bases de les oposicions; i Elx va facilitar molta informació i va ser la que va servir de model.

El resultat dels estudis que portava a terme la Comissió de Governació va ser un dictamen en què plantejava la necessitat de contractar agents femenins que, destinats a serveis de circulació, vigilància de parcs, informació, etc. contribuïssin a solucionar el problema crònic de la manca d'efectius i a reforçar d'una manera decisiva els serveis que no es prestaven amb la regularitat ni l'eficàcia convenients. Els requisits que havien de reunir les aspirants a guàrdies municipals eren: tenir entre 18 a 35 anys d'edat, una alçada mínima d'1'60 m, ser solteres o viudes i realitzar les proves assenyalades en el Reglament.

Malgrat que a finals de l'any 1973 hi havia un dictamen favorable de la Comissió, l'estudi i aprovació de l'expedient que va donar origen a la «Sección Femenina de la Policía Municipal» encara es va retardar fins a les acaballes de l'any 1974, concretament al ple ordinari del dia 27 de desembre. Tan sols quedava el tràmit de l'autorització de la Direcció General de l'Administració Local,

LA PRESENCIA DE LES DONES A LES POLICIES

Tarragona es presenta com una de les capitals pioneres en la incorporació de les dones a la seva Policia Municipal.

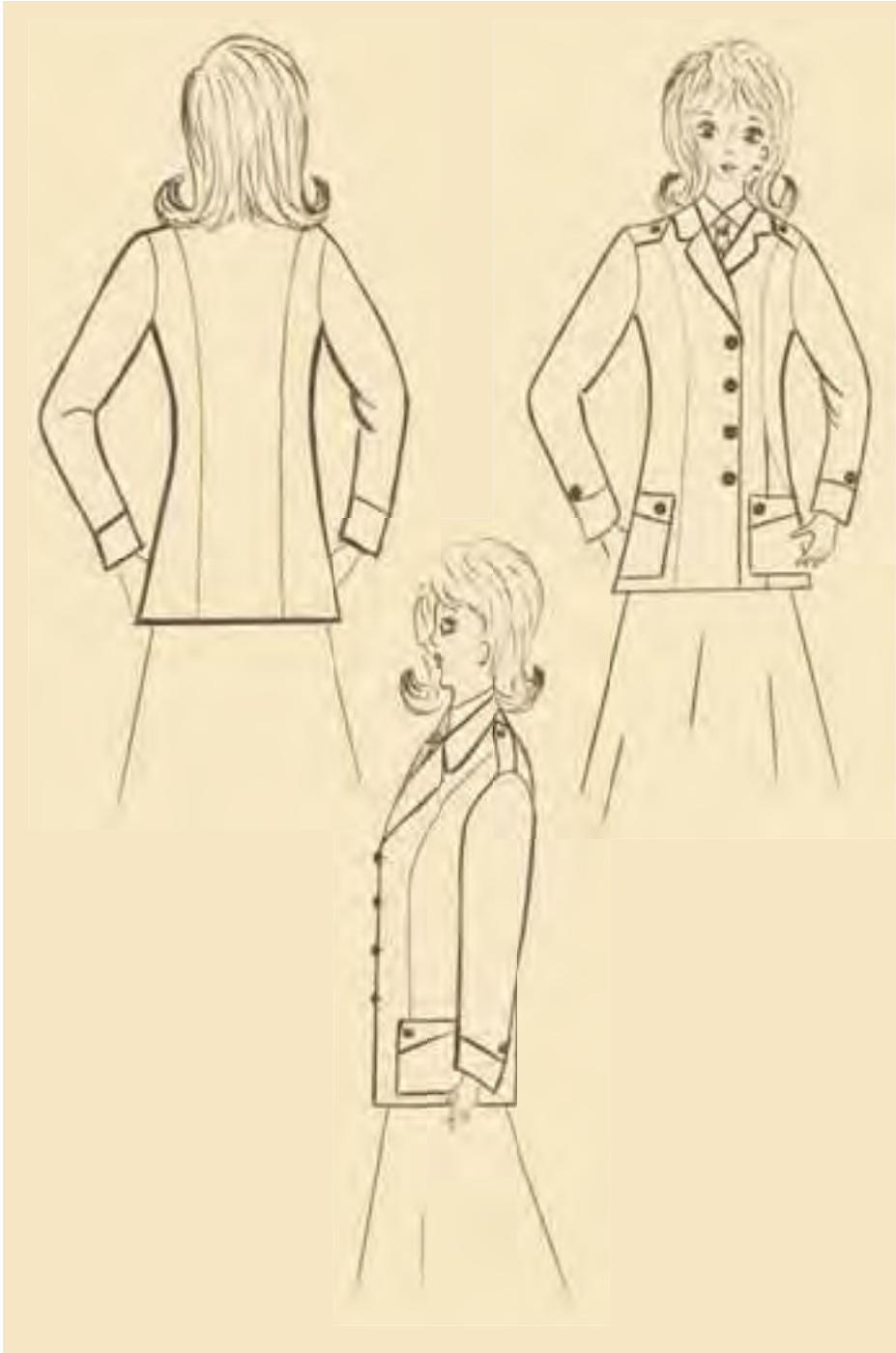
Les vuit dones que van començar el seu servei a la ciutat aquell gener de 1975 foren:

- Anna M. Blaya Martínez
- M. Antònia Barberà Samaniego
- Glòria Garcia Piñol
- M. Dolores Navas Barea
- Concepción España Grisaleña
- M. Teresa Roca Navarro
- M. Pilar Berenguer Rojas
- M. Carme Manero Segura

Les policies municipals es van avançar, i força, a la resta de cossos de seguretat en aquest aspecte, ja que no va ser fins a l'any 1984 que va ingressar la primera dona al Cos Nacional de Policia, i quatre anys més tard a la Guàrdia Civil.

Actualment, la plantilla de la Guàrdia Urbana de Tarragona compta amb vint dones, quatre de les quals en el càrrec de caporal, que realitzen les tasques pròpies de la Guàrdia Urbana amb total professionalitat i eficàcia.

que, atès que ja hi havia antecedents, no va representar cap inconvenient. Al final del procés selectiu van ser contractades vuit dones, amb la mateixa remuneració que els homes (detall no menor), que van iniciar els seus serveis als carrers de Tarragona amb motiu de la Cavalcada dels Reis d'Orient, és a dir el 5 de gener de 1975. Aquestes vuit dones pioneres en la plantilla de la Guàrdia Urbana de Tarragona van suposar una autèntica revolució a la ciutat. Des de bon començament, la societat tarragonina va romandre totalment a l'expectativa, va veure el seu procés de formació a les dependències del «Parque Móvil», on van començar a familiaritzar-se amb els diversos aspectes de la circulació rodada, i després va viure amb un sentiment contradictori la seva tasca diària al carrer.

Ebossos per als uniformes de les dones. AMT.

Efectivament, ben aviat aparegueren a la premsa escrits de queixes de ciutadans per l'excessiu zel professional que mostraven en la vigilància i denúncia dels vehicles mal estacionats; es confirmava doncs la notícia que havia llegit un ciutadà, segons la qual l'Ajuntament faria observar les normes de trànsit tan bon punt aquestes senyoretetes s'integressin a la Policia Municipal.

S'esperava que, amb la incorporació d'aquestes agents, s'inciessin unes reformes que durien a millorar el servei i la imatge d'aquest cos; que es millorés la circulació, la higiene pública, els servei d'orientació i suport al ciutadà, etc. En definitiva, que augmentés la comoditat dels tarragonins.

Els primers temors sobre la possibilitat que la dona pogués dur a terme les funcions pròpies de la Policia Municipal van quedar aviat esvaïts, i actualment la integració i la complementació dels serveis amb total professionalitat ha fet que la societat accepti amb força normalitat la seva presència a la ciutat.

RECUPERACIÓ DE LA GUÀRDIA URBANA UN NOU IMPULS

LA NOVA GUÀRDIA URBANA

«(...) la Policia Urbana de Tarragona, que en definitiva és la representació de l'Ajuntament al carrer.»⁹⁰

Aquestes paraules pronunciades pel senyor Vallvé l'octubre de l'any 1979 denoten certament un canvi important en la concepció de la Guàrdia Urbana per part del consistori, un canvi que anirà estenent-se per tota la societat.

La recuperació de la democràcia va obligar a una modificació profunda en les relacions dels ciutadans amb l'administració, amb les autoritats i els seus agents. Va ser necessària una intensa actualització de la legislació per tal de buscar unes formes de control social compatibles amb les noves necessitats socials i polítiques. Calia modificar les funcions policials per tal de trobar la manera de mantenir un cert ordre intern, de manera que el sistema es mantingués en equilibri i es resolguessin les tensions, tot garantint la convivència.

La policia de la democràcia no només tindrà les funcions de control social sinó que haurà de protegir i garantir el lliure exercici dels drets i deures dels ciutadans, i per aconseguir-ho haurà de limitar determinades activitats i l'exercici d'alguns deures individuals per mantenir l'interès comú.

Pel que fa a la legislació del nou període democràtic relacionada amb la policia municipal i les seves funcions, a primera menció es fa a la Llei reguladora de les bases del règim local (7/1985,

90 Llibre d'Actes de la Comissió Permanent, 1979. AMT.

de 2 d'abril), la qual en el capítol III, en establir les competències dels municipis, indica que les tindrà en matèria de seguretat en llocs públics, ordenació del trànsit de vehicles i persones a les vies urbanes, protecció civil i prevenció i extinció d'incendis, entre d'altres.

Posteriorment es regularà específicament les funcions dels cossos de policies locals a través de la Llei orgànica de forces i cossos de seguretat (2/1986, de 13 de març), que se centren a protegir les autoritats locals; vigilar edificis i instal·lacions; ordenar, senyalitzar i regular el trànsit a les vies urbanes; instruir els atestats per accidents de trànsit; exercir la policia administrativa en tot allò relatiu a ordenances, bans i d'altres disposicions municipals; cooperar en la resolució de conflictes particulars quan siguin requerits i col·laborar amb d'altres cossos de seguretat en funcions de policia judicial i en diligències de prevenció i de restabliment de la seguretat ciutadana quan siguin requerits.

Finalment, l'estructuració autonòmica de l'Estat va habilitar la Generalitat per establir legislació pròpia en matèries de règim local i de policia. De tal manera que, a través de la Llei 16/1991, de 10 de juliol, de les policies locals es van establir les funcions, va regular l'ús de les diferents denominacions per raons de tradició històrica, els principis d'actuació i les possibilitats de cooperació i coordinació amb d'altres cossos policials, especialment amb altres policies locals i amb la policia autonòmica. Regulava també l'estructura i organització del cos, l'accés i la promoció interna i el règim disciplinari.

El nou Ajuntament sortit de les primeres eleccions democràtiques municipals, l'abril de 1979, s'afanyà a realitzar reformes i projectes per tal d'arranjar l'herència dels anteriors governs municipals. Calia actuar ràpidament en tots els camps: redactar un pla urbanístic per equilibrar el centre i els barris; solucionar definitivament el problema de l'aigua; recuperar la Part Alta, convertida en un barri molt degradat i problemàtic; recuperar zones per als vianants; millorar equipaments als barris perifèrics; pal·liar

les deficiències en serveis socials, culturals, de joventut i per a la gent gran, etc.

Pel que fa a la Policia Municipal, els primers moments van ser especialment difícils en trobar-se una plantilla desmotivada, amb greus problemes d'organització i d'imatge.

Integrada per un cap, un sots cap, set caporals i 126 agents; la Policia Municipal estava estructurada en seccions d'acord amb els serveis específics: Plana Major (un caporal i dos agents), Secció Urbana (dos caporals i cinquanta-sis agents), Secció Femenina (un caporal i vuit agents), Secció Motorista (un caporal i catorze agents), Secció Nocturna (un caporal i trenta agents), Secció Rural (un caporal i setze agents) i, finalment, dotze guàrdies de passeig. Tal com havia succeït habitualment, el nombre real d'agents era inferior, ja que molts es trobaven en diverses circumstàncies que els apartava del cos (baixes prolongades, comissionats com a ordenances a d'altres departaments, realització de tasques de conducció de vehicles de la corporació, etc.)

Calia una actuació ràpida i profunda. Els primers objectius que s'establiren per a la nova Policia Municipal se centraven en la recuperació de les tasques de seguretat ciutadana, i la creació de la figura del guàrdia de barri, com a eina d'integració dels barris. Per tal de reforçar aquesta necessitat de seguretat als barris, es va realitzar un projecte per reactivar aquella caserna que s'havia instal·lat en precari a Torreforta durant els anys setanta. El projecte comptava amb unes noves instal·lacions a l'entrada al barri, dotades amb ràdio transmissor, tres cotxes i dues motos amb les corresponents dotacions, més una quinzena d'agents que feien el seu servei a peu, dividits en dos torns diürns, és a dir des de les 6.00 fins a les 22.00 hores. Des d'aquesta caserna es cobrien els serveis dels barris de Ponent: la Canonja, Bonavista, Camp Clar, Torreforta, la Floresta, Riu Clar i l'Esperança.

Per tal d'augmentar la presència als barris perifèrics, i en el context de la política de participació i descentralització de l'Ajun-

Sèrie completa dels equips de ràdio portàtil. Foto: Manel R. Granell.

L'estiu de l'any 1980 es comencen a renovar les velles motos Ducati amb l'adquisició de les modernes Sanglas 500-S-2, tot coincidint amb la renovació de l'uniforme d'estiu. Foto: Chinchilla. AMT.

tament, es va proposar la creació de dependències a Sant Salvador i a Bonavista, que finalment no es van portar a terme.

L'estiu del 1980 es van fer realitat les primers millores. La primera novetat, que era considerada urgent, va consistir en equi-

par tots els policies amb radiotelèfons individuals, la qual cosa els permetia mantenir-se connectats amb la resta de companys, els cotxes i la central instal·lada, en primera instància, a l'Ajuntament. Amb aquesta millora es donava més agilitat i eficàcia al servei, ja que es podia donar l'avís de qualsevol incidència als carrers amb més rapidesa.

Continuant amb les iniciatives relatives a l'organització de la vigilància municipal, el ple del 28 de juliol de 1980 va proporcionar dues novetats molt importants.

D'una banda es va modificar l'organigrama, amb la creació de la figura del director de Serveis de la Guàrdia Urbana, que ocupava un lloc a l'organigrama entre el conseller delegat i el cap de la Guàrdia Urbana. Per a aquest càrrec va ser designat el senyor Ramon Saperas Dalmau.

D'altra banda, l'elaboració d'un nou Reglament Interior de la Guàrdia Urbana, el primer article del qual retorna oficialment la denominació de Guàrdia Urbana al cos de l'autoritat municipal. No cal dir que era òbvia la necessitat de redactar un nou reglament, no només per adaptar la normativa interna a la nova legislació democràtica, sinó també perquè encara es regia per aquell vell reglament de 1921. Les funcions que assenyalava el nou reglament eren les de vigilància de la via pública i la convivència ciutadana en el compliment de les ordenances municipals, la cura de la seguretat i comoditat col·lectiva i individual del veïnat, la regulació del trànsit i l'estacionament de vehicles, i la vigilància rural.

El servei es trobava sota la direcció de l'alcalde, que delegava les seves funcions en el director de Serveis, el qual tenia a les seves ordres els comandaments del cos (cap i sotscap), i aquests, al seu torn, comandaven els sergents, caporals i guàrdies.

La formació dels agents de la nova Guàrdia Urbana va ser una preocupació des que van començar les funcions de la nova Conselleria de Governació del primer Ajuntament democràtic. Aquesta preocupació es va materialitzar amb la creació d'una Escola de

Presentació del director de Serveis de la Guàrdia Urbana, Sr. Saperas. Setembre 1980.
Foto: Chinchilla. AMT.

la Guàrdia Urbana de Tarragona, impulsada pel mencionat director de Serveis, que va tenir les seves primeres aules al col·legi públic Saavedra. Amb aquesta innovació, reflex d'altres escoles d'aquestes característiques que es crearen en aquesta època en poblacions similars, va canviar radicalment el procés per a la selecció i formació dels aspirants a agents de la Guàrdia Urbana.

Tot i que els requisits previs per ingressar s'havien simplificat (l'edat se situava entre els 18 i 30 anys, l'estatura mínima recuperava l'1,70 m i calia tenir acabat el servei militar), era necessari superar unes proves culturals, psicotècniques, físiques i mèdiques per tenir accés a l'Escola de la Guàrdia Urbana, on es realitzava un curs de 200 hores lectives amb les quals els aspirants completaven una formació teòrica i preparació física necessàries per al desenvolupament de la seva tasca.

Els cursos que es realitzaren, a més de millorar el procés selectiu per a l'ingrés a la Guàrdia Urbana, foren molt útils per a l'actualització professional dels agents que ja estaven de servei,

El mes de juny del 1980 es va crear l'Escola de Formació de la Guàrdia Urbana, que va assolir prestigi pel seu alt nivell en la preparació dels aspirants i en cursos d'actualització per a agents ja en actiu de Tarragona i d'altres localitats dels voltants. Foto: Chinchilla. AMT.

Primera promoció que va sortir de l'Escola de la Guàrdia Urbana de Tarragona. Foto: Chinchilla. AMT.

de tal manera que, en finalitzar el curs satisfactòriament, tant els agents més veterans com els que havien de començar la seva vida professional a la nova Guàrdia Urbana disposaven d'una millor preparació teòrica i se'ls iniciava en les normes d'actuació de la policia de la democràcia.

L'any 1982, amb l'escola ja consolidada, s'iniciava un procés d'organització interna per dotar-la d'una estructura que li permetés tenir una continuïtat. L'èxit d'aquesta escola arribà a les poblacions veïnes i durant aquell any es va fer el curs d'ingrés per a dotze nous agents i dos cursos d'actualització per als agents de servei, en un dels quals hi participaren membres dels cossos de les policies locals de Reus, Valls, Vila-seca i el Vendrell.

Les principals funcions de l'escola, a banda de la formació dels aspirants i guàrdies en actiu, eren la creació i manteniment d'un fons de documentació de serveis que corresponien a la Guàrdia Urbana; l'organització de seminaris, taules rodones i cursos d'especialització; la fixació dels criteris de promoció; la realització

QUADRE BÀSIC DE MATÈRIES DE L'ESCOLA DE LA GUÀRDIA URBANA DE TARRAGONA

- Àrea professional: Ordenances de policia.
Ordenances i codi de circulació.
Metodologia i pràctica de les ordenances.
Funció de la policia i normes d'actuació i conducta.
- Àrea politicoadministrativa: La Constitució espanyola de 1978.
Estructura politicoadministrativa de l'Estat.
Organització municipal.
Reglament de funcionaris.
Autonomies: la Generalitat de Catalunya.
- Àrea de ciències humanes: Sociologia i psicologia.
Geografia comarcal i nocions d'urbanisme.
Criminologia.
- Àrea de formació física: Gimnàstica i instrucció.
Tècniques de defensa personal.
Socorrisme.

d'estudis, i totes les que li atorgués el Consell de l'Escola que es creà per al seu bon funcionament.

Amb la promulgació de la Llei 16/1991, de 10 de juliol, de policies locals, es va regular l'accés als cossos policials de Catalunya, i s'establia l'obligació de superar un curs selectiu a l'Escola de Policia de Catalunya per homogeneïtzar la formació de policies locals i autonòmics i es consolidava un centre únic de formació. Això va fer desaparèixer algunes iniciatives com ara l'escola de Tarragona, que formava els seus agents des d'una perspectiva més propera als problemes de la ciutat.

La formació dels agents és cabdal. La resposta que espera i que mereix el ciutadà i la constant evolució de la societat exigeixen un coneixement molt divers que cal mantenir i actualitzar. El ventall de matèries i problemes que un agent pot trobar en l'exercici del servei és amplíssim. En aquests dos últims anys s'ha

Presentació dels R-12 adquirits a principis de 1981, que representaren una millora substancial en el servei, especialment en el nocturn. Foto: Chinchilla. AMT.

Inici dels controls mediambientals (gasos i sorolls). Foto: Chinchilla. AMT.

La implantació del 092 es va produir l'any 1982 i la Unitat d'Atestats, el 1986.

donat una considerable embranzida i s'ha multiplicat la realització de cursos i, el que és més important, s'ha iniciat una política de formació de formadors, la qual cosa ha de permetre millorar la formació contínua des de la mateixa Guàrdia Urbana.

Durant la dècada dels anys vuitanta continuaren les iniciatives per millorar i incrementar els serveis i les dotacions materials i humanes a la Guàrdia Urbana. Un altre aspecte que cal destacar és la creació, l'estiu del 1982, del servei d'urgències, conegut com a 092, que va suposar la implantació d'aquest número telefònic que facilitava al ciutadà l'accés al servei de la Guàrdia Urbana.

Per la seva banda, el servei de vigilància nocturna també es va reorganitzar. Es mantingué el servei en col·laboració amb les Forces de Seguretat de l'Estat i s'establiren cinc patrulles mòbils distribuïdes pels barris de Tarragona que, amb l'adquisició de nous vehicles patrulla, facilitaren i milloraren el servei nocturn.

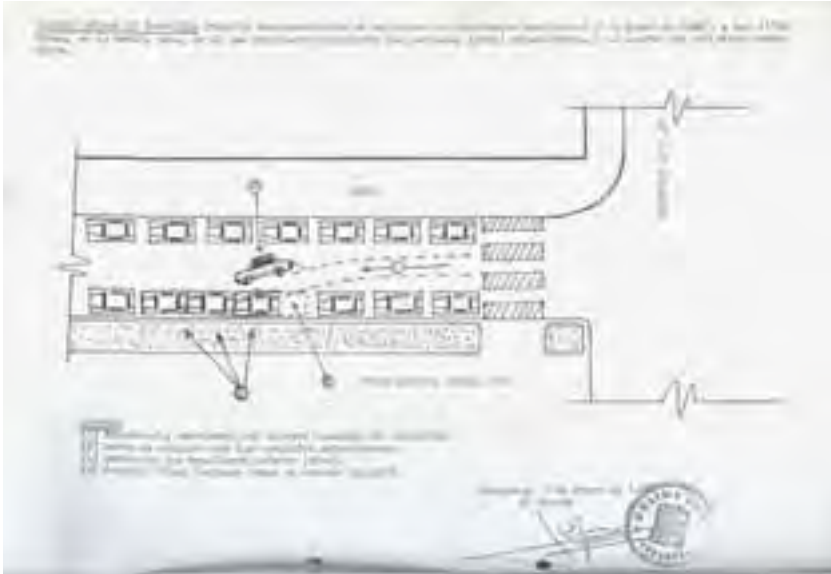
Pocs anys després, el 1986, es donà un pas més en l'organització i en la professionalització de la plantilla amb la creació de

Expedient de la Unitat d'Atestats, creada a mitjans del 1986.

la Unitat d'Atestats, que s'havia d'encarregar de la tramitació judicial dels atestats per accidents de trànsit i de les diligències relacionades amb les detencions per infraccions penals.

Croquis de l'expedient de la Unitat d'Atestats, amb els mitjans tècnics de l'època.

Tot i que els problemes de la circulació rodada continuaven ocupant bona part dels serveis de la Guàrdia Urbana, des de l'any 1987 s'incrementaren considerablement les intervencions en el camp de la policia administrativa i en la col·laboració amb tasques de policia judicial. Igualment s'observa un increment en les actuacions contra la delinqüència; els controls mediambientals (d'emissions de gasos i de sorolls); la realització de controls d'alcoholèmia; la vigilància en actes esportius, festes i actes lúdics a la ciutat; l'acompanyament de transports especials; la campanya de control del transport escolar, i altres activitats dirigides a vetllar per la tranquil·litat dels ciutadans.⁹¹

El mes de setembre de 1987 es va aprovar definitivament en el ple municipal el nou Reglament de Règim Intern de la Guàrdia Urbana, en el qual s'incorporaren les noves disposicions vigents referents a la policia i al règim local (la Llei 7/85 reguladora de les bases del règim local, la Llei orgànica 2/86 de forces i cossos de seguretat). Publicat al BOP de Tarragona el 7 d'abril de 1988,

91 Llibre Blanc de Gestió Municipal. 1987. Ajuntament de Tarragona.

PERCEPCIÓ DEL SERVEI DE LA GUÀRDIA URBANA

Per comprovar el grau de satisfacció de la població amb les modificacions introduïdes i amb el servei que es prestava, el consistori va realitzar una enquesta que publicava el juliol del 1986 al *Butlletí d'Informació de l'Ajuntament*:

OPINIÓ SOBRE L'ACTUACIÓ DE LA GUÀRDIA URBANA:

Molt eficient	5'6
Força eficient	46'8
Poc eficient	35'7
Gens eficient	8'3

SENTIMENT DE SEGURETAT AL CARRER DURANT LA NIT:

Sí	34'5
No	63'1

OPINIÓ SOBRE EL TRACTE REBUT PEL GUÀRDIA URBÀ:

Molt amable	9'3
Força amable	54'7
Poc amable	24'4
Gens amable	6'4

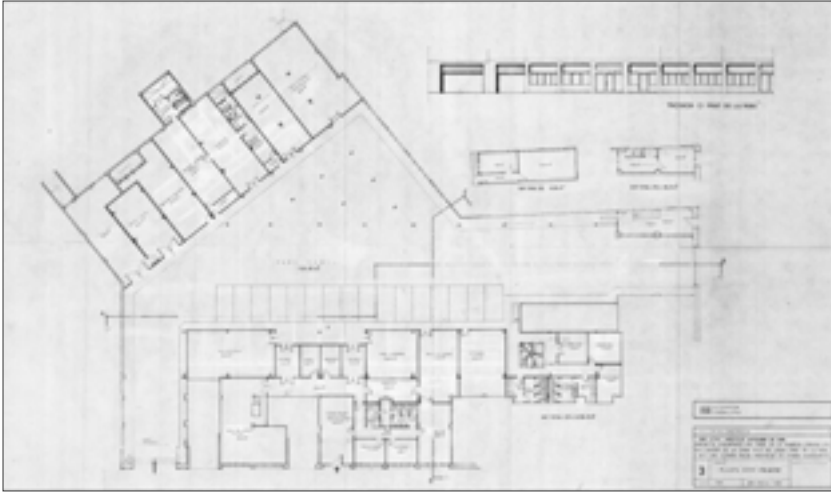
OPINIÓ SOBRE LA VIGILÀNCIA POLICIAL ALS CARRERS:

Molt bona	1'7
Bona	36'6
Deficient	51'0
Molt deficient	8'4

la legislació posterior de la Generalitat de Catalunya sobre policies locals l'ha deixat sense efecte a la pràctica.

Durant l'any 1988 es va procedir a una important renovació i modernització que hauria de finalitzar un any després. La renovació del material (vehicles, equips de transmissions, informatització), la consolidació de l'organigrama amb la incorporació a mitjans de l'any 1988 d'un oficial per assumir la prefectura del cos, l'adjudicació definitiva de les dues places de sergent i l'increment de caporals i l'arranjament de les dependències eren els punts principals. Però sense oblidar la formació continuada amb cursos sobre temes diversos: tacògraf, alcoholèmia, dones maltractades, drogues, legislació, etc. En definitiva, es posaren les bases d'un cos de vigilància d'àmbit municipal però que cada vegada assumia més competències i funcions, que per una banda li atorgaven les noves lleis i per una altra li exigia la pressió social.

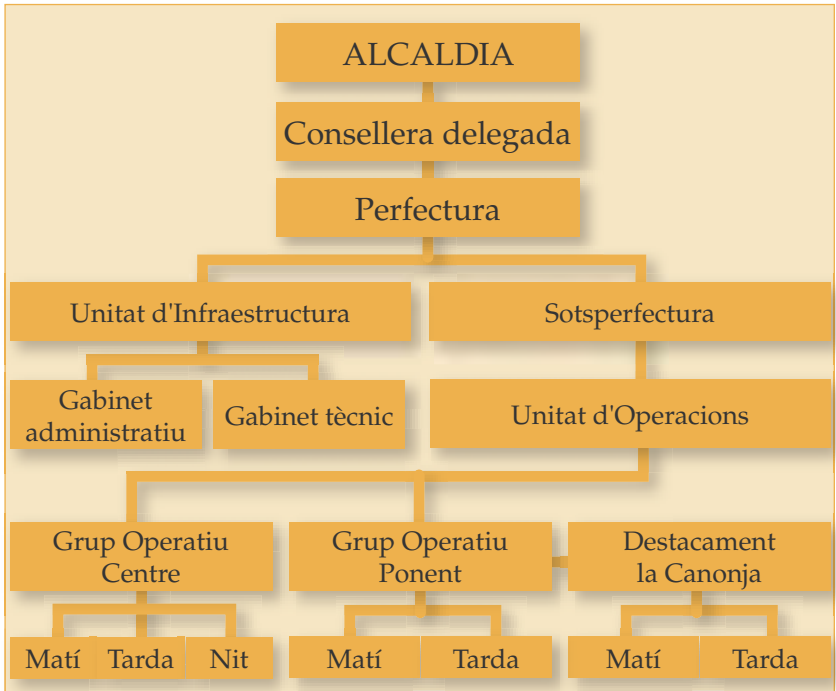
Projecte d'arranjament del Parc. Font: Serveis Tècnics de l'Ajuntament. (1988)

DIFUSIÓ D'ACTIVITATS I SERVEIS DE LA GUÀRDIA URBANA

Les dades més interessants de la primera memòria d'activitats, que data de l'any 1988, són les següents:

- Plantilla: formada per un oficial cap, dos sergents, quinze caporals, vuit guàrdies de primera i cent dinou agents, amb una mitjana d'edat de 40 anys.
- Parc mòbil: integrat per quatre vehicles R-4, dos vehicles R-12, sis vehicles Opel Kadett (que van ser adquirits l'any 1987), dues grues Land Rover i nou motocicletes Yamaha.
- Renovació dels equips de ràdio individuals, amb l'adquisició de quaranta transmissors portàtils, dotze equips per als cotxes i un repetidor.
- Aquell any es formularen 30.612 denúncies de trànsit per infraccions de competència municipal i 605 per excés de soroll.
- Presentacions de detinguts a comissaria per diversos motius: 113 persones.
- Destaca la realització de serveis catalogats com a aliens: revisió de les màquines cancel·ladores de tiquets de transport públic per a jubilats, revisió periòdica de les escoles bressol municipals durant la nit, revisió els dies de festa de les cambres frigorífiques dels mercats municipals, recollida de la recaptació de les màquines expenedores de tiquets de les zones d'estacionament regulat i obertura i tancament dels espais verds o places públiques de Torreforta i la Granja.

- Cal esmentar especialment el servei d'escorcolls a dones detingudes a la comissaria de policia, que feien les agents femenines de la Guàrdia Urbana.
- El recentment creat Equip d'Atestats va intervenir en un total de 287 accidents, en els quals es van registrar 397 ferits i tres persones mortes.
- Finalment, s'ha de fer menció a les jornades de seguretat viària que s'impartien a les instal·lacions de la Prefectura de Trànsit del barri de Camp Clar.

Organigrama del cos, l'any 1989.

Com s'ha vist, l'arribada de la democràcia a l'Ajuntament de Tarragona va aportar força dinamisme i els anys vuitanta van ser de molta activitat, amb la reorganització i la reactivació dels serveis municipals en general i de la Guàrdia Urbana en particular. Es va iniciar el camí cap a la definitiva actualització, amb la incorporació de recursos materials, tecnologia i formació. Amb tota aquesta activitat, l'Ajuntament pretenia dignificar la profes-

sió i fer front a l'exigència en el compliment del servei que demandava la ciutadania, en un esforç per millorar la imatge i amb la plena consciència que, cada dia més, es convertia en un servei públic sotmès al control de l'usuari.⁹² La culminació del procés de democratització i modernització de la Guàrdia Urbana que es dugué a terme durant la dècada dels vuitanta va incloure la confecció de les memòries d'activitat que es començaren a redactar a partir de l'any 1988, amb la voluntat de donar a conèixer i avaluar els serveis que s'havien realitzat durant l'any.

La reforma profunda duta a terme, que va culminar l'any 1989, va deixar el cos de la Guàrdia Urbana preparat per afrontar la dècada dels anys noranta amb la intenció de fer millores qualitatives que queden reflectides a la progressió dels diversos serveis que s'han realitzat i especialment en aquells d'assistència i suport al ciutadà:

EVOLUCIÓ DELS SERVEIS ALS ANYS NORANTA					
	Atestats accidents	Proves preven- tives alcohol- èmia	Seguretat ciutadana (detencions)	Polícia assistencial (assistència a persones)	Intervenc. polícia administrat. (via pública)
1990	348	1.527	366	792	1.092
1991	326	—	171	895	293
1992	228	—	214	752	1.387
1993	213	230	358	820	1.250
1994	205	491	219	1.289	849
1995	188	309	117	842	1.490
1996	192	685	106	688	1.085
1997	249	443	113	771	1.481
1998	267	216	117	641	1.481
1999	191	708	134	1.168	1.332
2000	206	366	187	1.210	1.576

92 *Tarragona Municipal. Butlletí d'Informació de l'Ajuntament*. Núm. 72, Març 1986. Definida així pel director de Serveis de la Guàrdia Urbana, senyor Saperas.

LA GUÀRDIA URBANA DEL SEGLE XXI

«Una de les prioritats és que el ciutadà percebi el guàrdia urbà com un professional molt pròxim.»⁹³

La ciutat ha crescut i ha evolucionat, i la seva policia també. La presència quotidiana i callada durant 150 anys dels agents a carrers i places de Tarragona ha fet que passés desapercibuda per constant. Si hi afegim un llarg període en què la voluntat política era clarament minorar-ne l'actuació, vinculant-la de manera exclusiva a la regulació del trànsit i la petita delinqüència, tot just quan la societat de la comunicació feia invisible qui no apareixia als mitjans de comunicació, tot plegat ha fet que la repercussió a la societat de les activitats de la Guàrdia Urbana no hagi tingut el ressò merescut.

La primera tasca de la Guàrdia Urbana del segle XXI serà, doncs, potenciar els canals de comunicació amb la societat i treballar per millorar la qualitat en el servei que es dona als ciutadans. Aquesta comunicació amb la societat és de doble via, no només per donar a conèixer els serveis i les activitats del cos, sinó també per saber quines són les necessitats de la població i d'aquesta manera poder treballar per satisfer-les. La proximitat i la presència al barri és clau per aconseguir aquest objectiu.

Les modificacions en l'estructura de serveis, i també en l'organigrama, són mesures que ajudaran a aconseguir una Guàrdia Urbana més jove i activa. La complexitat dels nous problemes que van apareixent requereix la creació d'unitats especialitzades en determinats aspectes, com ara l'atenció a la dona víctima de maltractaments; el tractament específic als menors; la formació d'una unitat d'intervenció immediata, per adequar la resposta a les situacions especials que es produeixen als centres d'oci, especialment durant les nits; l'impuls de la unitat de trànsit, però des del punt de vista de millorar la mobilitat del ciutadà i l'increment dels agents que es dediquen a activitats d'educació viària, per tal

93 Diari *Aquí*. 18 de setembre de 2007.

La construcció d'una nova caserna amb totes les novetats constructives i tecnològiques necessàries per a la realització, en condicions òptimes, de les tasques de la Guàrdia Urbana és el fet més remarcable del futur immediat del cos.

L'atenció al ciutadà ha de ser un referent de l'activitat de la Guàrdia Urbana. Foto: Manel R. Granell.

L'educació viària és una tasca molt important per al futur.

d'anar canviant els hàbits negatius a la via pública; i, finalment, la influència sobre el comportament dels pares a través dels nens.

Naturalment, per les peculiaritats del servei de la Guàrdia Urbana al carrer, aquesta tasca d'especialització no pot quedar reduïda a la creació de departaments dins del cos, sinó que l'agent ha de mantenir un alt nivell de polivalència per poder respondre satisfactòriament qualsevol necessitat del ciutadà. Justament és aquesta la gran dificultat i alhora el gran repte: ser capaç de respondre amb la mateixa professionalitat davant del ciutadà que demana informació per visitar el patrimoni històric i davant del que acaba de patir un accident de trànsit; davant de qui ha estat víctima d'un robatori i davant de l'associació que ha organitzat una cursa al carrer amb motiu de les festes del barri.

La modernització en tecnologia i equipaments, l'increment de dotacions, els canvis en l'organització que exigeix l'acomodació al segle XXI s'han de fer mantenint les múltiples funcions com a policia administrativa, comunitària, de trànsit, de seguretat i judicial i amb els objectius que s'havien fixat els creadors de la Guàrdia Municipal, l'any 1857: vetllar per la seguretat, la tranquil·litat i el benestar dels ciutadans de Tarragona.

Intervencions en accidents en auxili i suport als afectats.

Els controls de seguretat i alcoholèmia augmenten el grau de protecció i seguretat a la ciutat. Foto: Manel R. Granell.

ELS CAPS DE LA GUÀRDIA URBANA

- Lluís Martínez (29/12/1857-21/01/1860)
- Jaume Vila (1860-26/01/1869)
- Ramon Puiggròs Cerdà (1870-1875)
- Josep Benet i Grasses (1875-1892)
- Ramon Puiggròs Cerdà (1892-1911). A partir de 1909, de la Guàrdia Urbana
- Àngel Abellà Balart (1911-1954)
- Francesc Garcia Barberà (1955-1985*)
- José M^a. de Goya García (*1988-2007)
- Enrique E. Fernández Ferreira (2007-)

* En aquest lapsus de temps, la prefectura va ser ocupada de manera accidental pels funcionaris amb la graduació més alta, i sota la supervisió del director de Serveis de la Guàrdia Urbana.

Formació d'una Companyia de Seguretat del Terme Dn. Franc^o. Colom y D. Agustín Piqué Alcaldes Constitucionales de la Ciudad de Tarragona

El descaro con que insignificantes partidas de facciosos arrebatában á los pacíficos e indefensos habitantes de este termino causando la consternacion y alarma, no podia menos de llamar la atencion del cuerpo municipal dirigiendose á las autoridades superiores á fin de evitar la repeticion de semejantes atentados. La necesidad de acudir las tropas á las operaciones de la guerra han privado de destinar el numero suficiente á guardar el termino de esta Ciudad de las invasiones de aquellos vandalos que hollando todas las leyes de la humanidad y civilizacion, no respiran sino sangre, destruccion y esterminio. El Ayuntamiento cumpliendo con su deber que es procurar el bien de sus conciudadanos no ha dejado de clamar para evitar tantas desgracias y asegurar la propiedad y las vidas de sus representados; y despues de vencidos insuperables obstaculos que el actual estado de cosas presenta a cada paso ha podido organizarse una fuerza compuesta de honrados ciudadanos para que recorriendo el termino se logre limpiarlo de las hordas de asesinos que lo infestan prestando una seguridad y apoyo al pacífico y laborioso Ciudadano. Esta fuerza que de inspirar la mas completa confianza atendidas las circunstancias de los individuos que la componen, ha empezado ya sus interesantes servicios y para que estos puedan ser mas eficaces, el M. I. Ayuntamiento ha acordado y los Alcaldes Constitucionales previenen y mandan.

[...]

No es de creer que unas medidas que tienden al bien y seguridad de las personas y propiedades del termino no sean exactamente cumplidas, ni menos que dejen de darles todas las noticias que puedan adquirir, á los comandantes de las partidas que lo recorran, porque todos sus individuos se interesan en conservar objetos tan preciosos, pues estan ligados con los vinculos de la propiedad y por lo tanto en los de su conservacion, respeto y orden. Y para que llegue a noticia de todos y nadie pueda alegar ignorancia se publicará y fijará en los parajes acostumbrados.

Tarragona 9 junio 1837.

Lligall «Protección y Seguridad Pública 1836-1867» AMT.

Cuadro de obligaciones a que deberá ajustarse el Cabo y los seis Serenos que funcionen a sus ordenes, previo nombramiento de los Srs Alcalde Corregidor de acuerdo con el Ayuntamiento de esta Capital

- 1 El personal de los Serenos será de seis con un Cabo a la cabeza para desempeñar el cargo de Gefe bajo cuyo concepto en todo lo concerniente al servicio le estaran subordinado.
- 2 Dicho Cabo tendrá la obligacion de dar parte a la Autoridad local si alguno de sus subalternos le faltare al respeto y dejara de obedecer sus ordenes.
- 3 Para que el servicio se haga con la debida precision y exactitud, continuara la Ciudad dividida en seis Barrios asignando uno por plaza, pero el Cabo tendra la obligacion de recorrerlos todos con la responsabilidad de dar parte de las faltas y omisiones que observe.
- 4 Cada uno de los Serenos ademas de cantar las horas durante el intervalo que se determine de acuerdo con las practicas establecidas, tendra la obligacion de cuidar el alumbrado de su Barrio respectivo, procurando tenerlo limpio y aseado para que los faroles despidan la luz con la claridad que corresponde.
- 5 Igualmente estaran obligados a encender los faroles en las horas marcadas para cada una de las estaciones de invierno, primavera, verano y otoño, procurando con el mayor esmero y diligencia permanezcan encendidas sin el menor intervalo, durante aquel espacio de tiempo.
- 6 Todos los dias, a las diez de la mañana, deberan estar las farolas completamente preparados para funcionar la noche procsima.
- 7 Según sea la falta en que incurran quedan sujetos a la multa de dos reales hasta treinta, sin perjuicio de apearles del cargo si por falta de cumplimiento diesen a ello lugar.
- 8 El Cabo de Serenos que como Gefe debera vigilar constantemente el servicio, de no denunciar la omision en que sus subordinados incurran satisfara la multa en cantidad doble de la que debiera pagar el que hubiese faltado.
- 9 Los seis Serenos, en todo lo concerniente al servicio para entenderse con la Autoridad tendran por conducto oficial al Cabo, sin

perjuicio de hacerlo directamente si alguna queja tuviesen de él o la perentoriedad del servicio lo exigiera.

- 10 Quedan en toda su fuerza y vigor las demás obligaciones relativas al auxilio que deben presta a cualquier autoridad o vecino, como protectores de la seguridad personal.
- 11 Las precedentes obligaciones serán las que rigan desde 1º de Enero próximo, sin perjuicio de adicionarlas con las que se juzguen convenientes y reclame la experiencia.

Tarragona, 28 de noviembre de 1849 fdo. Fermin Falces.

Lligall «Alumbrado público 1835-1860» AMT.

[Encara que en les ordenances municipals redactades el 1843 hi consta un reglament que recull les obligacions i les característiques del servei dels serenos, reproduïm aquest perquè és el que inclou les obligacions de la figura del caporal de serenos, recentment creada.]

Reglamento de la Guardia Municipal a cuyo cargo estará el servicio de Vigilancia de dia y noche en la Ciudad de Tarragona y su radio.

Capítulo 1º

De su numero y organización.

Artículo 1º

Para el servicio de Vigilancia de dia habrá una guardia especial compuesta del numero necesario de hombres que por ahora se fija en un Gefe y ocho guardias de entre ellos un aventajado

Artículo 2º

Para la Vigilancia que reemplazaran á los anteriores serenos, que por ahora se fija en nueve, de entre ellos un aventajado bajo cuya inmediata inspeccion haran el servicio, y todos á las ordenes del mismo Gefe de la Guardia Municipal.

Artículo 3º

El Gefe de la Guardia Municipal será nombrado por el Sor. Alcalde, á propuesta en terna del Exmo. Ayuntamiento.

Los Guardias Municipales y aventajados se nombraran por el Sor. Alcalde á propuesta de los SS. Tenientes

Artículo 4º

La dotación de esta fuerza será actualmente.

El Gefe Reales von. tres mil anuales.

Los aventajados para el servicio de dia Reales vellon dos mil quinientos veinte.

Los Guardias municipales para el mismo servicio dos mil quinientos veinte.

El aventajado y guardias municipales para el servicio nocturno, en lugar de sueldo fijo tendran por ahora la retribucion de dos reales diarios y lo que recojan de la suscripción voluntaria de los vecinos.

Artículo 5º

El uniforme de gala de toda la fuerza se costeara por el Ayuntamiento según modelo que aprobará el mismo.

El uniforme diario cuyo modelo sera tambien aprobado por el Cuerpo municipal, se costeará por los mismos individuos de dicha fuerza;

pero de la caja se les adelantará su importe reintegrable por terceras partes.

Artículo 6º

El armamento consistirá de día, un sable solamente en circunstancia normales, un sable y carabina en casos graves, de noche siempre un sable y pistolas, llevando además un farol cada individuo con el número que le corresponda, el pito para los toques de auxilio según ordenanza y el chuzo de costumbre.

El armamento se entregará por la municipalidad, pero los Guardias responderán de su conservación y costearán su entretenimiento.

Artículo 7º

El Jefe de la fuerza deberá haber servido en el Ejército.

Los aventajados serán escogidos precisamente entre los Sargentos y Cabos licenciados con buena nota.

Los Guardias para el servicio de día deberán reunir las mismas condiciones que se exigen a los que desean servir en el Ejército.

Los Guardias para el servicio nocturno serán elegidos preferentemente entre los naturales del país cuya conducta sea intachable.

Artículo 8º

La organización de la fuerza será militar se llevará la alta y baja con la mayor exactitud, no se perdonará falta alguna; la primera será castigada con privación de un día de sueldo, la segunda con privación de cinco días y la tercera será irremisiblemente despedido el reincidente.

Cada individuo tendrá su hoja de servicio, y cada tres meses se distribuirá de los fondos sobrantes y de los procedentes de retenciones de sueldos, entre los más dignos la gratificación a que hubiere lugar a propuesta del Jefe y a juicio del Sr. Alcalde,

Artículo 9º

El fondo de caja se compondrá por ahora de:

La cantidad presupuestada para la Guardia municipal en el año de 1858 y de la que se presupueste en los sucesivos, que ingresará en la caja especial de la Guardia.

Del producto de las privaciones de sueldo que se impongan por faltas.

Del producto de la tercera parte de las multas que correspondan al Cuerpo.

De las cantidades que quieran dejar los Guardias para formar un fondo de reserva que pueda servirles en sus desgracias o enfermedades.

Artículo 10º

Tambien tendrá el Ayuntamiento una musica municipal á la que uniformará según el modelo que apruebe la misma corporacion, compuesta del numero de musicos que se inscriban voluntariamente sin sueldo fijo; pero que no podrá pasar de 30, á las ordenes de un musico mayor, un convenio especial marcará las retribuciones que percibirán dichos individuos con cargo al capítulo del presupuesto aplicable a este objeto.

Capítulo 2º

De sus deberes y funciones.

Artículo 11

El Gefe de la fuerza se presentará diariamente al Sor. Alcalde á la hora que le señale, para recibir las ordenes que ejecutará y hará ejecutar á sus subordinados, le dará al mismo tiempo al parte por escrito de todos lo ocurrido hasta aquella hora.

Transmitirá las ordenes que reciba, á los aventajados ó directamente á los Guardas municipales cuando fuera preciso, vigilando su cumplimiento.

Reunirá todos los dias media hora antes de amanecer á los guardias municipales para la vigilancia de dia y á su aventajado para pasarles revista personal de armas y efectos, comunicarles sus ordenes y disponer que cada uno ocupe antes que se retiren los guardias de vigilancia nocturna sus respectivos puestos, mandando al aventajado y tres individuos para que en casos normales vigilen las propiedades radicadas fuera de la Ciudad y dentro de su distrito municipal.

Reunirá todas las noches á las nueve en invierno y á las diez en verano, al aventajado y guardias de vigilancia nocturna para pasarles igualmente revista personal de armas y efectos comunicarles sus ordenes y disponer que cada uno ocupe á las nueve y media en invierno y á las diez y media en verano, el puesto que tuvieran señalado.

En la distribución de estas fuerzas cuidará que á una señal dada por el ó por cualquiera aventajado y guardia que necesite auxilio, pue-

dan reunirse prontamente al menos tres hombres Cuidará tambien de marcar en cada distrito que se señale un punto céntrico en donde haya con la predileccion posible un guardia á fin de que siempre tengan los vecinos un punto fijo donde puedan pedir el auxilio de la fuerza.

Volverá á reunir cuando los vigilantes nocturnos esten en sus puestos á la guardia municipal de vigilancia de dia para disolverla y enterarse personalmente por el aventajado de cómo se ha hecho el servicio y de todo lo ocurrido.

Volverá á reunir igualmente al amanecer cuando los guardias de dia ocupen ya sus puestos á los de vigilancia nocturna para revistarlos nuevamente recibir en casos ordinarios del aventajado el parte de lo ocurrido desde las doce de la noche; que en los extraordinarios deberan comunicarle á cualquiera hora.

Guardará al reunir y al disolver la guardia municipal las mismas formalidades establecidas para el Ejército en la distribucion de la parada.

Artículo 12

Los aventajados en sus respectivas funciones de vigilancia de dia y de noche cumpliran lo siguiente

1. Presentarse á las revistas.
2. Dar entonces parte á su Gefe de todo lo ocurrido, recibiendo sus ordenes. En los cases extraordinarios avisar inmediatamente al Sor. Teniente de Alcalde de su distrito.
3. Redactar siempre dos partes de dia y dos de noche, según el modelo que se les dará, de todo lo ocurrido, remitiendo uno á las doce del dia y otro á las doce de la noche á su Gefe entregandole el otro al disolverse la fuerza.
4. Vigilar de dia y de noche el exacto y puntual servicio de los guardias municipales dando parte de la menor falta que observen.

Artículo 13

Es deber de los guardias en sus respectivas funciones.

1. Obedecer sin replicar las ordenes de sus Gefes.
2. Proteger las personas é intereses de los habitantes en las calles y sus casas tanto de dia como de noche.

3. Acudir inmediatamente á donde se reclame su auxilio y secundar los ordenes de las autoridades constituidas.
4. Prender á los ladrones y malhechores in fraganti y á toda persona que perturbe el orden y la tranquilidad, poniendola á disposicion del Sr. Alcalde por conducto del Gefe de la fuerza.
5. Recuperar los niños pobres y mugeres perdidas que encuentren en las calles, poniendolas del mismo modo á disposicion del Sor. Alcalde.
6. Hacer obedecer cumplir y ejecutar las ordenanzas municipales en todas sus partes, citando á los contraventores ante el Sor. Alcalde ó sus Tenientes para la imposicion de las multas a que haya lugar.
7. En los casos de incendio dar aviso inmediatamente al Sor. Alcalde y al Teniente del distrito y reunira a las inmediaciones del edificio incendiado, para auxiliar á la autoridad en todas sus disposiciones.
8. Rondar constantemente en los puntos que tengan señalados y acudir al primer llamamiento de sus Gefes ó compañeros.
9. Observar en todas ocasiones y con toda clase de personas el mayor decoro, compostura y urbanidad en sus espresiones y acciones, reprendiendo y citando ante la autoridad á los que blasfemen y escandalicen de cualquier modo, bien en riñas, bien maltratando cruelmente á sus caballerias.
10. Dar cuenta á su Gefe de cualquiera novedad ó cosa notable que observare.
11. Presentarse siempre aseados en sus personas y uniformes.
12. Es obligacion especial de los vigilantes nocturnos.
  1. Anunciar las horas y el estado de atmosfera desde que entren de servicio hasta el amanecer.
  2. Impedir la sorpresa y el robo de las personas que transiten por las calles, las riñas, fracturas de puertas y ventanas, escalamiento de casas y la conduccion de cajas, fardos o bultos.
  3. Desde las diez de la noche en invierno y las 11 en verano, anunciara la hora y el temporal cuatro veces á lo menos en cada una haciendolo de cuarto en cuarto con las palabras precisas al intento, repitiendolas en cada calle el numero de veces que sea necesario, para que puedan ohirlas en todas las casas de su demar-

cacion, no cesando de recorrer esta toda la noche con el mismo ejercicio. Los descansos seran siempre en las esquinas para que de este modo puedan vigilar mejor y ser vistos; en la inteligencia que no podran entrar bajo ningun pretexto en casa alguna. Despues de dar la voz de la hora añadiran en los casos de incendio la de *fuego en tal calle*, para conocimiento del vecindario.

4. Impedir los gritos y ruidos que puedan turbar el descanso de los vecinos, avisar á los de las casas en que noten algun indicio de fuego, ladrones, puerta o ventana fracturada y cuanto se encomienda á su cuidado y vigilancia en los bandos que se publiquen.
5. Dar parte al encargado del alumbrado publico de los faroles que hayan estado apagados ó con luz moribunda en las horas que deban alumbrar, como asimismo de los que notaren tener algun cristal roto.
6. La conducta que en general deben observar los Guardias como vigilantes de la policia nocturna en todos los casos en que no se halle presente alguna autoridad constituida, sera procurar cortar y contener toda clase de escesos en cuanto los observen, primero por medio de amonestaciones y advertencias y si estas no bastasen, procediendo á asegurar á los trasgresores. En caso de resistencia reclamarán en nombre de la ley el auxilio de los vecinos, tocando en seguida el pito para reunir á sus compañeros. En cuanto estos lo hayan verificado se distribuiran velozmente en busca de los auxilios necesarios poniendose a las ordenes de la 1ª autoridad que llegue al efecto.
7. Cuando hallasen algun cadaver abandonado en la calle, persona herida sin auxilio, ó que estando enferma ó embriagada se encontrase tendida en el suelo, llamarán con el pito á sus compañeros para que los primeros que se presenten partan inmediatamente en busca de ausilio espiritual en unos casos y en otros de facultativo que faciliten los socorros del arte al paciente; y los guardias que lleguen sucesivamente participaran lo ocurrido al Sor. Alcalde, si no se hallase presente todo con la celeridad posible, custodiando desde luego al herido ó cadaver, cuando lo hubiere y conduciendo al Cuerpo de guardia mas proximo

- á la persona embriagada hasta que la autoridad determine lo conveniente.
8. Siempre que algun vecino reclame el auxilio de los guardias municipales encargados de la vigilancia nocturna deberan prestarles inmediatamente, bien sea para llamar al medico, cirujano, comadre y comadron, mariscal ó avisar á la parroquia para la administracion de sacramentos en cuyo caso los dos Guardas mas inmediatos a la Parroquia deberan acompañar al Veatico, hasta ser relevados por los otros dos primeros que encuentren en la carrera, turnando asi sucesivamente y de modo que por ningun estilo deje de ser su Divina Magestad custodiada cual corresponde desde su salida hasta regresar el Templo en la inteligencia de que solo en estos casos urgentes, en el de oír el toque de pito de sus compañeros pidiendo auxilio, y en los demas que se prefijan en este reglamento puede el guardia municipal salir de los limites de su demarcacion sin mandato de su Gefe, avisando de paso á sus compañeros inmediatos para que celen aquellas, mientras dure su ausencia.
  9. Ninguna persona de cualquier clase y categoria que sea, puede valerse de los guardias municipales del distrito de su radio para el objeto de que le acompañen y alumbren; pues estos servicios particulares privarian al publico de los auxilios que tiene derecho á exigir en casos de verdadera necesidad y conocido riesgo.
  10. El guardia que se separe del circuito de su plaza, fuera de los casos para que está autorizado se le considerará y será castigado como complice de cuantos escesos se cometan en ella durante su ausencia y al que se hallare dormido al tiempo que debe estar vigilante se le castigará por primera vez con privacion de cinco dias de haber, la segunda con privacion de diez dias y á la tercera será irremisiblemente despedido del cuerpo cuya providencia se adoptará siempre que hallare dormido ó embriagado con las armas abandonadas.
  11. Cuando un Guardia no se presente á la tercera llamada de pito estando su plaza inmediata al punto donde es llamado ó no conteste con el suyo se le considerara dormido sin abandono de armas y del mismo modo todo el que no sepa dar razon de la hora fija

Artículo 14

El Gefe de la fuerza podrá distribuirla cuando el servicio lo requiera del modo mas conveniente y reunirla en casos urgentes y á horas extraordinarias dando al momento cuenta al Sor. Alcalde.

Artículo 15

Los guardias podran elevar por escrito al Sor. Alcalde las quejas que tengan contra los aventajados ó en sus respectivas obligaciones.

Tarragona, 11 Diciembre de 1857
El Alcalde Presidente
Juan Cabeza

REGLAMENTO DE LA GUARDIA URBANA.

Aprobado por el Ayuntamiento en sesión del día 24 de octubre de 1921

[Reproduïm tan sols els articles que indiquen les funcions.]

Capítulo V

Del servicio de la vía pública.

- Art. 39. La distribución del servicio se llevará a cabo mensualmente por el Jefe y quedará fijada en una tablilla en la oficina de Vigilancia.
- Art. 40. Los guardias entrantes de servicio tomarán de los salientes, en el acto del relevo, las novedades y observaciones de su demarcación, así como las instrucciones recibidas durante su servicio.
- Art. 41. Durante el servicio, los Guardias tendrán presente que su cuidado no ha de circunscribirse a la demarcación que les esté designada, sino que deberán extender su acción hasta donde alcance su vista, haciendo por este medio más dilatada la línea de vigilancia y estableciendo el debido enlace de su demarcación con las contiguas.
- Art. 42. Los guardias se auxiliarán mutuamente, acudiendo donde oigan gritos, observen aglomeración de gente, escándalo o indicio de algo anormal, procurando avisar a los compañeros sin necesidad de voces ni alarmas. El silbato solamente lo usarán cuando se trate de incendios, alteraciones de orden público, riñas donde medien armas y sea descatado el guardia, y en general, en todos los casos que por su importancia exijan el auxilio o concentración de los guardias inmediatos.
- Art. 43. Darán también cuenta de las novedades que ocurran al señor Teniente Alcalde del Distrito donde aquellos ejerzan la vigilancia.
- Art. 44. Llevarán un cuaderno para notas, un ejemplar del presente Reglamento, relación de autoridades y funcionarios con sus domicilios, de los edificios públicos y de los establecimientos de importancia enclavados en su demarcación, con los nom-

- bres de sus dueños, y además un extracto o cartilla de la Ordenanzas municipales que a los mismos interese.
- Art. 45. Se servirán con preferencia del centro de la calle, como tránsito y punto de vigilancia.
- Art. 46. Por simple falta no detendrán a persona alguna, a menos que esta sea desconocida y no ofrezca garantía suficiente, a juicio del guardia, para responder del correctivo a que se haya hecho acreedor, en cuyo caso se le conducirá a presencia del Jefe, pero no en concepto de detenido.
- Art. 47. Con los borrachos deberán tener presente su estado para tratarlos con moderación, no apelando a la violencia, a menos que se propongan o desobedezcan.
- Art. 48. Con los niños procederán afablemente y con suavidad, aun en los casos en que se insolentaren o resistieren su mandato.
- Art. 49. Conducirán a la Casa Consistorial los niños perdidos o extraviados que encuentren en la vía pública y los beodos que produzcan escándalo de palabra o de obra.
Asimismo prohibirán en absoluto la mendicidad, de conformidad con las disposiciones vigentes.
- Art. 50. Siempre que encuentren dinero o algún objeto en la vía pública, lo entregarán a su Jefe. Si el hallazgo le fuere entregado por algún transeunte, tomarán nota de su nombre y domicilio, y en todo caso, el sitio, circunstancia y fecha del hallazgo.
- Art. 51. Vigilarán el estado de limpieza de las vías urbanas, urinarios y edificios públicos, etc. y cuidarán que las fuentes públicas y las bocas de riego se hallen expeditas y cubiertas con sus respectivos cierres. Denunciarán cualquier desperfecto de las aceras, catas de las calles, canalones de los tejados y cuanto pueda ser molesto o peligroso al transeunte.
- Art. 52. No consentirán en las vías públicas la venta de remedios, llamados secretos, ni el ejercicio de ninguna profesión ambulante que no esté devidamente autorizada por la Alcaldía.
- Art. 53. Prohibirán terminantemente los malos tratos a los animales, de cualquiera clase que sean, y que los de carga arrastren mayor peso de los consignado en las Ordenanzas o del que buenamente puedan soportar. Sobre este punto serán intolerantes por todo extremo.

- Art. 54. Cuidarán de que los jinetes, cocheros, carreteros, etc., vayan siempre, cualquiera que sea su dirección, por la derecha del guía, a contar del centro de la calle, quedando todos obligados a regular la marcha teniendo en cuenta la amplitud de la vía y tránsito de la misma, debiendo exigir que lleven en el sitio señalado por las Ordenanzas, el número de su matrícula, para, en todo caso, poder señalarlo y reconocerlo, y de noche obligarán a los conductores a encender los farales. En una palabra, cuidarán bajo su responsabilidad que se cumplan todas las disposiciones de buen gobierno dictadas por la Alcaldía y las preceptuadas en las Ordenanzas municipales.
- Art. 55. Pondrán marcadísimo interés y señalado empeño en privar que los aprendices de montar en motociclos y bicicletas tomen por campo de ensayo y prácticas las calles de la población, debiendo obligarles a verificarlo por los sitios y vías del extrarradio o afueras de la misma.
- Art. 56. En el trato o relaciones que en el servicio puedan tener los guardias con individuos de otros institutos, obrarán con la mayor prudencia para evitar rivalidades, conflictos o rencillas.
- Art. 57. Tan pronto noten indicios de incendio en su demarcación, avisarán a los habitantes del local donde ocurra, y una vez comprobada su existencia, lo comunicarán por el conducto más rápido al Cuartelillo e Bomberos, dedicándose inmediatamente a auxiliar a los vecinos, conservar el orden, custodiar los efectos salvados y cooperar a la extinción del incendio hasta la llegada de los Bomberos.
No consentirán que a los sitios de dirección de los trabajos de extinción del incendio, ni a los puntos donde se depositen los efectos salvados, se aproximen otras personas que las encargadas de dichas faenas, las Autoridades, la Policía o la fuerza pública.
- Art. 58. Exigirán el permiso correspondiente de la Alcaldía o del Ayuntamiento en todas las obras de construcción o reparación de edificios, así como para la apertura de establecimientos, fábricas, instalaciones, cambios de domicilio, etc.

- Art. 59. También estarán obligados a auxiliar al personal especial de Arbitrios, impidiendo las defraudaciones en lo que de ellos dependa, sin abandonar su servicio.
- Art. 60. Prohibirán circular por las aceras personas conduciendo bultos, equipajes, cajas o cualesquiera otros objetos que intercepten la vía y molesten a los transeúntes, obligando a los conductores a marchar por la calzada.
- Art. 61. Todos los servicios extraordinarios se cubrirán con el personal franco, en turno correlativo de antigüedad.

[Cal tenir en compte que aquest reglament, realitzat l'any 1921, va estar vigent fins que, amb la recuperació de la democràcia als ajuntaments el 1979, se'n va redactar un de nou.]

BIBLIOGRAFIA

- ANGUITA CANTERO, RICARDO. *Ordenanza y policía urbana. Los orígenes de la reglamentación edificatoria en España (1750-1900)*. Granada, 1997.
- ARESTÉ BAGES, JAUME. *El crecimiento de Tarragona en el siglo XIX. de la nueva población del puerto al plan de ensanche de Tarragona*. Tarragona, 1982.
- BALBINO LOZANO, VICENTE. *Alguaciles y serenos 1795-1995*. Zamora, 1995.
- BARRIACH MOLAS, FRANCESC, JOSEP ESTIVILL, JORDI PIQUÉ I M. ELENA VIRGILI. *Els alcaldes de Tarragona (segles XIX-XX)*. Tarragona, 2003.
- CARR, RAYMOND. *España 1808-1939*. Barcelona, 1969.
- FERRER BOSCH, MARIA ANTÒNIA. *Història de Tarragona. Una ciutat mediterrània*. Tarragona, 2006.
- GÓMEZ MONTEJANO, ANTONIO J. *Las doce en punto y sereno. Historia avatares y anécdotas delos serenos de Madrid*. Madrid, 1997.
- JORDÀ FERNÁNDEZ, ANTONI. *Història de la ciutat de Tarragona*. Valls, 2006.
- LÓPEZ GARRIDO, DIEGO. *La Guardia Civil y los orígenes del estado centralista*. Madrid, 2004.
- MAGRIÑÁ, ANTONIO DE. *Tarragona en el siglo XIX*. Tarragona, 1901
- MAGRIÑÁ, ESTER. *Supervivència de postguerra. Els cas de Tarragona*. Tarragona, 2004.
- MARTINEZ ALCUBILLA, MARCELO. *Diccionario de la administración española, compilación de la Novísima Legislación de España peninsular y ultramarina en todos los ramos de la Administracion Pública*. 3a edició: Madrid, 1877. 6a edició: Madrid, 1919.

- NADAL I OLLER, JORDI. *La población española (siglos XIV a XX)*. Barcelona, 1986.
- OLIVÉ, ENRIC; JORDI PIQUÉ i XAVIER RICOMÀ. *Tarragona, la imatge i el temps*. Tarragona, 1990.
- OLIVÉ I SOLANES, JOSEP M. *Tarragona i el gas, 1844-1865*. Tarragona, 2002.
- PIQUÉ I PADRÓ, JORDI. *La crisi de la rereguarda. revolució i guerra civil a Tarragona, 1936-1939*. Barcelona, 1998.
- PIQUÉ I PADRÓ, JORDI (coord.) *El segle XX a Tarragona*. Tarragona: *Nou Diari* i Ajuntament de Tarragona, 1995.
- RECASENS I COMES, JOSEP MARIA. *La revolución y la guerra de la independencia en la ciudad de Tarragona*. Tarragona, 1965.
- TURRADO VIDAL, MARTÍN. *La policía en la historia contemporánea de España (1766-1986)*. Madrid, 1995.
- VALRIBERAS SANZ, ÁNGEL. *Cuerpo nacional de policía y sistema policial español*. Madrid, 1999.
- VIRGILI BERTRAN, ELENA I JORDI PIQUÉ PADRÓ. *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*. Valls, 2003.

Fonts de la documentació:

AHT Arxiu Històric de Tarragona

AMT Arxiu Municipal de Tarragona

BHMT Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona

MHT Museu d'Història de Tarragona

ISBN 978-84-96639-92-8

9 788496 639928